

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ
ΛΕΥΚΟΣΙΑ-ΚΥΠΡΟΣ

ΕΤΟΣ ΙΣ'

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1951

ΑΡ. 188

Ν Ο Σ Τ Α Λ Γ Ι Α

Πόσο μακριά μου είσαι!
Κι' ἡ σκέψη μου φύλλο στὸν ἄνεμο. .
—Μέσ' στὶς σκιές μιᾶς γαλανῆς ἡμέρας,
μέσα στὰ ξέφωτα ἑνὸς χτέος
πεθαίνει ἡ ἀλήθεια.

Πόσο μακριά μου είσαι!
'Αναρριγοῦν ἠδονικά οἱ ἔγνοιες μου
—γυμνά κεφάλια μέσ' στὸν ἄνεμο.

Τοῦ χαμένου δρόμου ὁ ὀρίζοντας
μοῦ κλείνει τὴ χαρὰ τοῦ γυρισμοῦ
καὶ τριγυρῶ ὀλημερίς, σὰ γύφτισσα
μέσ' σὲ λειβάδια ἀτέλειωτα, πυρόξανθα,
θαμμένα στὴ βροχὴ τοῦ ἡλίου.

Λ Υ Π Η

Τώρα ποῦχεις φύγει,
τώρα πού σήσανε τὰ θήματα στὴ νοτισμένη ἄμμο,
τώρα πού ἔσβησε ὁ ἀφρός τὸ δάκρυ,
τώρα,
γιά πού θά πάρομε τὸ δρόμο μας:
γιά τὴν Τροία ἢ τὴν Ἰθάκη;

Τώρα ποῦχεις φύγει,
μᾶς φεύγει ὁ χρόνος ἀνάμεσα στὰ δάχτυλα
σ' ἕνα κυνήγι μακρυνῶν ὀριζόντων,
πού φεύγουν, ὄλο φεύγουν
πιὸ μακριά, πιὸ πέρα
—ἐκεῖ πού γεννιοῦνται τὰ ὄνειρα.

Τώρα ποῦχεις φύγει,
γεύτηκα τὸ πικρὸ κοχύλι
στὴ θάλασσα τῆς νοσταλγίας μου,
ἐκεῖ πού σ' ἀγκάλιασε ὁ ἀγέρας,
ἐκεῖ πού σὲ φίλησε τὸ κύμα,
γιατ' εἶσαι παντοῦ
μὲ ἀνάμνηση, ἕνα γαλάζιο ἀπομεινέρο,
μὲ λαμπερὴ φωτοχυσία στὴ νύχτα μου
—ἢ πιὸ καφτὴ μου ἀλήθεια.

Τώρα ποῦχεις φύγει,
θυμᾶμαι τὰ μάτια σου, γιομάτα θάλασσα,
θυμᾶμαι τὸ κορμί σου, γιομάτο ἡλιο...

ΧΡΥΣΤΑΛΛΗΝΗ ΑΝΔΡΕΑ ΙΩΑΝΝΟΥ

Τ Ρ Ο Π Ι Κ Η Μ Ε Λ Α Γ Χ Ο Λ Ι Α

Φυλλορρόησαν τὰ λουλούδια, τίποτε ἀπ' τὸ χτέσ δὲν ἔχει μείνει.
Κι' ἀπὸ σένα, γυναικὰ τῆς Χαθάης, τῆς Σαγγάης ἢ τῆς Μασσίλιας,
τίποτα... τίποτα...

Πόσο κουρασμένος, πόσο ἀπελπισμένος... μόνος... μόνος...

Δὲν ὑπάρχει οὔτε ζωὴ, οὔτε θάνατος,
οὔτε μίσος, οὔτε ἀγάπη... Μέσ' στὸ τίποτα ἓνα τίποτα....

Σταλιά-σταλιά τὸ γαῖμα μου ξόδεψα
τοὺς ἡλίους τῆς ἀγάπης κυνηγώντας,
ἔσμιξα μὲ τ' ἀστέροια τῆς αὐγῆς τοὺς πόθους μου
καὶ μὲ τοῦ κυμάτου τοὺς ἀφρούς τὰ ὄνειράτά μου.

Ὁνειρεύτηκα τὴ γῆς ἓνα μπουκέτο ἀπὸ λουλούδια,
ἓνα φῶς στολισμένο μὲ μαργαριτάρια

καὶ μὲ τὴν ἀγάπη χρυσοστέφανο.

Μπορεῖ νὰ γίνεῖ τέτοια γῆς; Πέστε μου, μπορεῖ νὰ γίνεῖ;

Ἡ κάθε ἀλήθεια εἶναι καὶ ψέμα,

Δὲν ὑπάρχει τίποτα.

Ἡ πίστη; χάθηκε στοὺς κύκλους τῆς ἀναμονῆς καὶ τῆς ἀπελπισίας.

Ἔχασα τὸ βῆμα μου στὰ σύννεφα καὶ δὲ μπορῶ νὰ περπατάω στὴ γῆς.

Πόσο κουρασμένος... πόσο ἀπελπισμένος.. μόνος... μόνος...

Δὲν ὑπάρχει οὔτε ζωὴ, οὔτε θάνατος,
οὔτε μίσος, οὔτε ἀγάπη... Μέσ' στὸ τίποτα ἓνα τίποτα....

Ἄρρῶσα—Ταγκανίκα.

Z. ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ

Τ Α Τ Ρ Ι Α Ν Τ Α Φ Υ Λ Λ Α Μ Α Δ Η Σ Α Ν

Τόσες ἐλπίδες, τόσα ὄνειρα!

Καὶ τί ἀπομένει;

Τίποτα, τίποτα...

Στάχτη κι' ἀποκαΐδια!

Καὶ σὺ χλωμὸ φάντασμα,

νὰ σέρνεσαι ἀνάμεσα στὰ χαλάσματα,

θρηνολογώντας τοὺς νεκρούς.

Σπασμένα μάρμαρα

οἱ ὀμορφιές πού ἐλάξευσες μὲ ψυχὴ καλλιτέχνη.

Πεσμένα εἰδῶλα

οἱ θεοὶ πού ἐλάτρευες μὲ τόση πίστη.

Στὰ φτερά τοῦ Πηγάσου, κυνηγώντας τὴ Χίμαιρα,

μάταια ράγισες τ' ἀργυρά σου τόξα.

Ἡ νεότη σὲ γέλασε μὲ φανταχτερά στολίδια.

Τὰ τριαντάφυλλα μάδησαν, πριχοῦ ἀκόμα τὰ γγίξεις.

Οἱ πύργοι γκροεμίστηκαν

στὸ πρῶτο φθινοπωρινὸ φύσημα.

Τὴ λήθη ζήτησες στὸ ποτήρι τοῦ χρόνου'

τὸ κρύσταλλο ράγισε στὸ ἀγγιγμα τῶν χειλιῶν.

Μάταια ἀπλώσες τὰ χέρια, γιὰ νὰ βρῆς ἀποκούμπι'

τὰ δάκτυλα γγίξανε τὴν κρῦα πλάκα.

Τί ἀπόμεινε;

Τίποτα, τίποτα...

Στάχτη κι' ἀποκαΐδια!

Καὶ σὺ, χλωμὸ φάντασμα,

μὲ τὴν ἐλπίδα μιάς μάταιης προσμονῆς

νὰ σέρνεσαι ἀνάμεσα στὰ χαλάσματα

θρηνολογώντας τοὺς νεκρούς...

ΑΥΓΗ ΡΟΔΙΝΗ

ΑΠΟΨΕΙΣ

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΑ

Είναι μιὰ πικρὴ ἀλήθεια αὐτὸ ποὺ θὰ ποῦμε : Πολὺ λίγοι εἶναι στὸν τόπο μας ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουν πραγματικὰ πνευματικὰ ἐνδιαφέροντα, ποὺ νιώθουν μέσα τους πνευματικὴ δίψα, ποὺ αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκη τῆς ἀνώτερης πνευματικῆς ζωῆς. Οἱ περισσότεροὶ ἀντιμετωπίζουν τὴ φιλολογία καὶ κάθε συναφὴ πνευματικὴν ἐνασχόληση σὰ μιὰ φορτικὴ πολυτέλεια, σὰν ἄσκοπη σπατάλη χρόνου, σὰν ἀσχολία ὀλότελα περιττὴ, μιὰ καὶ δὲν ἀποφέρει κανένα κέρδος καὶ δὲν ἐξασφαλίζει τὶς συγκλονιστικὰ συγκινήσεις τῶν ὑλικῶν ἀπολαύσεων. Ὁργανώσεις, σωματεῖα, ἄτομα—ὑπάρχουν πάντα οἱ ἐλάχιστες ἐξαίρεσεις, γιὰ νὰ ὑπογραμμίσουν ἀκριβῶς τὸν κανόνα—ἐξοβελίσσαμε ἀπὸ τὴ ζωὴ μας τὴν πνευματικὴ δραστηριότητα ἢ τὴν περιορίσαμε σὲ μερικὲς τυπικὲς διαλέξεις καὶ φιλολογικὲς συγκεντρώσεις, ἀξιόλογες περισσότερο γιὰ τὸν κοσμικὸ, παρὰ γιὰ τὸν καλλιτεχνικὸ χαρακτῆρα τους. Ἔτσι οἱ λίγοι πνευματικοὶ ἄνθρωποι τοῦ τόπου ἀπομονώθηκαν. Μάταια ἀγωνίζονται νὰ τρυπήσουν τὰ ψηλὰ τεῖχη ποὺ ὑψώσαμε γύρω τους. Τὸ ἔργο τους φτάνει σὰν μακρυνὸς ἀντίλαλος στὴν ἀκοή μας. Τίποτε δὲν μᾶς πείθει νὰ σκύψουμε πάλω ἀπὸ τὶς ἀγωνίες τους, νὰ δοκιμάσουμε τὶς λαχτᾶρες τους, νὰ ποτίσουμε τὴν ψυχὴ μας μὲ τὴ δροσιὰ τῆς σκέψης τους, νὰ δοῦμε τὸν κόσμον μὲ τὰ φωτεινὰ μάτια τῆς ψυχῆς τους, ν' ἀνακαλύψουμε μαζί τους τὸν πολῦτιμο θησαυρὸ, ποὺ κρύβουμε μέσα μας, ν' ἀναζητήσουμε τὶς βασικὲς ἀξίες καὶ τὶς μεγάλες ἀλήθειες τῆς ζωῆς. Μερικοὶ μάλιστα προχωροῦμε ἀκόμη περισσότερο : Στὴν προσπάθειά μας νὰ δικαιολογήσουμε αὐτὴ τὴ στάση μας, καταφρονούμε κι' εἰρωνευόμαστε τοὺς πνευματικούς μας ἀνθρώπους καὶ κρίνουμε σὰν κατώτερη κι' ἀνάξια τὴν κάθε δημιουργία τους.

Δὲν κάνουμε σήμερα τὴν ἀπολογία τῆς πνευματικῆς ζωῆς τῆς Κύπρου. Κανένας ἄλλωστε δὲ μᾶς ἔδωσε τὸ δικαίωμα. Μὰ πρέπει νὰ τὸ ποῦμε καθαρά, πῶς ὁ τόπος μας, ὅσο καὶ νὰ ὕστερεῖ ἀπὸ τὴν ὑπόλοιπη Ἑλλάδα, ἔχει νὰ δεῖξει μιὰν ἀξιεπαινη πνευματικὴ κίνηση, ποὺ, ἂν τὴν περιβάλουμε μὲ ἀγάπη καὶ τὴ θερμάνουμε μὲ τὸ ἐνδιαφῆρο μας, εἶναι βέβαιο πῶς γρήγορα θ' ἀποδώσει ἀξιόλογους καρπούς. Γιὰ ν' ἀνθῆσει ἡ πνευματικὴ μας ζωὴ χρειάζεται ἀγάπη καὶ κατανόηση. Κλεισμένη στὰ τεῖχη τῆς δὲ μπορεῖ βέβαια νὰ ζήσει καὶ ν' ἀκτινοβολήσει. Ὅταν ὅμως νιώθει ὅτι συναντᾷ ἀνταπόκριση, τότε εἶναι βέβαιο πῶς θ' ἀναπτυχθῆ καὶ θ' ἀποδώσει πολὺ περισσότερα : γιατί ἡ φιλολογία—ὅπως καὶ κάθε γνήσια καλλιτεχνικὴ ἔκφραση—εἶναι ζωντανὲς κοινωνικὲς ἐκδηλώσεις καὶ δὲν μποροῦν ἀζημίωτα ν' ἀποσπασθοῦν ἀπὸ τὸ φυσικὸ περιβάλλον τους.

Σὲ μᾶς μάλιστα τοὺς Κυπρίους συμβαίνει καὶ κάτι ἄλλο : Ἐδῶ δὲν ὑπάρχει τὸ ἐπίσημον Κράτος, ποὺ θάρρη στοργικὰ νὰ σκύψει πάνω ἀπὸ τὶς ἀνάγκες τῶν πνευματικῶν τοῦ ἀνθρώπων καὶ νὰ ἐνθαρρύνει καὶ νὰ βοηθήσει τὸ ἔργο τους. Ὅλα πρέπει νὰ γίνον ἐκ τῶν ἐνότων καὶ νὰ στηριχθοῦν ἀποκλειστικὰ ἀπάνω στὴν ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία καὶ προσπάθεια. Ἀλλὰ συνήθως οἱ πνευματικοὶ μας ἄνθρωποι δὲν εἶναι πλοῦσιοι. Γιαυτὸ συχνὰ, ὕστερα ἀπὸ μιὰ σκληρὴ κι' ἄμισθὴ πάλη, οἱ περισσότεροὶ κόμπουνται, κι' εἴτε ἐγκαταλείπουν τὸ νησι—γιὰ ν' ἀναζητήσουν ἄλλοῦ προσφορῶτερες συνθήκες γιὰ τὸ πνευματικὸ ἔργο τους—εἴτε ἐγκαταλείπουν τὸν ἀγῶνα. Ἔτσι οἱ τάξεις τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων τοῦ τόπου μας ἀραιώνουν ὀλοένα, οἱ ἐπιστημονικὲς κι' οἱ φιλολογικὲς ἐκδόσεις λιγοστεύουν καὶ τὰ γράμματα κ' οἱ τέχνες—ἀν συνεχιστῇ ἀπὸ μέρους μας αὐτὴ ἡ τακτικὴ—κινδυνεύουν νὰ περιπέσουν σὲ νεκροφάνεια.

Σήμερα—ὅπως πολὺ ὀρθὰ παρατήρησε κάποιος φίλος μου—ἡ πνευμα-

τική ζωή του τόπου περιορίστηκε σ' ένα δυο Σχολεία κι' ένα-δυο Σωματεία. Όαση πραγματική αποτελούν οι δυο λαμπρές οργανώσεις της Λευκωσίας «Έταιρεία Κυπριακών Σπουδών» και «Έλληνικός Πνευματικός Όμιλος Κύπρου». Μά κι' αυτές σήμερα δοκιμάζονται σκληρά από ανυπέρβλητες—σχεδόν—οικονομικές δυσχέρειες.

Σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό άτιμετωπίζουν τις δυσχέρειες αυτές οι πνευματικοί μας άνθρωποι, σαν άτομα, σαν μονάδες. Κανένας δέν τολμά να εκδώσει τὰ έργα του. Ή έκδοση ενός τόμου κοστίζει σήμερα πανάκριβα και δέν υπάρχει καμμιά έλπίδα να καλύψει ό συγγραφέας τὰ έξεδά του από τήν πώληση του βιβλίου του. Γιαυτό είτε σταματούν να γράφουν, είτε —όσο έχουν τή δύναμη να συνεχίσουν— γιομίζουν τὰ συρτάρια τους.

Δε θα μιλήσουμε τώρα για τις δυσχέρειες αυτού του περιодικού, που με θυσίες σκληρές εξακολουθεί ακόμη να εκδίδεται, χωρίς να ναι σε θέση να καλύψει τις δαπάνες του.

Πρέπει να κατανοήσουμε όλοι μας πώς τὸ μέλλον ενός λαού δέν εξαρτάται μόνον από τὸ εμπόριο και τή βιομηχανία του, αλλά —και προπάντων αυτό— από τις ήθικες του αξίες και τήν πνευματική του καλλιέργεια. Για να εξυψώσουμε τὰ ήθη του λαού μας πρέπει να εμπνεύσουμε σ' αυτόν βαθύτερα και ουσιαδέστερα πνευματικά ενδιαφέροντα. Πρέπει όλοι μας να εξυγιάνουμε τὸν πνευματικὸν άνθρωπο, πὸν κλείνουμε μέσα μας, και να δούμε τή ζωή με πιὸ καθαρό μάτι και με πιὸ ελεύθερη ψυχή. Τὰ Πολιτικά κόμματα, οί Δήμοι, οί Ὀργανώσεις, τὰ Σωματεία μας πρέπει ν' αναλάβουν πραγματικήν πνευματικήν έκστρατεία. Να θερμάνουν, να τονώσουν, ν' ανανεώσουν τὰ πνευματικά ενδιαφέροντα του νησιού μας, ν' ανακινήσουν νέα ενδιαφέροντα. Κι' όλοι μας να περιβάλλουμε τις άραιές πνευματικές μας οργανώσεις και τούς πνευματικούς ανθρώπους του τόπου μας με άγάπη, γιατί, εκτός τών άλλων, στὸν έθνικὸν άγώνα, πὸν σήμερα διεξάγουμε, αυτοί είναι οί πιὸ έπίμονοι κι' οί πιὸ γνήσιοι μαχητές.

ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ

Γ. Πολ. Γεωργίου : «Παναγία της Περιστερώνας».

BERTRAND RUSSEL *
(Φιλολογικό Βραβείο Νόμπελ 1950)

ΦΩΣ ΚΑΙ ΣΚΙΑ ΤΩΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΩΝ ΠΕΝΗΝΤΑ ΧΡΟΝΩΝ

Τὰ τελευταῖα πενήντα χρόνια εἶναι ἀπὸ τὰ πιὸ βαρυσήμαντα καὶ συνάμα ἀπὸ τὰ πιὸ τραγικά τῆς ἀνθρώπινης Ἱστορίας. Δὲ μπορῶ νὰ θρῶ καμμιά ἄλλη περίοδο, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν τοῦ 500 π.Χ., πού νὰ ἰσοδυναμῆ μ' αὐτή. Γιὰ τὸν Ἀγγλικὸ λαὸ ἡ ἀρχὴ τῆς χαράχτηκε μὲ τὸ θάνατο τῆς Βασίλισσας Βικτωρίας. Θυμᾶμαι τόσο ζωηρά, σὰ νάταν χθές, πού ἄκουσα μιά μέρα, ἐνῶ περπατοῦσα σ' ἕνα δρόμο τοῦ Καϊμπριτζ, τὴν εἶδηση τοῦ θανάτου τῆς ἀναλογίστηκα ἀμέσως πὼς τὸ μέλλον θάτανε πιθανὸν πολὺ διαφορετικὸ ἀπ' τὸ παρελθόν, κι' ἴσως λιγώτερο εὐτυχισμένο.

Ἄλλα πόσο ἔστεροῦντο πραγματικότητος αὐτὲς οἱ προσδοκίαι! Δὲ φαντάζομαι, ἐκείνο τὸν καιρὸ, νὰ προέβλεψε κανένας τὴν τεράστιαν ἀνατροπὴν, πού ἐπρόκειτο νὰ ἐπέλθῃ. Τὸ μεγαλεῖο τῆς Ἀγγλίας φαινότανε ἀδιάσειστο, αἰώνιο. Μὲ δυσκολία θὰ μπορούσε νὰ φανταστῆ κανένας μιά θύελλα τόσο σφοδρὴ, πού νὰ μπορούσε νὰ ξεριζώσῃ ἕνα τόσο μεγάλο δέντρο. Κι' ὅμως αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι ἐκείνο πού ἐπρόκειτο νὰ δοκιμάσουν ὅσοι ζήσανε ἀπὸ τότε ὡς σήμερα.

Τὸ πρῶτο μεγάλο γεγονός τῶν τελευταίων πενήντα χρόνων, ἦτανε ὁ Ρωσο-Ἰαπωνικὸς πόλεμος, ὅπου γιὰ πρώτη φορὰ ἀπ' τὴν πώση τῆς Κωνσταντινουπόλεως οἱ Ἀσιάτες νίκησαν τοὺς Εὐρωπαίους σ' ἕνα πρώτης τάξης ἀγώνα. Αὐτὸ ὑπῆρξε ἡ ἀρχὴ ἐνὸς κινήματος, τὸ ὁποῖο θρῖσκεται ἀκόμα σὲ μιά πρώην φάση τῆς ἀνάπτυξής του. Ὁ Ἡρόδοτος, ὁ πατέρας τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἱστορίας, θεώρησε τὴ διαμάχη τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας σὰν κεντρικὸ τοῦ θέμα. Κάποτε ἐπικρατοῦσε ἡ Ἀσία, κάποτε ἡ Εὐρώπη, ἀλλ' ἀπ' τὸν 16ο αἰώνα εἶχε γίνῃ πιστευτὸ, πὼς ἡ ἐπικράτηση τῆς Εὐρώπης θάτανε παντοινή. Μὰ αὐτὸ δὲ συμβαίνει πειά.

Ἐμεῖς οἱ Εὐρωπαῖοι μπορούμε νὰ περηφανευόμαστε γιὰ τὶς παραδόσεις μας. Μποροῦμε νὰ θαυμάζουμε τὴν ἠχηρὰν ἀπεραντοσύνη, τὰ ἄψυχα πειά παλάτια, πού ὅμως διατηροῦνται γιὰ τὴν εὐχαρίστηση τῶν Ἀμερικανῶν τουριστῶν, ἀλλὰ ὅταν οἱ σκέψεις μας στραφοῦν ἀπ' τὸ παρελθόν στοῦ μέλλον, πρέπει κάπως δισταχτικὰ νὰ παραδεχτοῦμε τὰ ξεπεσμένα μας μεγαλεῖα. Ἄν ἡ Εὐρώπη διατηροῦσε τὸν ἐαυτὸ τῆς σὰ μιά οὐτότητα, αὐτὸ δὲ θὰ συνέβαινε. Ἄλλα ξεσχίσασαμε ὁ ἕνας τοῦ ἄλλου τὴ ζωὴ, ὡς ὅπου καὶ νικητὲς καὶ νικημένοι προβάλανε αἱματωμένοι καὶ φτωχοί. Ἡ ἱστορία δὲ μᾶς δίδαξε τίποτε.

Ἡ ἀναγέννηση τοῦ Ρωσικοῦ ἱμπεριαλισμοῦ.

Ἡ Ρωσικὴ Ἐπανάσταση εἶν' ἕνα γεγονός τοῦ ὁποίου εἶναι ἀδύνατο ἀκόμα νὰ κρίνουμε τὴ σπουδαιότητά. Εἶναι φυσικὸ νὰ τὴ συγκρίνουμε μὲ τὴ Γαλλικὴ Ἐπανάσταση, ἀλλὰ φαντάζομαι πὼς εἶναι ἀκόμα καλύτερο νὰ τὴ συγκρίνουμε μὲ τὴν ἀνοδο τοῦ Ἰσλάμ. Τόσο οἱ Ρῶσοι ὅσο καὶ οἱ Δυτικεῖ ἔχουνε δώσει ἐμφάση στὸν Κομμουνιστικὸ χαρακτήρα τοῦ Σοβιετικοῦ καθεστώτος, ἀλλὰ γιὰ μένα ὁ χαρακτήρας αὐτὸς ἀποτελεῖ μιά ἀσήμαντη λεπτομέρεια. Ἐκεῖνο πού ἔχει σημασία γιὰ τὸν κόσμο, εἶναι ἡ ἀναγέννηση τοῦ Ρωσικοῦ ἱμπεριαλισμοῦ, σ' ἕνα τύπο πού εἶναι ὄχι μόνον δημοφιλὴς στὴ Ρωσσία, ἀλλὰ πού γίνεται δεκτὸς μ' ἐνθουσιασμὸ σὲ πολλὰς ἄλλες χῶρες, πού θάπρεπε νὰ ἀντισταθοῦν γιὰ χάρη τῆς ἔθνικῆς τους ἀνεξαρτησίας. Ἡ Ρωσσία ἐπέτυχε, κι' ἐπιτυγχάνει ἀκόμα, νὰ πείθῃ τοὺς λαοὺς τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς, πὼς εἶναι ἡ πρόμαχος τους ἐναντία στὴν αὐθάδεια τῶν κατακτητῶν τῆς Δύσης. Ἐκεῖνοι πού τρέφουν τέτοιες ἐλπίδες, φοβοῦμαι, εἰ-

* Ὁ Λόρδος Ράσελ, ὅπως ἀναγγεῖλαμε στὸ τεῦχος π. Δεκεμβρίου, τιμήθηκε μὲ τὸ ἐφετινὸ βραβεῖο Νόμπελ φιλολογίας, γιὰ τὸ «εὐστοφρο καὶ σημαντικὸ λογοτεχνικὸ του ἔργο, μὲ τὸ ὁποῖον ἀποδείχτηκε ἀπόστολος τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τῆς ἐλευθερίας τοῦ πνεύματος». Εἶναι σήμερα ἑβδομήντα περίπου ἐτῶν. Τὸ 1949 πῆρε τὸ παράσημο τῆς τιμῆς.

να μοιραίο να βγούνε κάποτε απ' την τρομερή αυτή πλάνη, αλλά ίσως πολύ άργα για να μπορούνε να αντιδράσουν. Είναι καθήκον της Δύσης, τόσο για το όνομα της ανθρωπότητας, όσο και για το όνομα του ατομικού ενδιαφέροντος, να αποδείξει στην Άσία και στην Αφρική, πώς αλλάξαμε τα αισθηματά μας απέναντί τους, πώς καταλήξαμε να τους επιθυμούμε πολύ, και πώς η εκμετάλλευση των προηγούμενων αιώνων ανήκει τώρα στο παρελθόν.

Πίσω απ' τη φαινομενική τάση των γεγονότων των τελευταίων πενήντα χρόνων κρύβονται μεγαλύτεροι σκοποί, πρωτίστως οικονομικοί, αλλά επίσης και έκπολιτιστικοί. Σ' όλο το 19ο αιώνα υπήρχε παρθένα γη για εκμετάλλευση. Άνκαι ο πληθυσμός αυξανόταν με μία ανήκουστη ταχύτητα, όμως η προμήθεια της τροφής αυξανόταν ακόμα γρηγορώτερα. Τόν 19^ο αιώνα η βιομηχανία είχε αναπτυχθή σε λίγες μόνο χώρες, πρώτα στη Μ. Βρετανία, ύστερα στις Ην. Πολιτείες και κατόπι στη Γερμανία· αλλά ο κόσμος είχε χώρο για κατανάλωση όλων των προϊόντων, που η βιομηχανία μπορούσε να παράγει, γιατί οι καθυστερημένες χώρες δεχόντουσαν με ζέση εκείνα που προσέφερε για πώληση τα άνεπτυγμένα κράτη.

Αυτά τα δυο εύτυχη γεγονότα υπήρξαν πηγή αισιοδοξίας για το 19^ο αιώνα. Φαινόταν πώς ο άνθρωπος είχε ανακαλύψει το κλειδί μιας ατέλειωτης προόδου, προς την ευδαιμονία και τη διεθνή συνεργασία. Κάπου-κάπου μερικοί άνθρωποι τολμούσαν να υπαινιχθούν πώς ίσως το μέλλον θάτανε λιγώτερο ρόδινο, μα οι προγνώσεις τους πρραμερίζονταν περιφρονητικά.

Με την αλλαγή όμως του αιώνα η άπαισιδοξία τους φάνηκε να έπαληθεύει. Πολύ λίγο έδαφος αφέθηκε ελεύθερο για εκμετάλλευση, τόσο, ώστε η αύξηση της προμήθειας της τροφής δε μπορούσε πειά να συμβαδίσει με την αύξηση του πληθυσμού. Έθνη και έθνη αυξαναν την ανάπτυξή τους και συναγωνίζονταν άγρια για τις λιγοστές αγορές των χωρών που ήσαν ακόμα πρόθυμες να εισάγουν, παρά να παράγουν οι ίδιες.

Εν τω μεταξύ ο έκπολιτιστικός χαρακτήρας του πληθυσμού άλλαξε μ' ανήκουστη ταχύτητα. Πρώτα ο σιδηρόδρομος, ύστερα τα αυτοκίνητα και τέλος τα αεροπλάνα άνοιξαν, στον τεχνικά πολιτισμένο, τα άπώτατα καταφύγια των πρωτόγονων πληθυσμών. Ο ίθαγενής Παπούανος μέσα στους βάλτους και τα άδιάβατα βουνά, ήτανε, πριν λίγα μόλις χρόνια, ασφαλισμένος απ' την επίδρομή του ένεργητικού, άσπλαχνου και τεχνικά καταρτισμένου λευκού. Κανένας τώρα δεν μπορεί να διαφύγει απ' τον «τεχνικό άνθρωπο». Φέρνει μαζί του την άνοικοδόμηση ή την καταστροφή, ανάλογα με τη διάθεση που κινεί το πνεύμα του. Είναι άγνωστοι σ' αυτόν οι παληοί άργοι ρυθμοί της γής· έχει ξεχάσει τις παλιές θαθειές άληθειες και πιστεύει σταθερά πώς είναι παντοδύναμος. Αυτή είναι η τρέλλα της έποχής μας· μία τρέλλα που ένδυναμώνεται με την άσυνήθιστα γοργήν αλλαγή των έθιμών.

Τα παιδιά στα γόνατα της μητέρας τους μανθάνουνε τα διδάγματα που αυτή έμαθε απ' τη δική της μητέρα· άλλ' αυτά τα διδάγματα θεωρούνται πιά ξεπερασμένα, και δεν υπάρχει πατροπαράδοτη σοφία τέτοια, που να βοηθά το σημερινό συγχισμένο άνθρωπο στα προβλήματα, που η άκούραστη του ένεργητικότητα συνεχώς δημιουργεί. Η σύγχιση μετατρέπεται σε μίσος, ή τεχνική γίνεται όργανο άμοιβαίας έξόντωσης. Μια τέτοια νοοτροπία μόνο σε συμφορά μπορεί να οδηγήσει εκτός αν τερατισθί από κάποια νέα και θαθειό φάση αλλαγής.

Πρωτεφανή έπιστημονικά κατορθώματα.

Η έπιστήμη, ή μεγαλύτερη διανοητική έκφανση της έποχής μας, δε μπορεί μονάχη να λύσει τα προβλημάτα μας. Ο τελευταίος μισός αιώνας, άνκαι είναι λιγώτερο άξιοπαράτητος απ' τους άλλους, όσον άφορά την τέχνη και τη φιλολογία, έχει άποδώσει τόσο καλά άποτελέσματα, όσον άφορά τουλάχιστο την έπιστήμη, όσο κι' ή σπουδαιότερη απ' τις προηγούμενες έποχές.

Ο Planck⁽¹⁾, το 1900, διατύπωσε τη θεωρία των κβάντα (quanta), ή

(1) Μαξ Πλάνκ, Γερμανός φυσικός, ίδρυτης της θεωρίας των κβάντα. Κατά την θεωρίαν αυτήν, ή ακτινοβολία ένεργεια δεν έκπέμπεται συνεχώς, όπως ένομιζετο προηγούμενας, αλλά κατά στοιχειώδη ποσά, άποκληθέντα quanta, των όποιων το μέγεθος εξαρτάται από τη συχνότητα των παλμών της ακτίνας.

όποια επέφερε πλήρη αναστάτωση στη φυσική επιστήμη. 'Ο Bohr (2), τὸ 1913, μ' ἐπιτύχησε προσάρμοσε της θέωριαν τῶν κβάντα στὸ άτομο κι' ὁ Einstein (3) ἀπόδειξε πὼς ἡ ὕλη κι' ἡ ἐνέργεια εἶναι τὸ ἴδιο πρᾶγμα ἢ τοῦλάχιστο πὼς μποροῦν νὰ μετατραποῦν τὸ ἓνα στὸ ἄλλο. 'Η ραδιενέργεια εἶχε ἀνακαλυφθῆ ἀκριβῶς πρὶν ἀπ' τὸ 1900, ἀλλὰ δὲν εἶχε κατανοηθῆ πρὶν ἀπ' τὴν ἀνακάλυψη τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ ἀτόμου. 'Η δουλειὰ τῶν φυσικῶν γιὰ τὸ σχηματισμὸ τοῦ ἀτόμου ἦτανε διανοητικὰ ὠραία κι' ἔδωσε στὴν ἐπιστήμη μιὰ ὄψη, ἀξεπέραστη ἀκόμη κι' ἀπ' τὰ πιὸ καλὰ προηγούμενα χρόνια.

'Η ἀντίθεση μεταξύ τῶν ἀνακαλύψεων τῶν φυσικῶν καὶ τῆς χρησιμοποίησης τῶν ἀνακαλύψεων αὐτῶν ἀπὸ ἀνθρώπους, ποὺ λαθασμένα ὀνομάστηκαν «πρακτικοί», ὑπῆρξε πολὺ δουνηρή. Οἱ φυσικοὶ ἀναζητήσανε τὰ μυστικὰ τῆς φύσης μὲ ὑπομονὴ κι' ἀτρόμητη ἐπιδειξιότητα, καὶ μᾶς ἔδωσαν νὰ ἐννοήσουμε, ὅσο ποτὲ προηγούμενος οἱ ἀνθρώποι δὲ θὰ μπορούσαν νὰ ἐννοήσουν, τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖον εἶναι καμωμένος ὁ κόσμος, καὶ τοὺς νόμους ποὺ τὸν διέπουν. Οἱ «πρακτικοί», οἱ ὁποῖοι μόνο τὰ ἀποτελέσματα καταλαβαίνανε — ἐνῶ ἡ ἀφορμὴ κι' ἡ πορεία τῆς ἀνακάλυψης ἦτανε τελειῶς ἀγνωστα σ' αὐτούς— φωνάζανε μὲ χαρὰ, ὅταν ἀνακαλύπτετο κάτι, ὅτι οἱ ἀπομονωμένοι ἀνθρώποι τοῦ χιμεῖου, μὲ τὴν ἐργατικότητά τους, εἶχανε προμηθεύσει σ' αὐτούς νέα μέσα γιὰ νὰ ἀλληλοεξοντώνονται — γρήγορα, ἀφθονα κι' ἀποτελεσματικά, πιὸ πολὺ ἀπ' ὅ,τι εἶχε ὀνειρευτῆ ὡς τότε ἡ ἀνθρώπινη κακία.

Εἶναι ἀνοησία νὰ κατηγοροῦμε τοὺς ἐπιστήμονες. Οἱ ἐπιστήμονες μᾶς δίνουνε τὰ μέσα νὰ ἐπιτύχουμε στοὺς σκοπούς μας. Δὲ μᾶς ὀρίζουνε αὐτοὶ τοὺς σκοπούς μας, ἀλλὰ ἐκεῖνοι ποὺ χρησιμοποιοῦν τὶς ἀνακαλύψεις τους.

Τὸ μυστικὸ τῆς παγκόσμιας εὐτυχίας.

'Ὡς τώρα, ἔχω ἀναφερθῆ στὴ σκοτεινὴ πλευρὰ τῆς εἰκόνας. 'Αλλ' ὑπάρχει κι' ἡ φωτεινὴ πλευρὰ, ποὺ εἶναι ἀνάγκη νὰ κρατήσουμε στὸ νοῦ μας.

Σὲ μερικὲς χῶρες τῆς Δύσης πραγματοποιήθηκε ἓνας βαθμὸς γενικῆς σταθερότητας, ὅμοιος πρὸς τὸν ὁποῖο δὲ δημιουργήθηκε σὲ προηγούμενα χρόνια! 'Η ἐξευτελιστικὴ φτώχεια σχεδὸν ἐξαφανίστηκε τελειῶς, ἡ ἐπάρκεια τῆς τροφῆς γίνηκε γενικὴ, κι' ἡ καλλιτέρευση τῆς ὑγείας ἔχει καταστῆ θαυμαστῆ.

Τὰ μέσα μὲ τὰ ὁποῖα κατορθώθηκαν αὐτὰ τ' ἀποτελέσματα ἦταν διαθέσιμα σ' ὅλα τὰ ἔθνη τῆς γῆς, ὄχι μονάχα ἐδῶ καὶ λίγα χρόνια, μὰ ἀπὸ μισὸν αἰῶνα. 'Αλλὰ ἡ ὑπεροφία, ἡ ἀπληστία, οἱ προλήψεις κι' οἱ ἐθνικὲς ἔχθρες μᾶς εἶχαν ἐμποδίσει ἀπὸ τοῦ νὰ τὰ χρησιμοποιήσουμε. 'Εκεῖνο ποὺ μᾶς δίνει ἐλπίδες εἶναι τὸ ὅτι ὁ δρόμος πρὸς τὴ γενικὴ εὐτυχία εἶναι γνωστός σὲ ὅλους ποὺ θὰ θελήσουν νὰ πάρουν τὸν κόπο νὰ στραφοῦν πρὸς αὐτόν. Μόνο δυὸ πράγματα χρειάζονται: Μιὰ παγκόσμια Κυβέρνηση, γιὰ τὴν πρόληψη πολέμου, καὶ μιὰ γενικὴ ἐλάττωση τοῦ ρυθμοῦ τῶν γεννήσεων, ὥστε νὰ γίνει δυνατὴ, κατὰ ἓνα διαρκῆ τρόπο, ἡ ἀντιμετώπιση τῆς ἐξευτελιστικῆς φτώχειας ποὺ μαστίζει τὴ νοτιοανατολικὴ 'Ασία καὶ τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς 'Αφρικῆς.

Πρὸς τὸ παρὸν οὔτε τὸ ἓνα, οὔτε τὸ ἄλλο, ὑπάρχουν. 'Η Δύση κι' ἡ 'Ανατολὴ τὸ θρῖσκουνε πιὸ εὐχάριστο νὰ ἐπιδιώκουν ὁ ἓνας τοῦ ἄλλου τὴν ἐξαθλίωση, ἀντὶ τῆς εὐτυχίας, κι' οἱ θαθεῖα ριζωμένες προλήψεις, ποὺ ἐνισχύονται μὲ τὸ στρατιωτικὸ καὶ οἰκονομικὸ ἀνταγωνισμό, ἐμποδίζουνε τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τοῦ νὰ προσπαθήσουν νὰ χειρισθοῦν τὸ πρόβλημα τοῦ πληθυσμοῦ.

'Ισως ὅμως, ἂν μπορέσει νὰ διατηρηθῆ ἡ εἰρήνη, ἔστω καὶ ἀκροσφαλῆς, γιὰ δυὸ δεκάδες χρόνια ἀκόμα, οἱ ἀνθρώποι νὰ κουραστοῦν ἀπ' τὴν ἐξοντωτικὴ ἀφροσύνη, ποὺ τοὺς κατέχει τώρα, καὶ νὰ σκεφτοῦν ὄχι μόνο γιὰ τὰ συμφέροντα τῶν ἰδικῶν τῶν ἐθνῶν, ἀλλὰ γιὰ τὸ ἀνθρώπινο γένος σὰ μιὰ ὁλότητα.

Μεταφρ. ΝΙΚΟΣ ΑΝΔΡ. ΡΟΛΑΝΔΗΣ

(2) Νίλς Μπόρ, Δανὸς φυσικὸς (γενν. 1885), ἰδρυτῆς τῆς ἀτομικῆς θεωρίας, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποῖαν κάθε χημικὸ ἀτομὸ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓνα κεντρικὸν πυρῆνα καὶ ηλεκτρόνια ποὺ περιφέρονται γύρω ἀπὸ αὐτόν, ὅπως οἱ πλανῆτες γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιο. Τιμήθηκε, τὸ 1922, μὲ τὸ βραβεῖο Νόμπελ τῆς Φυσικῆς.

(3) 'Αλβέρτος 'Αϊνστάϊν, Γερμανὸς φυσικὸς (γενν. 1879), ἰδρυτῆς τῆς θεωρίας τῆς σχετικότητας, Τιμήθηκε, τὸ 1921, μὲ τὸ βραβεῖο Νόμπελ τῆς Φυσικῆς.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ (*)

Σπάνια είναι άσφαλώς ή τύχη εκείνων τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων πού ἀγωνίστηκαν γιά ἕνα ἰδανικό καί τὸ δικαίωσαν μέ τή σταδιοδρομία τους. Οἱ μορφές τους φωτίζονται, ἐξιδανικεύονται καί, μέ τήν εὐγνωμοσύνη τῶν γενεῶν πού πλούτισαν ἀπὸ τὸ ἔργο τους, περιβάλλονται ἀπὸ τήν αἴγλη τοῦ θρύλου. Ὑψώνεται ἡ προσωπικότητά τους σέ μιὰ καθαρὴ ὀρατότητα, γνώριμη μόνο στά μάτια τῆς ψυχῆς καί ἀπὸ κεί ζοῦν τὸ μεγαλεῖο τῆς πνευματικῆς πορείας τοῦ Ἔθνους τους.

Ὁ Γεώργιος Δροσίνης μέ τὰ δείγματα τῆς ποιητικῆς ἰδιοφυΐας του κατῶρθωσε, ὅσο λίγοι στόν τόπο αὐτό, νά ἐπικοινωνε διαρκῶς νοερά μέ τίς λεπτές χορδές τῆς ψυχῆς τοῦ λαοῦ του. Καί μέ τή γοητεία τῆς λύρας του πέτυχε νά τίς δανεῖ ἀνάλογα πρὸς τίς ἐκάστοτε προσταγές τῶν ἐποχῶν τῆς μακρόχρονης ζωῆς του.

Ἐνας αἰῶνας ὀλοκλήρος, πέντε ἑλληνικῆς γενεές, ἔζησαν διπλά του, δημιουργήσαν, ἀγωνίστηκαν νά διαμορφώσουν ἕνα νέο πολιτισμό, ἔφυγαν, καί αὐτὸς σάν δρῦς ζοῦσε μαζί τους καί ἔμενε ὕστερα γιά νά καταξιώσει μέ τοὺς ἀθροῦς στίχους του τὴν ἠθική προσφορά των στήν πνευματικὴ μας κόνιστρα. Ὁ Δροσίνης σέ καιροὺς μεταπτώσεων, ἀκαταστάλακτης καί ἀνεύθυνος πνευματικῆς πορείας καί ὀργανισμοῦ ἑνός ξεπερασμένου καί ἀνεδαφικού κινήματος, τοῦ Ἰοῦνιτισμοῦ, ἀγωνίστηκε μέ τὸ ἔργο του, καταξιωμένο ἀπὸ χρόνια, νά διαμορφώσει τὸν τότε «μῦθο» τοῦ νεοελληνισμοῦ καί νά τὸν ὑψώσει σέ Ἰδέα. Ἡ δημιουργία τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος, ἦταν τὸ ὄνειρο τῶν συγχρόνων του τοῦ περασμένου αἰῶνα. Ὁ Δροσίνης τὸ πίστεψε, τὸ ἀξιοποίησε καί ἔδωσε πολλά στοὺς ἀγύριστους ἐκείνους βωμοὺς τῶν μεγάλων ἐθνικῶν ἐξορμήσεων, πού ὀδήγησαν νικητῆ τὸν Ἑλληνισμό στήν πραγματοποίηση τῶν προαιώνιων πῦθων του.

Ἀλλὰ δὲν πίστεψε μόνο τοῦτο τὸ μῦθο. Ζήτησε τὴν ὀλοκλήρωσή του, πού βρίσκεται σέ συνάρτηση αὐτοῦ μέ τὴν μεγαλειώδη καί μακραίωνη παράδοση τῆς Φυλῆς. Καί στόν τομέα αὐτὸν ἔδωσε ὅ,τι πολυτιμότερο διέθετε ἡ ἀγνὴ του ψυχὴ : τὴ Μοῦσα του! Μὲ τοὺς λεπτούς συναισθητικούς στίχους του ἔγινε ὁ πιὸ χαρακτηριστικὸς τύπος τοῦ Ῥομαντικῆ ποιητῆ γιά νά ψάλλει τίς ἄδολες συγκινήσεις τῶν ἀπλῶν καί ταπεινῶν ἀνθρώπων τοῦ τόπου του, αὐτῶν πού ἀπεικονίζουν τὴν εὐλικρινέστερη διαίωσιση τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνα.

Στράφηκε, ἀντίθετα πρὸς τὸ ρεῦμα τῶν χρόνων του, «πρὸς τὰ κάτω», ὅπως καί ὁ μέγας βάρδος μας Ὁ Διονύσιος - Σολωμός, γιὰτὶ διαισθάνθηκε τίς ἀπερίοριστες ψυχικῆς δυνατότητες τοῦ λαοῦ, τοῦ ἀγρότη, τοῦ χωρικοῦ. Οἱ συλλογές του εἶναι πλημμυρισμένες ἀπὸ ὕμνους γιά τοὺς «ἀγαθοὺς ἀθρώπους μέ τὰ πρόσχαρα μάτια καί τὸ λιγομίλητό τους στόμα». Γιὰτὶ θρῆκε μέσα τους ὄχι μόνο τὰ ὠραιότερα χαρακτηριστικά τῆς Φυλῆς, ἀλλὰ καί ἕνα βαθύτερο, ἕνα «μυστικὸ» αἰσθητισμὸ καί μιὰ οὐσιαστικὴ καλλιέργεια, πού ὅμως χρειαζόταν τὴν κατάλληλη παιδείση γιά νά ἀρχίσει τὴ λειτουργία της. Καί ὁ Δροσίνης ἔδωσε ὅ,τι διέθετε γιά νά μάθει τοὺς ἀγαθοὺς ἀθρώπους ν' ἀγαποῦν τὴ φύση, τὴ μάθηση, τὴ θρησκεία καί τὴ χώρα τους.

Σέ στιγμῆς ταπεινῶν ἐσωτερικῶν καταπτώσεων, ὁ Δροσίνης ἔμενε πάντοτε μακρῦς, ἥρεμος, ἀγνός, μόνος μέ τὴ λύρα του. Δὲν ἤθελεν ἡ ὠραία ψυχὴ του νά τραυματιστῆ ἀπὸ φανατισμούς, πού ἀμαυρώνουν τίς σελίδες τῆς δόξας. Καί γιὰτὶ ἀκόμα δὲν ξεχώριζε τοὺς συμπατριῶτες του ποτέ.

Ψυχῆς εὐγενικῆς καί ἀρχονικῆς, σάν τὴ δική του, πού μόνο ἕνας στίχος μπορεῖ νά ἐκφράσει τὴ γόνιμη ἐσωτερικότητά τους, λατρεύονται ὄχι μόνο ἀπὸ τοὺς σύγχρονους τους, ἀλλὰ καί ἀπὸ τοὺς μεταγενέστερους.

(*) Πέθανε στις 2 τοῦ Γενάρη, στήν Κηφισιά, σέ ἡλικία 91 ἐτῶν. Διετέλεσε διευθυντὴς τοῦ περιοδικοῦ «Ἐστία» καί τῆς ὁμώνυμης ἐφημερίδας (1894-1898), τῆς «Ἐθνικῆς Ἀγωγῆς» καί τῆς «Μελέτης». Δημοσίευσε τίς ποιητικῆς συλλογές «Εἰδύλλια» (1884), «Ἀμάραντος» (1890), «Γαλήνη» (1902), «Φωτῆρὰ Σκοτάδια» (1914), «Κλειστὰ Βλέφαρα» (1917), «Πύρινη Ρομφαία» (1921), «Ἀλκυονίδες» (1921), «Θὰ ἐραδιάζῃ» κ.ά. καί τὰ πεζογραφήματα «Διηγήματα καί Ἀναμνήσεις», «Ἀμαρυλλίς» (1886), «Τὸ ὄσιόν τῆς ἀγάπης» (1888) κ.ά. Τιμηθῆκε μέ τὸ ἀριστεῖο τῶν γραμμάτων, καί, τὸ 1926, ἐξελέγη ἀκαδημαϊκός.

Λίγους πνευματικούς ανθρώπους αγάπησεν ὁ λαός μας σάν τὸ Δροσίη. Τὰ ποιήματά του ἔγιναν κτῆμα τῶν ἀγνῶν ἀνθρώπων, τραγουδία πού ἐκδηλώνουσι τοὺς πόθους τῶν. Μακρὰ, σ' ὅλο τὸν κόσμον, πλουτίζουν οἱ ξηνητεμένοι μὲ τὴ νοσταλγία τῶν στίχων του γιὰ τὸ Ἑλληνικὸ χῶμα, τὸ χωριό, τοὺς δικούς τῶν. Καὶ θὰ τὸν ἀγαποῦν τὸ Δροσίη γιὰ πολὺ ἀκόμη. Στάθηκε ἕνας πατριάρχης τῶν γραμμάτων λευκός, τίμιος, χωρὶς ἐγωΐσμούς, ἀληθινὸς ποιητής.

Γι' αὐτὸ καὶ δὲν τοῦ πρέπουσι οἱ θρήνοι. Τὸ δάκρυ τῶν Ἑλλήνων —κι' ἐκείνων πρὸ παντῶν πού μένουσι ἀκόμη ἀλύτρωτοι, ὅπως οἱ Κ Ὑ π ρ ι ο ἰ— ἔλαμψε τὴ μέρα τοῦ θανάτου του ἀπὸ ἕνα ἐκπαγλο φῶς ἀγάπης, πού θὰ τοῦ ἀπαλύνει τὴν ἀγαπημένην του ἀττική γῆ. Ἄν ἡ μετὰστασή του σὲ ἀληθινότερους κόσμους —πού πάντοτε πίστεψε στὴν ὑπαρξή τους— μᾶς χάρισε ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη σεμνὴ παρουσία του, ὅμως τὸ πνεῦμα του ὑψώθηκε ἤδη σὲ ὅλα τὰ σπιτία τῆς Ἑλλάδας σάν Σκιά ἐνὸς ἀληθινὰ Ἑθνικοῦ Ποιητῆ. Οἱ καμπάνες, ἠχώντας μακρὰ πρὸς τὴν ὠραίαν πνευματικὴ χώρα τοῦ Βορῶ, πού ἀγάπησε, θὰ ξύπνησαν τίς Σκιές τῶν μεγάλων ποιητῶν τῆς, πού τὸν ἐνέπνευσαν : τοῦ Γκαίτε, τοῦ Σίλλερ, τοῦ Χάινε, γιὰ νὰ τὸν δεχτοῦν μαζί τους στὸ πανανθρώπινο Πάνθεο, αὐτὸ πού δίκαια κατέκτησε μὲ τὸ πλούσιο ἔργον του.

Ποιητὲς τοῦ ὕψους του δὲν πεθαίνουν. Ζοῦν διαρκῶς στὴν ψυχὴ μας καὶ τὸ παράδειγμά τους μᾶς χαρίζει τὴν ἐλπίδα, πὼς κάποτε θ' ἀγγιζοῦμε οἱ ἄνθρωποι κάτι καλλίτερον, ἐκεῖνο γιὰ τὸ ὁποῖο ἔχομε γεννηθῆ.

ΒΑΣΟΣ ΜΑΘΙΟΠΟΥΛΟΣ

Γ. Πολ. Γεωργίου : «Ρομάτισμα στὸν κάμπο».

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ *

Ὁ Γρηγόριος Ξενοπούλος γεννήθηκε τὸ 1867 στὴν Πόλη, μεγάλωσε ὁμῶς κ' ἀνατράφηκε στὴ Ζάκυνθο, ἀπ' ὅπου καταγόταν κ' ὁ πατέρας του. Σπούδασε Μαθηματικά στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν, μὰ πολὺ νέος παράτησε τὴν ἐπιστῆμη γιὰ ν' ἀφοσιωθῆ στὴ Λογοτεχνία, τῆς ὅποιος ἐκαλλιέργησε μ' ἐπιτυχίαν ὅλα σχεδὸν τὰ εἶδη. Ὡς λογογράφος θραυεύτηκε ἐπανεπιμηθῶς ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία καὶ τὸ Κράτος, ὥσπου τὸ 1931 ἔγινε κ' ὁ ἴδιος Ἀκαδημαϊκός. Ἐγράψε διηγήματα, μυθιστορήματα, κριτικές, μελέτες, κωμωδίες, δράματα, χρονογραφήματα, κ' ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος κ' ἴσως ὁ μοναδικὸς ἐπαγγελματίας λογοτέχνης τῆς Νεοελληνικῆς Φιλολογίας.

Στὸ σύντομο αὐτὸ σημείωμα δὲν πρόκειται βέβαια νὰ παρουσιάσω τὸ Κυπριακὸ κοινὸ τὸν ἀποθανόντα συγγραφέα καὶ Ἀκαδημαϊκόν, ποῦ τὰ μυθιστορήματα καὶ τὰ δράματά του εἶναι τόσο γνωστά κ' ἀγαπητὰ στὴν κοινῶνίαν μας. Θὰ προσπαθῶ μόνον σὲ γενικὲς γραμμὲς νὰ τοποθετήσω τὸν Ξενοπούλου ἱστορικὰ καὶ κριτικὰ στὴ Νεοελληνικὴ Γραμματεία, γιὰ νὰ φανῆ ἔτσι καλύτερα ἡ ἀξία τοῦ ἔργου του, καὶ νὰ ἐχτιμηθῆ ἡ μεγάλη του ἰδίως συμβολὴ στὴν ἀνάπτυξη τοῦ Νεοελληνικοῦ ἀστικῆς μυθιστορήματος καὶ τῆς κοινωνικῆς δραματογραφίας.

Ὅταν τὸ 1893 ὁ Ξενοπούλος ἐδημοσίευσεν στὴν «Εἰκονογραφημένη Ἐστία» τὸ πρῶτο του κοινωνικὸ μυθιστόρημα, τὴ «Μαργαρίτα Στέφα», ἡ κατάσταση τῆς Νεοελληνικῆς πεζογραφίας δὲν ἦτανε διόλου ἐνθαρρυντικὴ. Ὁ Φαναριώτης λόγιος Ἀλέξανδρος Ρίζος Ραγκαβῆς (1809-1892), ὁ πρῶτος ποῦ δοκίμασε νὰ καλλιεργήσῃ συστηματικὰ στὴν Ἑλλάδα τὸ εἶδος τοῦ μυθιστορήματος, ἀπότυχε, καὶ τὰ περισσότερα ἔργα του, ὅσες φορές δὲν εἶναι ἀτεχνῆς διασκευῆς ἢ κακῆς ἀπομιμήσεως Γαλλικῶν προτύπων, ἀποδεικνύονται σήμερα ἀχαρκτηρίστα προχειρογραφήματα, ποῦ δὲν ἔχουν ἀπολύτως καμμιά σχέση μὲ τὴ Νεοελληνικὴ παράδοση καὶ ζωῆ. Οὔτε καὶ τὸ ἱστορικὸ του διήγημα «Ὁ Αὐθέντης τοῦ Μωρέως» ξεφεύγει ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς προχειρογραφίας, ἡ δὲ ἀρχαϊζουσα γλῶσσα του ἐπιτείνει σήμερα τὸ αἶσθημα τῆς δυσφορίας καὶ στὸν πιὸ ὑπομνητικὸ ἀκόμη ἀναγνώστη. Μὲ τὴν ἴδια ξενότροπη διάθεση ἐκαλλιέργησε τὸ ἱστορικὸ μυθιστόρημα κ' ὁ Λευκάδιος ἱστορικὸς Σ. Ζαμπέλιος μὲ τοὺς «Κρητικὸς Γάμους» του, ποῦ εἶναι πιὸ πολὺ ἓνα σοφὸ ὑπομνηματισμένον χρονικὸ γύρω ἀπὸ ἓνα δραματικὸ ἐπεισόδιον τῆς Κρητικῆς ἐπανάστασης τοῦ 1570, παρὰ ἓνα μυθιστόρημα.

Σημαντικὴ προσπάθεια ἢ μᾶλλον σταθμὸς, στὴ Νεοελληνικὴ μυθιστοριογραφία ἀποτελεῖ ὁ «Θάναος Βλέκας» τοῦ καθηγητῆ, πολιτευτῆ καὶ ἱστορικοῦ συγγραφέα Παύλου Καλλιγᾶ. Εἶναι τὸ πρῶτο μυθιστόρημα ποῦ περιστρέφεται γύρω ἀπὸ τὴ Νεοελληνικὴ ζωὴ καὶ πραγματικότητα. Ὁ Καλλιγᾶς μᾶς δίδει στίς σελίδες τοῦ «Θάναου Βλέκα» μιὰν εἰκόνα τῆς ἀγροτικῆς Ἑλλάδας τῆς ἐποχῆς τοῦ Ὄθωνα. Ἡ προσπάθεια ὁμῶς τοῦ Καλλιγᾶ δὲ θρῆκε δυστυχῶς συνεχίζεται. Ὁ Ἐμμανουὴλ Ροϊδῆς μὲ τὴν «Πάπισσα Ἰωάννα» του ξαναγυρίζει στὸ ἱστορικὸ μυθιστόρημα, ἡ ποῦ καλὰ δημιουργεῖ ἓνα ὑποκειμενικὸ εἶδος σατυρικῆς μυθιστορίας, καὶ ὁ Δημήτριος Βικέλας μὲ τὸ «Λουκὴ Λάρκα», ποῦ εἶναι ἓνα —τὸ πρῶτο μᾶλλον— ἀξιόλογο Νεοελληνικὸ διήγημα, ἀπομακρύνεται πάλι ἀπὸ τὴ σύγχρονη πραγματικότητα καὶ ἀντλεῖ τὰ θέματα του ἀπὸ τὰ ἡρωϊκὰ χρόνια τῆς μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης.

Γιὰ τὰ μυθιστορήματα τοῦ Παπαδιαμάντη, ποῦ ἡ ἔκδοσις μερικῶν προηγήθηκε τῆς «Μαργαρίτας Στέφα», δὲ μπορεῖ νὰ γίνῃ ἐδῶ ἰδιαιτέρως λόγος, γιὰτὶ ὁ Παπαδιαμάντης διακρίθηκε πιὸ πολὺ σὰν διηγηματογράφος παρὰ μυθιστοριογράφος, καὶ τὰ λιγοστά του ἄλλωστε μυθιστορήματα ἔχουν κ' αὐτὰ ὑπόθεσι μᾶλλον ἱστορικὴ. Ἐξαίρεση ἀποτελοῦν οἱ συγγραφεῖς λαϊκῶν μυθιστορημάτων, ἀλλὰ τὸ εἶδος αὐτὸ δὲ μπορεῖ νὰ ἀποτελέσει ἀντικείμενον σοβαρῆς μελέτης στὴν Ἱστορίαν τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας.

Τότε ἀκριβῶς σημειώνεται ἡ πρώτη στροφή κ' ἡ πρώτη ἀντίδρασις. Ἡ

(*) Πέθανε στίς 14 τοῦ Γενάρη στὴν Ἀθήνα. Ἡ σύντομη αὐτὴ μελέτη ἀποτελεῖ —μὲ μικρὰς τροποποιήσεις— μέρος γενικώτερου ἄρθρου, ποῦ πρωτοδημοσιεύτηκε στὰ «Κυπριακὰ Γράμματα», τόμ. Δ', σ. 268.

έκδοση της «Νεοελληνικής Μυθολογίας» του καθηγητή Ν. Πολίτη, τὸ πολεμικὸ «Ταξίδι» τοῦ Ψυχάρη, ἡ ἴδρυση τῆς ποιητικῆς «Νέας Σχολῆς» τῶν Παλαμᾶ, Καμπᾶ καὶ Δροσίνη, μαζί μὲ τὴ φυσιοκρατικὴ ροπή, ποὺ ἐπικρατεῖ τὴν ἐποχὴ αὐτὴ, ξεχωριστὰ στὴ Γαλλικὴ Φιλολογία, ἐξωθοῦν τὴ Νεοελληνικὴ διηγηματογραφία καὶ μυθιστοριογραφία σὲ νέες κατευθύνσεις, καὶ προσαρμολογῶν σιγά-σιγά τὸ Νεοελληνικὸ διήγημα καὶ μυθιστόρημα στὴ σύγχρονη Ἑλληνικὴ ζωὴ καὶ πραγματικότητα.

Ἐμφανίζονται τότε ὁ λυρικός Παπαδιαμάντης, ὁ εἰδυλλιακὸς Μωραϊτίδης, ὁ νατουραλιστὴς Καρκαθίσας, ὁ θεμελιωτὴς τοῦ λαογραφικοῦ διηγήματος Βλαχογιάννης, ὁ ψυχογράφος Βιζυηνός, ὁ ἰδιοτυπὸς Μητσάκης, ὁ τρυφερὸς Ἐφταλιώτης, ὁ Κονδυλάκης, ὁ Βώκος, ὁ Σπανδωνῆς, ὁ Κρυστάλλης, ὁ Παλαμᾶς, ὁ Δροσίνης καὶ ἄλλοι, ποὺ μένουσε ὅμως ὅλοι τους προσκολλημένοι στὴ στενὴν ἠθογραφία, καὶ ἐκτός ἴσως τοῦ Βιζυηνό, (ποὺ μερικὲς ἀξιόλογες νουέλλες του περιστρέφονται γύρω ἀπὸ οἰκογενειακὰ τὸ ἀπομυθισμολογία), καὶ τοῦ Βώκου, τοῦ Σπανδωνῆ καὶ τοῦ Κονδυλάκη, ποὺ σὲ μερικὰ ἔργα τους, («Ὁ Κύριος Πρόεδρος», «Ἡ Ἀθήνα μας», «Οἱ ἄθλιοι τῶν Ἀθηνῶν») ἀγγίσαν χωρὶς ἐπιτυχία, καὶ με κάποια ἴσως ἀφέλεια τὸ ἀθηναϊκὸ μυθιστόρημα, ὅλοι οἱ ἄλλοι ἀντλοῦν τὰ θέματά τους ἀπὸ τὴν ἀγροτικὴ ἢ τὴ νησιώτικη ζωὴ τῆς φτωχῆς ἀκόμη τότε καὶ πρωτόγονης Ἑλληνικῆς ἐπαρχίας.

Ὁ Ξενόπουλος, μολοντὶ σύγχρονός τους, ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ποὺ καλλιέργησε συνειδητὰ τὸ ἀστικὸ μυθιστόρημα. Ἡ «Μαργαρίτα Στέφα» εἶναι τὸ πρῶτο χρονολογικὰ ἀξιόλογο συνθετικὸ κοινωνικὸ ἔργο τῆς Νεοελληνικῆς Φιλολογίας. Ἡ ὑπόθεσις τοῦ μυθιστορήματος αὐτοῦ ἐξελισσεται στὴ Ζάκυνθο καὶ περιστρέφεται γύρω ἀπὸ τὴν πάλη τῆς ἀριστοκρατικῆς τάξης ἀπ' τὴ μιὰ μεριά, ποὺ ἔφθινε τότε κ' ἐμαραίνονταν οικονομικὰ ἀπὸ μέρη σὲ μέρη, καὶ τῆς ἀστικῆς ἀπὸ τὴν ἄλλη, ποὺ ἀνέβαινε διαρκῶς καὶ δυνάμωνε σὲ πλοῦτη καὶ ἀξία. Ἡ ἡρωίδα του εἶναι μιὰ κόρη τοῦ λαοῦ ποὺ παντρεύεται ἕνα χρεωκοπημένον ἀριστοκράτη. Τὸ ἴδιο θέμα εἶχεν ἐκμεταλλεῦτῃ πρὶν ἀπ' τὸν Ξενόπουλο στὰ 1830 ὁ συντοπίτης του δραματικὸς Ἀντωνῆς Μάτεσης μὲ τὸ «Βασιλικὸ» του. Ἡ πάλη αὐτὴ ἄλλωστε ἀνάμεσα στὴ μικροαστικὴ τάξη καὶ τὴν ἀριστοκρατία, ἐπεξεργασμένη κάθε φορὰ καὶ κοιταγμένη μὲ νέο τρόπο καὶ διάθεσι, ἀποτελεῖ τὸ βασικὸ θέμα ὅλων σχεδῶν τῶν ἔργων τοῦ Ξενόπουλου, ἀπὸ τὴ «Μαργαρίτα Στέφα» ὡς τὸν «Κόκκινο θάλασσο», τὸν «Ἐρωτὰ Ἐσταυρωμένου», τὴ «Λάουρα», τὴν «Τερέζα Βάρμα Δακόστα» καὶ τ' ἄλλα του Ζακυνθινὰ μυθιστορήματα.

Τὸ γεγονός ὅτι τὸ πρῶτον Νεοελληνικὸ ἀστικὸ μυθιστόρημα ἀναπτύσσεται καὶ ὠριμάζει στὴ Ζάκυνθο δὲν εἶναι τυχαίον. Ἡ κοινωνία τοῦ μικροῦ ἐλευθέρου Ἑλληνικοῦ κράτους τοῦ 19ου αἰῶνα ἦταν ἀκόμη ἀπλαστὴ καὶ σχεδὸν δόλοτελα ἀσημασίτιστη. Οἱ ἀγρότες κ' οἱ ἀπόγονοι τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ 21 δὲν εἶχαν ἀκόμη ἀποχτήσει καθαρὴ συνείδηση τοῦ κοινωνικοῦ ἑαυτοῦ τους, κ' ἡ ὀλιγαριθμὴ ἐμπορικὴ καὶ θιοτεχνικὴ τάξη ἦταν ἀνίκανη ἀκόμη νὰ συσσωματωθῇ καὶ νὰ ἐπιβληθῇ πνευματικὰ καὶ οικονομικὰ στὴ μεγάλη μάζα, ποὺ παρεσῆρτο τότε εὐκόλα ἀπὸ μερικοὺς ἀπροσάρμοστους ἰδεολόγους Φαναριώτες, καὶ μερικοὺς ἄλλους αὐθαίρετους ξενοφερμένους καθοδηγητές. Τοῦναντίον ἡ ἐπτανησιακὴ κοινωνία κάτω ἀπὸ τὴ Βενετσιάνικη καὶ τὴν Ἀγγλικὴ διαίκτηση εἶχε διαμορφωθῇ ἄριστα καὶ εἶχεν ὑποστῆ ὅλες τὶς ζυμώσεις τῶν ἄλλων ἐξελιγμένων Εὐρωπαϊκῶν κοινωνιῶν. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος ποὺ ἄργησε νὰ καλλιεργηθῇ στὴν Ἑλλάδα τὸ κοινωνικὸ μυθιστόρημα, καὶ ποὺ ξεπεράσῃ τέλος δειλὰ γιὰ πρώτη φορὰ ἀπὸ τὴν Ἑπτάνησο.

Μὲ τὸν καιρὸ ὁ Ξενόπουλος μεταφέρει τὸ κοινωνικὸ περιβάλλον τῶν μυθιστορημάτων του ἀπὸ τὴ Ζάκυνθο στὴν Ἀθήνα. Ἡ παλὰ λιγοάνθρωπη πρωτεύουσα τοῦ Ὁθωνα ἔχει ἀποβῆ τῶρα τὸ κέντρο ἐνὸς σοβαροῦ ἐμπορίου καὶ μιᾶς ἀξιολογῆς κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς ζωῆς. Στὴν ἐστίαν αὐτῆ τοῦ Νεοελληνικοῦ ἀστικοῦ θίου τοποθετεῖ ὁ Ξενόπουλος τὰ τελευταῖα μυθιστορημάτα του ἀπὸ τὸν «Πόλεμο» ἴσα μὲ τὸ «Γυρισμό», τὸν «Κατήφορο» καὶ τὰ ἄλλα, προσπαθώντας συγχρόνως νὰ πλατύνει τὸν κοινωνικὸ χαρακτῆρα τους, καὶ νὰ δώσει σ' αὐτὰ τὸν περισσότερο ἐπιστημονικὸ, ἠθικὸ καὶ πανανθρώπινον. Στὴ νέα του ὅμως αὐτὴ στρόφη ὁ Ξενόπουλος δὲ μπόρεσε νὰ ξεπεράσει

τὰ ὄρια τῆς κοινωνικῆς ἠθογραφίας. Στὴν Ἱστορία τῶν Νεοελληνικῶν Γραμμάτων θὰ μείνει πάντα ὁ λεπτός στυλίστας, ὁ δεξιότηχης τοῦ ἐρωτικοῦ μυθιστορήματος, ὁ κομψὸς συγγραφέας τῆς Ζακυνθίνης καὶ Ἀθηναϊκῆς ἠθογραφίας.

Κάθε καλλιτέχνης ἀντιπροσωπεύει τὴν ἐποχὴν του. Ἡ κοινωνικὴ ζωὴ τῆς Ἑλλάδας τῶν τελευταίων χρόνων τοῦ 19ου αἰῶνα καὶ τῶν πρώτων τοῦ 20οῦ, ποὺ συμπύκνουν μὲ τὴν φιλολογικὴ ἀκμὴν τοῦ συγγραφέα μας, μὲ τὸ ἐπαρχιώτικο ὕφος τῆς, τὸν καθυστερημένο ρωμαντισμὸς τῆς καὶ τὴν πνευματικὴ τῆς στασιμότητα δὲν παρουσίαζε οὔτε τὴν ἀκμὴν, οὔτε τὴν ἔντονη ὀργάνωση, οὔτε τοὺς ἀγῶνες καὶ τίς συγκρούσεις ἐκεῖνες ποὺ θὰ μπορούσαν νὰ ἐμπνεύσουν στὸ ἀστικό μυθιστόρημα τῆς ἐποχῆς ἕνα ἐξαιρετικὸ βάθος καὶ ἕνα καθολικὸ καὶ περισσότερο ἔντονον ἀνθρώπινο παλμό.

Ἡ τιμὴ τοῦ σοβαροῦ κοινωνικοῦ μυθιστορήματος ἀνήκει στὴ μεταγενέστερη φιλολογικὴ γενεὰ.

Ἐκεῖ ὅμως ποὺ ὁ Ξενόπουλος ἀποδείχτηκε πραγματικὸς ἀναμορφωτὴς καὶ πρωτοπόρος, ἦταν τὸ δράμα.

Μέχρι τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1895, ποὺ ἔδωσε τὸ πρῶτο του κοινωνικὸ δράμα, τὸν «Ψυχοπατέρα», ἡ Νεοελληνικὴ Σκηνὴ ὑπόφερε κυριολεκτικὰ κάτω ἀπὸ τὸν ἀγῶνα καὶ ψυχρὸν ἀტიκισμὸ τοῦ Δημητρίου Βερναρδάκη, ποὺ μὲ τὴν «Μερόπη», τὴν «Φαῦστα» καὶ τίς ἄλλες τραγωδίαις του προσπάθησε μάταια νὰ ἀναθιώσει τὸν ἀρχαῖο ἴαμβο, καὶ νὰ δώσει ζωὴν σὲ μιὰ λογοτεχνικὴ μορφή, ποὺ ἦτανε κιόλας πεθαμένη ἀπὸ καιρό. Περισσότερο ἀξιεπαινοὶ εἶναι ὁ Δ. Κορομηλάς, (ποὺ μὲ τὸ κωμειδύλλιό του «Ὁ ἀγαπητικὸς τῆς Βοσκοπούλας», γραμμένο σὲ δεκαπεντασύλλαβους δημοτικὸς στίχους, κάνει μιὰν κάποιαν, ἔστο ἄτεχνη κ' ἐπιπόλαιη, προσπάθεια γιὰ νὰ προσαρμόσει τὸ Νεοελληνικὸ θέατρο στὴ σύγχρονη πραγματικότητα), ὁ Κόκκος, καὶ περισσότερο ἴσως ὁ Καπετανάκης, ποὺ μὲ τὸ «Γενικὸ Γραμματέα» του ἔκανε τὸ πρῶτο δειλὸ ὅημα πρὸς τὸ κοινωνικὸ δράμα.

Ἐκεῖνος ὅμως ποὺ ἐγκαταλείποντας τὰ κλασσικὰ πρότυπα προσαρμόστηκε γρήγορα στὶς νέες ἀπαιτήσεις τῆς θεατρικῆς τέχνης καὶ ἔδωσε πρῶτος ἀξιόλογο ρεαλιστικὸ δράμα στὴν Ἑλλάδα εἶναι ὁ Γρηγόριος Ξενόπουλος. Μὲ τὸν «Ψυχοπατέρα», τὸν «Τρίτο», «Τὸ μυστικὸ τῆς κοντέσσας Βαλέραινας», τὴν «Ραχήλ», τὴν «Στέλλα Βιολάντη» ἀνοίξε τὸ δρόμο. Τὸν ἀκολούθησαν ὕστερα ὁ ἰστανικὸς Καμπύσης μὲ τὴν «Φάρσα τῆς ζωῆς», τὸ «Μυστικὸ τοῦ Γάμου», τὴν «Ἄννα Κούξελῦ» καὶ τοὺς περιφημοὺς «Κούδρους» του, ὁ Παλαμᾶς μὲ τὴν «Τριεὐγενη», ὁ Νιρβάνης μὲ τὸν «Ἀρχιτέκτονα Μάρθα», ὁ Παντελῆς Χόρν μὲ τοὺς «Πετροχάρηδες», τὸ «Μαῦρο καράβι» καὶ τὸ «Φυντανάκι» του, ὁ Χρηστομάνος μὲ τὰ «Τρία φιλιὰ» του, ὁ Μελάς μὲ τὸ «Γυῖο τοῦ Ἴσκιου», ὁ Συναδινός, ὁ Μπόγρης καὶ οἱ ἄλλοι.

Ὁ Ψυχάρης ἐχαρακτήρισε κάποτε τὸν Ξενόπουλο «πατέρα τῆς θεατρικῆς δημοτικῆς». Δὲ θάταν ὑπερβολή, ἂν ὁ χαρακτηρισμὸς ἐγενικεύετο, ὥστε ν' ἀποδοθῆ σ' αὐτὸν ἡ τιμὴ ὄχι μονάχα τῆς διαμόρφωσης τοῦ νεοελληνικοῦ θεατρικοῦ λόγου ἀλλὰ κι' αὐτοῦ τοῦ ἴδιου τοῦ νεοελληνικοῦ θεάτρου στὸ πρῶτο ρεαλιστικὸ του ξεφανέρωμα.

ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ

Π Ε Ν Τ Α Σ Τ Ι Χ Ο

Τῆς Μητέρας μου.

Ἡ Ἑλπίδα πλοῖο, ποὺ μὲ τραβᾶ...
Κι' ὄλο διασχίζει τὰ νερά
—τί ὀμίχλη!— τοῦ πελάγου,
ψάχνοντας πάντα γιὰ νὰ βρεῖ
τῆς Εὐτυχίας τὸ φάρο.

ΝΙΚΟΣ ΜΠΑΤΑΓΙΑΣ

ΚΑΙ ΣΤΑ ΔΙΚΑ ΣΟΥ.....

Γιὰ νὰ ρθῆ στ' ἀμπέλι του ὁ γέρο Θέμος ὁ Καφίζας μὲ τὴ φαμέλια του ἦταν ἀνάγκη πρῶτα νὰ ξέφει τὸ μουλάρι στὸ ἀμάξι του. Νὰ φορτώσει ἔπειτα τὶς ζωτροφίες καὶ τὰλλα χρειαζόμενα κοὶ νὰ ξεκινήσει. Ἀκολουθοῦσε τὸ δρόμο ποῦ ἦταν πάνω στὴ δεξιὰ λοφοσειρὰ κι' ἔφθανε στ' ἀμπέλι ὕστερα ἀπὸ ἕνός τετάρτου δρόμο. Εἶχε κάμει ὁ ἴδιος πέρασμα γιὰ τὸ κάρρο του καὶ κατέβαινε χωρὶς δυσκολία. Ἐκεῖ μπροστά, ξέζεψε, κουβαλοῦσε τὰ πράματα κάτω ἀπὸ τὴ μυγδαλιά καὶ ριχνόταν ὕστερα αὐτὸς καὶ τὰ παιδιά του στὴ δουλειά.

Ἡ περίπατος ὡς ἐκεῖ ἀπάνω ἦταν ἀρκετὸς γιὰ νὰ ἀναζωογονήσει τὶς δυνάμεις, τὶς λίγες ποῦ χρειαζόντουσαν, γιὰ τὸ παίγνιδι—ὅπως τὸ ὀνόμαζαν—τοῦ τρύγου.

Ἔτσι τοὺς βλέπουμε τὸ σημερινὸ τοῦτο κι' εὐτυχισμένο πρῶινὸ ν' ἀπασχολοῦνται, αὐτὸς, ἡ γυναῖκα του καὶ τὰ τέσσερα τοὺς θλαστάρια στὸ «μεγάλω ἀπέλι».

Ἦταν τρία ἀγοράκια καὶ μιὰ μονάκριβη θυγατέρα. Ὁ μεγαλύτερος τοὺς γιὸς, ὁ Γιάννος εἰκοσιτεσσάρων, κι' ἡ Ἀνθούλα, ἡ κόρη του ἡ πιὸ μικρὴ, δεκαεπτὰ χρόνων. Συγκροτοῦσαν τὴν πιὸ εὐτυχισμένη οἰκογένεια στὸ χωριό. Δὲν ἦταν βέβαια οἱ πιὸ πλούσιοι, μὰ δὲν ἦταν κι' οἱ πιὸ φτωχοὶ. Εἶχαν τὸ δικό τους καὶ καλοπερνοῦσαν. Τ' ἀγόρια ἦταν ὅλα καλοφτιαγμένα, γερὰ καὶ καλοὶ δουλευτάδες. Ὁ Γιάννος, ὁ μεγαλύτερος γιὸς, ἦταν τὸ καλύτερο παλληκάρι τοῦ χωριοῦ. Ὁμορφος, καλόκαρδος, καὶ στὴ δουλειά λιοντάρι. Καὶ δὲν ἦταν ἔτσι παράξενα ἐκεῖνα ποῦ ψιθυρίζονταν γιὰ τὸ εἰδύλλιο του, ποῦ ἦταν φωνητῶν—καθὼς ἔλεγαν—ἀπὸ καιρὸ μὲ τὴν πεντάμορφη Ἀστέρω, τὴν κόρη τοῦ ἀρχοντα τοῦ Βασίλη Πάρμιγγα, μὲ τὰ χαράφια καὶ τ' ἀμπέλια τὰ πολλὰ καὶ τὰ κοπάδια τὰ γιδοπρόβατα.

Αὐτὴν θὰ σκεφτόταν ὅταν τραγουδοῦσε παθητικὰ καὶ σ' αὐτὴν ἀνήκαν οἱ ἀναστεναγοὶ ποῦ ξέφευγαν ποῦ καὶ ποῦ ἀπ' τὰ πλατεῖα του στήθη. Τὰ ἄλλα του ἀδελφία τὸ καταλάβαιναν καὶ τοῦ ἔριχναν κάπου-κάπου ἕνα ἀδῶο πείραγμα καὶ στὶς διαμαρτυρίες του τὶς ἀνώφελες ἡ ἀδελφοῦλα του γέμιζε τὸ λόγγο μὲ τὸ παιδιάστικο, τὸ γιομάτο ὑγία κρυστάλλινο τῆς γέλιο.

Ἐκεῖν ἦταν ἡ χαρὰ τοῦ σπιτιοῦ, τὸ καμάρι τοῦ Γέρο-Θέμου. Ζωρὴ καθὼς ἦταν μὲ τὰ ὀλόχρυσά της τὰ μαλιά, ποῦ ἔλαμπαν στὸν ἥλιο, τὰ μεγάλα βαθυγάλανα μάτια, τὴ δακτυλιδένια μέση, τὴν εὐκίνησια, νεραΐδοπούλα σωστή, ἦταν τὸ πουλάκι ποῦ τοὺς ἔκανε μὲ τὸ κελαΐδημα του νὰ ξεχνοῦν κάθε τοὺς στενοχώρια. Καὶ δὲν εἶχαν καὶ καμμιά ἄλλη ἐκτός ἀπὸ τὸ χρέος. Ἄ! ἐκεῖν ἦταν ἕνα τόσο δὰ συννεφάκι ποῦ δὲν σκίαζε καθόλου σχεδὸν τὴ ρόδινη τους εὐτυχία. Ἦταν καλὸς ὁ δανειστής ὁ Ἀργύρης ὁ Τράκας καὶ δὲν τὸν πείζε τὸν Γέρο Θέμο. Εἶχε ξεκληρίσει πολλοὺς ἄλλους μὰ αὐτὸν θὰ τὸν σεβόταν. Ἔτσι δὲν τοὺς πολυσκότιζε ποῦ εἶχαν ὑποθηκευμένο τὸ ἀμπέλι τους—αὐτὸ τὸ μεγάλο—στὸ Τράκα.

Τὸ χρέος ἦταν τὸ σαράκι ποῦ κρυφοέτρωγε τὴν ἀγροτιά μας τὴν προπολεμική. Ἦταν ἡ μεγάλη δοκιμασία ποῦ ποῖος λίγο ποῖος πολὺ ὄλοι οἱ χωρικοὶ ἀναγκαζόντουσαν νὰ περάσουν, καὶ μετριόντουσαν στὰ δάκτυλα οἱ λίγοι κι' ἔκλεκτοὶ ποῦ τὰ κατέφεραν νὰ ξεπελαγώσουν. Ὁ Τοκογλύφος ἦταν ὁ κακὸς δαίμονας, ὁ σατράπης, ὁ τύραννος τῆς ὑπαίθρου. Φερνόταν στὰ θυμάτα του ὅταν ἀφέντης σὲ δούλους.

«Κουμπάρε, δὲν πᾶς νὰ φέρεις λίγα ξύλα, γιὰτι ἔλειψαν ἀπὸ τὴν αὐλὴ κι' ἡ κουμέρα σου γκρινιάζει ;».

«Κουμπάρε, δὲν πᾶς νὰ κρατᾶς τὸ μωρὸ ποῦ θὰ ζυμώσει ἡ κουμέρα σου.».

«Κουμπάρε, δὲν ἔρχεσαι νὰ μὲ βοηθήσεις στὸ ἀλώνισμα;».

Μ' αὐτὸ τὸ «κουμπάρε» ξοφλοῦσε τζάμπα ὁ δανειστής ὅτι καὶ νᾶκανε στὸν χρεοφειλέτη ποῦ γιὰ νὰ τὸν καλοκρατεῖ ὑπόκυπτε ἀδιαμαρτύρητα καὶ δουλικά, θεωρῶντας μάλιστα μεγάλη φιλοφροσύνη κι' εὐνοια ἀπὸ μέρους τοῦ τοκογλύφου νὰ τὸν φωνάζει «κουμπάρο».

Προσπαθοῦσαν οἱ τοκιστὲς οἱ προπολεμικοὶ ὄχι πῶς νὰ εἰσπράξουν τὰ λεφτὰ τους μὰ πῶς νὰ τὰ καθυστερήσουν ὅσο τὸ δυνατό περισσότερο. Δὲν στενοχωροῦσαν στὴν ἀρχὴ καθόλου τοὺς ἀνθρώπους τους, ὥσπου νὰ μεγαλώσει, νὰ ἐξογκωθεῖ τὸ χρέος, ἔτσι ποῦ νὰ μὴ μπορεῖ πειὰ οὔτε τοὺς τόκους νὰ πληρώσει ὁ «εὐεργετούμενος», οὔτε τὴν μάνα κι' ὕστερα τὸν εἶχαν στὰ νύχια τους ὅταν ἡ γάτα τὸν ποντίκι τὸν μαδοῦσαν κυριολεκτικὰ. Κάποιος ἀπὸ τοὺς δασκάλους Τοκιστὲς ἔλεγε: «Οἱ λίρες ποῦ δανειζῶ μου γενοῦν χρυσὰ αὐγά».

Αὐτὰ ὅλα ὅμως δὲν τὰ σκεφτόντουσαν οἱ τρυγητές. Θᾶταν πολὺ μέσα σὲ τέτοια

μέρα να έχουν σκέψεις αυτού του είδους, στο μυαλό τους. Ή μερα καθώς πήγαινε γινόνταν όλοένα και πιό θερμή, μα ή ζέστη αντί να έμποδίσει τους τρυγητάδες λές και τους έδινε πειότερες δυνάμεις και ζώηρευε τις κινήσεις τους.

Καθένας έχοντας σκεπασμένο τó κεφάλι με ένα όλοασπρο μαντήλι ήταν όρατός από τή μέση κι' άπάνω, κρυμμένος ό ύπόλοιπος από τά φύλλα, και συνεχώς κοντοστεκόταν για τó γέμισμα τού καλάθιού του κι' ύστερα πρόβαλλε προχωρώντας σταθερά και χωρίς λοξοδρομήματα πρós τή μεγαλόπρεπα πλατύφυλλη μυγδαλιά με τήν σκιά τήν ύπεροχη, πού είχε άρχισει να γίνεται άναγκαία. Έχοντας φέρει τά καλάθια στήν σκιά γεμάτα, κάθονταν καθένας στο σκαμνάκι του κι' επιδίδονταν άπερίσπαστα στο καθάρισμα τού σταφυλιού. Τά καλύτερα τσαμπιά πού είχαν ρόγες άδρές, άνάριες και πολλές τά ξεχωρίζαν προσεκτικά σε μεγάλα κοφίνια στρωμένα με δροσερά φύλλα, για να τά πάρει τó θράδυ ό γέρος στή Χώρα για τó παζάρι: τά τσαμπιά δεύτερης ποιότητας τά έβαζαν παραπέρα, για να τά κάψουν τó δειλινό σταφίδα: τά άλλα τά παρακακινά τά τοποθετούσαν στον ήλιο να μαράνουν να κάμουν μ' αυτά γλυκόποτο κρασί για τόν χειμώνα, ή τάβαζαν σε κάσες και κοφίνια να τά πάρουν στήν Έταιρεία πού είχε τήν μπιλάντζα στημένη στήν Πλατεία τού χωριού: κι' αυτό ήταν δουλειά τού γέρο Θέμου πού πηγαίνοερχόταν με τó άμάξι χωρίς να προφθάνει.

Πριν άρχισει τó μεσημέρι να τσακίζει, τά παιδιά έκοβαν σιγά σιγά τή φόρα τους: ό ήλιος δέ χωράτευε, όταν μάλιστα είχε βοηθό τ' όλόγλυκο σταφύλι πού έκαιγε τά σωθικά.

Ύστερα ή μυγδαλιά στήν άκρη έκανε τέλειο άντιπερισπασμό στή δουλειά, τόσο έπιτυχεμένο, πού ένας-ένας άπ' τους μαχητές έρχόταν και παράγωνε από κάτω παραδομένος άνευ όρων: ή μάχη είχε άποσώσει και τó πεδίο έμενε έρημο, τόσο βαρυστισμένο κι' αυτό, πού δέν κουνιόταν στο ποραμικό. Φαινόταν σά νεκρό.

Ξαπλωμένα τά παιδιά κατάχαμα περίμεναν άνόρεχτα τήν έτοιμασία τού φαγητού πού μαγειρευόταν παρέκει άπ' τή γρηά τή μάνα τους.

Ό γέρο Θέμος καθόταν και κάπνιζε άπολαυστικά τó τσιμπούκι του και με τó βλέμμα άγκάλιαζε τ' άμπέλι του, έβλεπε τόν μαζεμένο καρπό, λογάριζε τά έσοδα πού θά είχε από τή φειτική έσοδεία. Ήταν δέβαιος πώς θά τά κατάφερνε να ξεφλήσει τó μισό του χρέος φτάνει να πλήρωνε καλά ή Έταιρεία τó σταφύλι πού τής πουλούσαν. Με τή σκέψη πώς ως τόν τρύγο τής έρχόμενης χρονιάς θά μπορούσε να ξεκάμει όλο του τó χρέος άναγάγιαζε κι' όλο και φυσούσε δακτυλίδια γαλανού καπνού πού τύλιγαν τήν κεφαλή του σαν να γύρευαν να τήν κρύψουν.

Ύστερα από τó μεσημεριάτικο τους ξάπλωσαν όλοι να πάρουν από ένα ύπνάκο, ν' αναπαυτούν ως να περάσει ή κάψα για να ξαναρχίσουν τ' απόγιομα. Τού δειλινού ή δουλειά συνεχίστηκε με τó ίδιο κέφι όπως και τού πρωϊνού. Τώρα μάλιστα πού δρόσισε, οί τρυγητές είχαν τήν έλαφρότητα πεταλούδας, γυρνώντας από δω κι' από κεί άνάλαφρα κι' άπαλά σαν να πετούσαν. Είχαν πια άρχισει οί χωριανοί να έπιστρέφουν από τόν κάμπο στο χωριό. Τó μελωδικό κουδούνισμα τών μουλαριών, πού τραβούσαν όρμητικά τά κάβρα πάνω στο δρόμο τού δεξιού βουνού και σήκωναν πίσω τους σύννεφα σκόνης, αντίσκοθε τó σιγανό βουητό τών πεύκων και τó κυμάτισμα τών φύλλων. Ό χαμηλωμένος πια ήλιος φεύγοντας σκόρπιζε άφειδώλευτα καυτό χρυσάφι, σαν να τού ήταν φορτίο κι' ήθελε να τó άπαλλαγεί και τύλιγε άμάξια, άμαξηλάτες, ζώα με λάμψη χρυσαφιά κάνοντας τόν κορνιαχτό φανταχτερή χρυσόσκονη. Τ' άμπέλια ριγούσαν κι' ήταν στραμμένο πρós τó ήλιοβασιλέμα πού γινόταν στήν κορυφή τών μακρινών όλόφωντων βουνών, όπου καθισμένος σαν πύρινο δίσκος ό βασιλιάς ήλιος εξαφανιζόταν με χαρακτηριστική μεγαλοπρέπεια και θραδύτητα, διστάζοντας ίσως να έγκαταλείπει τó διχαλωτό του θρόνο. Τά πουλάκια σήζιαν γοργότατα τó ζαφειρώνιο χάος, πού άρχιζε να γίνεται θαύτερο, και διαστρέψονταν να έπιστρέψουν στις φωλίτες τους. Τό τελευταίο κομμάτι τού ήλιου, σαν μάτι όρθάνοιχτο, έκλειε τó βλέφαρό του σιγά-σιγά, ώσότου να χαθεί, κι' άμέσως πάνω από τις κορφές όλόγυρα άστραψε ρόδινη και πορτοκαλλιά λάμψη. Είχε άρχισει να πέφτει τó σούρουπο, άπαλό-άπαλό σά βελούδο, μυστικά, σά να μη ήθελε να έκδηλώσει τήν παρουσία του στον ίδιο τόν έαυτό του.

Ή δουλειά τής ήμέρας τέλειωσε πια. Άρχισαν οί τρυγητές να έτοιμάζονται για τήν έπιστροφή στο χωριό. Φόρτωσαν τó άμάξι καλοπουμωμένα κοφίνια, αυτά πού θά περνε ό γέρος τó παζάρι.

—Καλησπέρα, γέρο Θέμο. Καλησπέρα παιδιά, άκούστηκαν τότε δυό φωνές πέρα από τó βράχο.

—Καλησπέρα, απάντησαν οί τρυγητές, κοιτιάστε νά φάτε σταφύλι.

Ήταν ή 'Αστέρω ή κόρη τού Πάρμιγγα πού γυρνούσε από τὸ συνειθισμένο ἀπογευματινό της περίπατο μὲ τὴ γριά Μαρτοῦ, πού δούλευε στὸ σπιτικό τού πατέρα της.

—Θά κατεβούμε, φώναξε ή 'Αστέρω, γιατί μάθαμε πῶς τὸ σταφύλι σου, Μπαρμπα Θέμο, εἶναι πολὺ γλυκό.

Κατέβηκαν κι' οἱ δυὸ καὶ πρόφτασε ὁ Γιάννος κι' ἔφερε σταφύλι ροζακί καὶ τοὺς πρόσφερε.

—Πῶς ἀπὸ δῶ, 'Αστέρω, ρώτησε ὁ γέρο Θέμος.

—Σὰς εἶπα, ἀκούσαμε τόσα καλὰ γιὰ τὸ σταφύλι σας, χαμογέλασε ή 'Αστέρω.

—Καλὰ κάνατε, καθίστε τοὺς εἶπαν.

"Ολοὶ ἦταν εὐχορισθημένοι ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀναπάντεχη ἐπίσκεψη, μὰ πιὸ πολὺ ὁ Γιάννος.

—'Αφοῦ σὰς ἀρέσει τόσο πολὺ τὸ σταφύλι μας, εἶπε, νά ρηόσαστε κάθε μέρα.

—'Η 'Αστέρω κοκκίνησε λιγάκι καὶ τὸν κοίταξε στὰ μάτια. Τὴν κοίταξε κι' ἐκείνος.

Ήταν ὑπέροχη. Τὸ σούρουπο δὲν τὴν ζήμιωνε. Τὴν περιβάλλε μὲ σκιές κι' ἔκανε τὴν κτυπητὴ ὁμορφιά της νὰ ὑποβάλλεται ἐξωτικά. Ήταν ψηλὴ, λιγνὴ, αἰθέρια. Μαλιὰ σγουρὰ καστανὰ πού σκορπιζόντουσαν ἀφθονα μὲ χάρη περισσὰ στοὺς ὠμούς καὶ κυμάτιζαν μὲ τ' ἀεράκι. Μάτιο γαλάζια ἀμυγδαλωτὰ μὲ τσίνορα σὰν τῆξο. Ἡ μύτη ἑλληνικὴ, τὰ χεῖλη κερασένια. Τὰ δόντια της δυὸ σειρὲς ἀπὸ μαργαρίτσια ἀτίμητα κι' ὁ λαϊμός, ὅπου ἀστραφτε μιά καδενίτσα μὲ σταυρό, ἦταν γαλατένιος. Σιγανὴ, συρτή, γλυκεία σὰν κελάρισμα καθαροῦ ρυακιοῦ, σὰν κελήδημα ἀκούοταν κι' ἡ φωνὴ της. "Οταν μιλοῦσε γέμισε ἀπὸ ἄλλο τόσο μεγαλεῖο, λὲς κι' ἦταν Θεὰ τῆς ἀρμονίας. Κι' ἦταν ντυμένη τόσο ἀπλά, τόσο καλαίσθητα, ἔχοντας συναίσθηση τῆς ἀξίας της καὶ νιώθοντας πῶς τὰ παραπάνω στολίδια τῆς ἦταν περιττά.

Στάθηκε ὁ Γιάννος σὰν ἀποσβολωμένος καὶ δὲν χόρταινε νὰ τὴν κοιτάζει, σὰ νάθελε νὰ τὴ ρουφήξει μὲ τὰ μάτια, νὰ τὴν κλείσει μέσα του, νὰ τὴν ἔχει πάντα δική του.

Ἐκείνη τσιμποῦσε τὸ ἀφράτο σταφύλι καὶ τὸ τραγάνιζε τόσο χαριτωμένα σὰ νὰ τὸ λυπόταν.

Τὸ ἀμάξι φορτώθηκε. Ζέψον καὶ τὸ ζῶο κι' ἦταν ἔτοιμοι πιά. Ἐκίνησαν ὅλοι μαζί, οἱ τρυγητές κι' οἱ ἐπισκέπτες τους, κι' ἔφυγαν ἀφήνοντας τὸν Γιάννο μοναχό, πού θά περνοῦσε τὴν νύχτα φυλάγοντας τὸ ἀμπέλι. Μὰ δὲν ἦταν δὰ μοναχός. Τὸν συντροφεύε ή ὠμορφιά κι' ἡ χάρη τῆς κοπέλλας, πού εἶχε μεταδοθεῖ τριγύρω, χωρὶς νὰ φύγει μαζί της. "Ολα τὸ φαινόντουσαν τώρα ἀλλαγμένα. Κάτι καινούργιο κυριαρχοῦσε, πού ποτὲ πρὶν ὁ Γιάννος δὲν τὸ εἶχε παρατηρήσει.

* * *

Πέρασε τὸ ὁμορφο φθινόπωρο μὲ τὸν τρύγο του. Εἶχε πιά ἀρχίσει ὁ χειμῶνας μὲ τὶς παγωνιές του. Τὰ δέντρα καὶ τὰ ἀμπέλια εἶχαν τινάζει τὰ φύλλα καὶ τὰ γυμνά τους κλωνάρια κι' οἱ βέργες ὑψωνόντουσαν πρὸς τὸν οὐρανὸ σὰν γιὰ νὰ ἐπικαλεστοῦν τὸ θεῖο ἔλεος. Τὰ πουλιά εἶχαν ἀφίσει τὸν κορυδαλλό, τὸ σπουργίτι, τὸν κόσσαφα, μονάχα τους. Ὁ τρελλοκορυδαλλός ἀνέβαινε μεσοῦρανα καὶ τσίριζε παράξενα μὲ τὸ ὑστερικὸ γελόκλαμα του.

Οἱ χωρικοὶ ὄργωναν τὰ χωράφια τους καὶ σπέρνανε γιὰ τὸν καινούργιο χρόνο. Μαζὶ μ' αὐτοὺς κι' ὁ γέρο Θέμος ὁ Καφίτσας. Ὁ χειμῶνας ὁ φειτινὸς τὸν βρῆκε κάπως ξαλαφρωμένο. Εἶχε ξεμπερδέψει τὸ μισὸ του χρέος κι' εἶχε ἄφθονο ψωμὶ στὸ σπίτι γιὰ σπύρο καὶ γιὰ τὶς ἀνάγκες τῆς φαμελιάς του. Ζοῦσαν εἰρηνικὰ ὅπως πάντα. Ἡ τσιμινια ἔκαιε ὀλημερίς καὶ σχεδὸν ὀλονυχτίς στὸ σπιτικό τους, γιατί τὸ κρύο ἦταν τσουχτερό κι' ἔκανε τοὺς ἀνθρώπους νὰ ξεπαγιάζουν καὶ νὰ τυλίγονται σφικτότερα τὶς καπότες τους.

Οἱ ἄντρες ἔμειναν τὶς βροχερὲς μέρες στὸ χωριό, δὲν πήγαιναν ἔξω στὰ χωράφια, καὶ τὶς περνούσαν στὰ καφενεῖα. Οἱ γυναῖκες δὲν ξεπόρτιζαν, παρὰ γιὰ νὰ φέροναν νερό, καὶ τὶς Κυριακὲς γιὰ τὴν ἐκκλησιά. Ἡ ἐκκλησιά ἦταν τὸ μοναδικὸ κοσμικὸ γεγονός στὸ χωριό. "Ολοὶ πήγαιναν ἐκεῖ καὶ νέοι καὶ γέροι, ἄντρες καὶ γυναῖκες μὲ πολλὴ εὐχαρίστηση καὶ σχεδὸν λαχτάρα. Οἱ γυναῖκες πρὸ πάντων, πού ἔκαναν ζωὴ πιὸ περιωρισμένη ἀπὸ τοὺς ἄντρες, ὄντας καταδικασμένες νὰ μένουν κλεισμένες στὸ σπίτι, ἢ νὰ ξεθεώνωνται ἀπὸ τὴ δουλειὰ στὸν κάμτο, ἐπιζητοῦσαν τὸν ἐκκλησια-

σμό. Ἐκεῖ οἱ νέες εἶχαν τὴν εὐκαιρία νὰ βρεθοῦν μὲ τὶς φιλενάδες τους, νὰ στολιστοῦν μὲ ὄλα τὰ καλά τους καὶ νὰ θαμπώσουν τὰ παλλικάρια ἀπὸ ψηλὰ στὸ γυναικίτι.

Οἱ γέροι εἶχαν τὰ στασιδία τους καὶ πήγαιναν πολὺ πρῶτὴ καθένας, κί' οἱ νέοι στεκόντουσαν ὄρθιοι.

Τὴν Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας, πρὸ πάντων, ποὺ δίνει ὁ παπᾶς ἄνθη στοὺς χριστιανούς, φροντίζουν ὄλοι νὰ μὴ λείψουν. Ἐκεῖ στὴ μέση τῆς ἐκκλησιάς εἶναι τοποθετημένο ἓνα τραπέζι ἀπάνω σ' αὐτὸ βάζει ὁ παπᾶς σὰν ἔρθει ἡ κατάλληλη ὥρα ἓνα δίσκο γιομάτο ἄνθη ὄλων τῶν εἰδῶν, γαρύφαλλα, βιολέττες, βασιλικούς, μαντζουράνες καὶ ἄλλα χειμωνιάτικα λουλούδια. Τὰ πῖο λαμπρὰ ἀπ' ὄλα τ' ἄνθη ὁ παπᾶς τὰ προσφέρει στοὺς νέους καὶ στὶς νέες, ποὺ περνώντας ἕνας-ἕνας τοῦ φιλοῦν τὸ χέρι καὶ παίρνουν καθένας τὸ λουλούδι του. Οἱ γέροι κί' οἱ γριές μένουν τελευταῖοι καὶ παίρνουν ὅτι περισσέψει.

Τὴ φετινὴ χρονιά ἀπ' ὄλα τὰνθη ἔκανε ἐντύπωση ἓνα γαρύφαλλο ὀλοκόκκινο καὶ πυρωμένο, παράξενα δροσερὸ, ἐνῶ τ' ἄλλα γαρύφαλλα ἦταν κάπως μαραμμένα, γιατί δὲν ἦταν πιά ἡ ἐποχὴ τους. Ὅλοι τὸ κυνηγοῦσαν καὶ μακάριζαν προκαταβολικὰ τὸν τυχερὸ ποὺ θὰ πετύχαινε ἓνα τέτοιο πανώριο λουλούδι, ποὺ μὲ τὸ ἄλλο χρῶμα καὶ τὸ ἄρωμά του τὸ μεθυστικὸ θὰ στόλιζε σὰν ζωντανὸ κόσμημα τὴν μπουτονιέρα τοῦ εὐτυχισμένου κατόχου.

Μὰ ὁ παπᾶς, θές τὸ σχεδίασε, θές δὲν τόβαλε στὸ νοῦ του, τὸ ἔδωσε στὸ Γιάννο, τοῦ Θέμου τοῦ Καφίτζα τὸ μεγάλο γιό, κί' ὄλοι παραδέχτηκαν πῶς ἡ μοιρασιά ἦταν δίκαιη.

Σὰν ἀπόλυσε ἡ ἐκκλησιά ὄλοι φύγαν γιὰ τὰ σπίτια τους καὶ μαζί τους κί' ὁ Γιάννος μὲ τὸ γαρύφαλλο στὸ στήθος καὶ τὴν χορὰ στὴν καρδιά. Τὸ φοροῦσε ὄλη τὴ μέρα καὶ τὸ δειλινὸ ἀκόμα ποὺ βγήκε περίπατο ἔξω ἀπὸ τὸ χωριὸ καὶ τράβηξε μὲ μερικὸς φίλους του κατὰ τὰ μέρη τῆς βρύσης, σὰν κάτι νὰ περίμενε.

Κοπέλλες μὲ στάμνες στὸν ὦμο πηγαينوρχόντουσαν καὶ ἔπαιρναν νερό, πάντα μὲ κάποιον καρδιοκτύπι στὸ εἰδυλλιακὸ ἐκεῖνο τοπίο, μὲ τὶς λεῦκες, τὰ σκληνίκια, τοὺς πυκνοὺς βάτους καὶ τὸ τρεχοῦμενο νερό. Καιταζόντουσαν, ἔλεγαν μελιστάλακτα «καλησπέρα», χαμήλωναν τὰ μάτια καὶ τραβοῦσαν τὸ δρόμο τους μ' ἔλαφρὰ περπατησιά.

Κατὰ τὰ λιουβουτήματα φάνηκε κατὰ κεῖ κί' ἡ Ἀστέρω τοῦ Πάρμιγγα, μὲ τὴν στάμνα τῆς γοργή-γοργή νᾶρχετὰ πρὸς τὴ βρύση. Φοροῦσε τὰ γιορτινὰ της κί' εἶχε τὰ μαλιά δεμένα μὲ μιὰ κορδέλλα-χρῶμα ροζ βαθύ. Ζύγωσε τὴ βρύση κί' ἀπίθωσε μὲ προσοχὴ τὸ σταμνὶ της κάτω ἀπὸ τὴν κάνουλα· ἔσυρε πάρα πίσω κί' ἀκούμπησε στὴν κόρμη μιανῆς ἰτιάς. Πίσω ἀπὸ τοὺς βάτους κάτι σάλευε μὰ ἡ Ἀστέρω δὲν φαίνονταν νὰ προσέχει. Ἐάφνου βγήκε ἀπὸ κεῖ ὁ Γιάννος τοῦ Θέμου καὶ προχώρησε ἀνήξερος τάχα κατὰ τὴ βρύση. Ἡ ματιὰ του ἔπεσε ἀπάνω στὴν Ἀστέρω.

—Μπᾶ, καλησπέρα, Ἀστέρω, φώναξε, ἐδῶ ἦσουν καὶ δὲν τὸ πῆρα χαμπάρι.

—Μόλις τώρα ἦρθα, τοῦ ἀπάντησε κάπως σαστισμένη ἐκείνη, κί' ἔστρεψε τὸ κεφάλι της ἄλλοῦ.

—Γιόμισε τὸ σταμνὶ σου καὶ ξεχειλᾶ ἀπ' ὦρα, τῆς εἶπε, σηκώνοντάς το ἀπὸ τὴν κάνουλα.

—Οὐ, τόσο γρήγορα, εἶπε ἐκείνη, κί' ἔτρεξε μὲ βίαση κί' ἀνησυχία νὰ τὸ πάρει. Τὸ πῆρε ἀδέξια ἀπὸ τὰ χέρια του, χωρὶς νὰ τολμήσει νὰ τὸν κοιτάξει στὰ μάτια.

—Τί ὦραία ποὺ ἔχεις δεμένα τὰ μαλλιά σου, Ἀστέρω, τῆς εἶπε. Κ' ὕστερα μὲ κάποιον δειλία: Κοίτα ποὺ μεῦδωσε ὁ παπᾶς αὐτὸ τὸ ὄμορφο γορύφαλλο...

—Εἶναι δικό μου αὐτὸ τὸ γαρύφαλλο, εἶπε, παίρνοντας θάρρος ἡ Ἀστέρω. Τὸ ἄρπαξαν τὰ παιδιὰ ποὺ πέρασαν ἀποβροδὺς τὸ Σάββατο ἀπὸ τὸ σπίτι νὰ μαζέψουν ἄνθη γιὰ τὴν ἐκκλησιά.

—Ἄ, ὥστε εἶναι δικό σου, ἔκανε ἐκπληκτος ἐκεῖνος. Καὶ βέβαια ἔπρεπε νὰ τὸ καταλάβω. Ποιὰ ἄλλη μποροῦσε ν' ἀναστήσει τέτοιο λουλούδι; Ἡ Ἀστέρω μονάχα. Κατὰ τὴν κυρὰ καὶ τὸ ἄνθος.

Σιώπησε γιὰ λίγο κί' ὕστερα βιάζοντας τὸ λουλούδι ἀπὸ τὸ στήθος του τῆς εἶπε:

—Ἄκου, Ἀστέρω. Ἐπειδὴ φαίνεται πῶς τὸ πρόσεχες καὶ τὸ ἀγαποῦσες αὐτὸ τὸ ἄνθος, θὰ σοῦ τὸ ἐπιστρέψω, θὰ σοῦ τὸ χαρίσω, φτάνει νὰ μοῦ ὑποσχεθεῖς πῶς δὲν θὰ τὸ ἀφήσεις νὰ χαθεῖ σὰν μαραθεῖ, μὰ θὰ τὸ φυλάξεις σ' ὄλη σου τὴ ζωὴ. Ἄν δέχουσαι, δικό σου εἶναι, πάρτο.

Ἡ Ἀστέρω ἄπλωσε τὰ κρινοδάκτυλά της μὲ μιὰ λάμψη στὰ μάτια, χαμογελώντας.

—Εὐχαριστῶ, Γιάννο, τοῦ εἶπε.

Ὁ Γιάννος τὸ μύρισε βαθεῖα καὶ τῆς τὸ ἔδωκε. Τὸ μύρισε κι' ἐκείνη καὶ τὸ ἔκρυψε στὰ στήθια της. Πῆρε τὸ σταμνί, τὸ ἔβαλε στὸν ὄμο καὶ ξεκίνησε νὰ φύγει.

—Μὰ πρέπει νὰ μοῦ δώσει καὶ σὺ κανένα ἐνθύμιο, Ἀστέρω, τῆς φώναξε, ἐνῶ ἀπομακρυνόταν.

Ἐκείνη γύρισε καὶ τὸν κοίταξε μιά στιγμή ἐπίμονα. Ὑστερα κοκκίνησε. Τὸ πρόσωπό της ἀναψε σὰ φωτιά. Πῆρε τὸ σταμνί της κι' ἔφυγε. Καθένας τράβηξε τὸ δρόμο του. Ὅμως οἱ ψυχὲς κι' οἱ σκέψεις τους ἔμειναν ἐνωμένες.

* * *

Ὁ Ἀργύρης ὁ Τράκας ὁ Τοκογλύφος ἦταν γεροντοπαλλήκαρο πενήντα περίπου χρόνων. Ἐίχε μείνει σκάπουλλος ἀθελά του, ἐπειδὴ στὰ νεῖατά του ἔδειξε ἰδιοτροπία ἀφάνταστη στὴν ἐκλογή ταιριοῦ. Ἦθελε σώνει καὶ καλά νὰ πάρει ἀρχοντοπούλα, κι' ὁμορφη φυσικά, καὶ περιφρονῶσε τὰ φτωχοκόριτσα. Ξέροντας ὅμως τὴ μοχλοῦρη καρδιά του οἱ καλὲς οἰκογένειες δὲν τὸν καταδεχόντουσαν, ἄνκι εἶχε κάμει λίρες μὲ τὴν οὐρά, ποὺ λέει ὁ λόγος. Φτωχὲς πάλιν δὲν ταπεινώνονταν ὁ ἴδιος νὰ γυρέμει, κι' εἶτσι ἔμεινε γεροντοπαλλήκαρο μὲ τὸ στανιό. Ἐδῶ πρέπει νὰ ποῦμε, πὼς δὲν εἶχε εὔτε καὶ τώρα ἀκόμα ἐγκαταλείψει τὶς προσπάθειες του νὰ ἀνακαλύψει συμβία. Στὰ πενήντα του κοκροεῦταν καὶ στολιζόταν ἀκόμη σὰν νεαρός.

Τοὺς τελευταίους αὐτοὺς καιροὺς εἶχε γίνει ἀσυνήθιστα περιποιητικὸς στὸν γέρο—Θέμο καὶ τοὺς γιούς του. Ἄν καθόταν στὸ καφενεῖο κι' ἔμπαινε ὁ Θέμος ἢ κανένα ἀπὸ τὰ παιδιά διάταξε ἀμέσως τὸν καφετζῆ νὰ τὸν κεράσει. Κανένας δὲν μπορούσε νὰ δικαιολογήσει τὴ διαγωγή τοῦ ἀρχιτσιγγούναρου αὐτοῦ. Κι' οἱ χωριανοὶ ψιθύριζαν ἀναμεταξύ τους.

—Μωρὲ, μωρὲ, ὑποπτα πράματα αὐτά. Θὰ τοῦ σκαρώσει καμμιά μασκαροδουλειὰ τοῦ Καφίτζα θὰ τὸν ἀγκαλέσει. Μὰ πάλε αὐτὸς ὁ τρόπος... Περίεργο, πολὺ περίεργο.

Ἡ μπόμπα ἔσκασε ὕστερα ἀπὸ μερικὲς μέρες. Σὰν ἀστραπὴ κυκλοφόρησε στὸ χωριὸ ἢ εἰδηση πὼς ὁ γέρο κολασμένος ὁ Τράκας σήκωσε τὰ μοῦτρα του καὶ πῆγε νὰ γυρέμει τὸ χέρι τῆς Ἀνθούλας, τῆς κόρης τοῦ Καφίτζα! Ἐλεγαν μάλιστα, πὼς, ἂν δὲν τοῦ τὴν ἔδιδαν, φοβέριζε νὰ «ἀγκαλέσει» γιὰ τὸ χρέος ποῦ ἔμενε ἀπλήρωτο.

Μάλιστα. Δὲν νιράπηκε, δὲ στοχάστηκε. Παράτησε καὶ τὴν παλιά του τακτικὴ, νὰ γυρέμει ἀρχοντοπούλες—γιὰ τὴν ὁμορφιά δὲν ἔκανε ἀβαρίες—κι' ἔστειλε μὲ τὸν παπὰ ἐπίσημα—ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀπόλυση τῆς λειτουργίας μιᾶς Κυριακῆς—προξενία στοῦ Καφίτζα. Κόμπιασε ὁ παπὰς, ὥσπου νὰ ἐξηγήσει τὸ σκοπό του. Ἐπτε πὼς δὲν ἤθελε νὰ ἔρθει, μὰ ἔλα πάλε ποῦ χρωστοῦσε κι' αὐτὸς στὸν Τράκα. Δὲν μπορούσε νὰ κάνει διαφορετικά. Ἀκόμα ἔλεγαν πὼς ὁ Θέμος ὁ Καφίτζας ἀπὸ τὸ θυμὸ του λίγο ἔλειψε νὰ φερθεῖ ἄσχημα στὸν παπὰ. Συγκρατήθηκε ὅμως καὶ δήλωσε ὀρθὰ κοφτά, πὼς δὲν τοῦ τὴν ἔδει καὶ δὲν πάει νὰ κάνει ὅ,τι θέλει.

Γιὰ τὸν Τράκα ἀκούστηκε πὼς ἄφρισε ἀπὸ τὸ κακό του. Τὸ φυσοῦσε ἀλήθεια καὶ δὲν κρύωνε. Δὲν μπορούσε νὰ χωνέψει αὐτὴ τὴ χυλόπηττα. Πᾶνε πιά κι' οἱ περιποιήσεις καὶ τὰ σοῦρτα-φέρτα τοῦ καφενεῖου.

Μιά μέρα ποῦ καθόταν ὁ Τράκας στὸν καφεζὲν καὶ μῆτηρ ὕστερα ὁ γέρο Θέμος, ὁ καφετζῆς γιὰ νὰ πειράξει τὸν Τράκα τὸ ρώτησε κρυφά.

—Νὰ τοῦ φέρω καφέ, Κύριε Ἀργύρη;

—Φαρμάκι νὰ τοῦ φέρεις, ἀποκρίθηκε ὁ Τοκογλύφος.

—Μὰ καλά, πρῶτα τὸν εἶχες μὴ στάξει καὶ μὴ βρέξει κι' αὐτὸν καὶ τὰ παιδιά του. Τώρα τί σὲ ἔπιασε;

Τὰ παλληκάρια πάλι κοροιδεῦανε τὸν Τράκα κατάμουτρα. Αὐτὸς ὅμως σιωποῦσε καὶ καμώνονταν πὼς δὲν ἄκουγε. Κι' αὐτὴ τὴν περίεργη σιωπὴ τὴν φοβόντουσαν πολλοί. Ἦταν ἡ γαλήνη ποῦ προηνοῦσε θύελλα. Οἱ φίλοι τοῦ γέρο Θέμου τὸν συμβούλευαν νὰ πάει νὰ ζητήσει συμπάθεια ἀπὸ τὸν Τράκα, νὰ τοῦ ἐξηγήσει, γιὰτὶ δὲ μπορούσε νὰ τοῦ δώσει τὴ θυγατέρα του καὶ νὰ συμβιβαστοῦνε φρόνιμα-φρόνιμα. Μὰ ὁ Θέμος εὔτε νὰ ἀκούσει δὲν ἤθελε.

—Μωρὲ, ἄστε του νὰ κάνει ὅ,τι μπορέσει. Θὰ μοῦ βγάλει στὸ σηκουέστρο τὸ μεγάλο μου ἀμπέλι; Δόξα νᾶχει ὁ Θεός. Ἐχω τὰ παιδιά μου. Ὑγεία νὰ ἔχουμε, μονάχα ὑγεία.

Ὁ Τράκας ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ ἀλουπόφερνε. Δὲν ἀνακατεύονταν, ὅπως πρῶτα, σὲ ὅποια κουβέντα ἀνοιγόταν καὶ δὲν ἐκφραζε γνώμη γιὰ ζητήματα ποῦ δὲν κάτεχε. Ὑστερα κανένας δὲν τὸ λάβαινε πειὰ ὑπ' ὄψη.

Μιά μέρα σύρθηκε σά φίδι στη γωνιά που καθόταν ο γέρο Θέμος και του σφύριξε στ' αὔτι:

—Γέρο-Θέμο, ἐκεῖνα τὰ λεφτά που μένουν νὰ τὰ ἐτοιμάσεις σὲ 15 μέρες, γιατί χρειάζομαι, σὲ παρακαλῶ.

—Καλά, καλά, μούγκρισε ὑπόκωφα ὁ Θέμος, θὰ φροντίσω. Μὰ φαίνεται τζάνουμ ἢ λαχτάρα σου. Θέλεις νὰ φᾶς τὸ μεγάλο ἀμπέλι. Πρόσεχε ὅμως, γιατί εἶναι δυσκολοχώνευτο.

—Κι' ὁ γέρο Θέμος ἔφτυσε παράμερα καὶ βγήκε μὲ μεγάλα βήματα ἀπὸ τὸ καφενεῖο.

—Φοβερίζει κιόλας ὁ ψωριάρης, γρύλλισε ὁ Τοκογλύφος. Τὸν περίμενα δυόμισι χρόνια, πού δὲ μπορούσε νὰ πληρώσει καὶ μᾶς βρίζει. Ἔτσι εἶναι, κανένας δὲ ξέρει ἀπὸ καλωσύνη σ' αὐτὸ τὸν κόσμο.

—Περίεργη καλωσύνη κι' ἐτούτη, μὰ τὴν ἀλήθεια, ἀπάντησε ὁ καφετζής, πού δὲν τοῦ χάριζε κάστανα, ἐπειδὴ δὲν τοῦ χρωστοῦσε—πίσω ἀπὸ τὸ οὐτζάκι. Τοὺς τόκους σου, σιόρ, δὲν τοὺς λογαρίαζεις; Κι' ἀπὸ ὁ ἄνθρωπος σου πληρῶσε τὸ μισὸ χρέος πέρσι. Περίμενε ὡς τὸν τρυγητὸ νὰ σὲ ξοφλήσει.

—Δὲ μπορῶ νὰ περιμένω καθόλου, κύριε πολύξερε, καὶ νὰ μοῦ κάνεις τὴ χάρη νὰ μὴ ξεφουτρῶνεις ἐκεῖ πού δὲ σὲ σπέρνουν.

—Ἐσένα μωρὲ Τράκα νὰ κάνω τὴ χάρη; Χά, χά. Δὲν πᾶς βρὲ νὰ μοῦ χοθεῖς λέω γῶ; Καὶ μοῦ κυνηγᾶς καὶ κοριτσόπουλα καὶ δὲν ντρέπεσαι! Κοίτα μούτρα γιὰ σιδέρωμα. Μὰ ἔτσι, σοῦ λέω, ἦρθε καλύτερα ἢ δουλειά σου. Δὲ θὰ τὸ πάρεις τὸ κορίτσι, μὰ θὰ πάρεις τὸ ἀμπέλι. Νὰ τὸ πάρεις τὸ ἀμπέλι τὸ λοιπὸν καὶ νὰ πᾶς, μωρὲ γουρουνόμυτρο, νὰ κρεμαστῆς.

—Πρόσεχε, Κύριε, πὼς μιλάς!

—Ἐξω βρὲ ἀπὸ τὸ καφενεῖο μου. Καὶ νὰ μὴ ξαναπατήσεις ἐδῶ. Νὰ μείνεις, σὰ μπούφος πού εἶσαι, στὸ βρωμόσπιτό σου, γιατί ἂν σὲ δῶ ἄλλη φορὰ ἐδῶ, ξηγημένα πράματα, θὰ σὲ ζεματίσω μὲ νερὸ ἀπὸ τὸ οὐτζάκι. Ἄντε, πήγαινε λοιπὸν, νὰ μὴ τὸ κάνω ἀπὸ τώρα.

* * *

Τὸ χαρτί πού ἀνάγγελλε πὼς τὸ μεγάλο ἀμπέλι τοῦ Θέμου τοῦ Καφίζα θὰ πουλιόταν στὴ Δημοπρασσία τοιχοκολλήθηκε στὸ μοναδικὸ καφενεῖο τοῦ χωριοῦ, μετὰ ἀπὸ 15 ἡμέρες. Οἱ γραμματιζοῦμενοι πού τὸ διάβασαν δῆλωσαν πὼς τὸ ἀμπέλι θὰ ντελαλιζόταν ὑστερα ἀπὸ μιὰ βδομάδα. Ἦταν βέβαιοι πὼς θὰ ἀνέβαινε στὸ ντελάλισμα πάνω ἀπὸ τὸ χρέος πού ἔμενε ἀπλήρωτο, κι' ἔτσι ἔ' ἀναγκαζόταν ὁ Τράκας, γιατί αὐτὸς ἦταν ὁ πιθανώτερος ἀγοραστής, νὰ πληρώσει στὸν ἰδιοκτήτη τὴ διαφορά. Ἄλλοι πάλι ροβόντουσαν, πὼς δὲ θὰ παρουσιαζόταν ἄλλος ἀπὸ τὸν Τράκα ν' ἀρτηρήσει κι' ἔτσι θὰ ἔμενε κοτζᾶμ ἀμπέλι, τὸ καλύτερο τοῦ χωριοῦ, στὸν Τοκογλύφο γιὰ ἓνα κομμάτι ψωμί. Ἴσως μάλιστα νὰ μὴ ἔρτανε ἡ ἀξία του νὰ καλύψει τὸ χρέος κι' αὐτὸ θὰ εἶχε καταστρεπτικὲς συνέπειες, γιατί θὰ ντελάλιζαν κι' ἄλλα χωράφια ἀπὸ τὴν περιουσία τοῦ Καφίζα, ὥσπου νὰ συγκεντρωθοῦν λεφτά ἀρκετὰ νὰ ἐξοφλοῦν τὸ χρέος.

Ἀπὸ δλοὺς ὅμως φαινόταν νὰ νοιάζεται λιγώτερο στὴν ὑπόθεση αὐτὴ ὁ Θέμος ὁ Καφίζος. Σὰν νὰ μὴν ἦταν αὐτὸς πού ἔφαγε μιὰ ὀλάκαιρη ζωὴ γιὰ νὰ τὸ φέρει τὸ ἀμπέλι του στὴ βέση πού βρισκόταν τώρα. Σὰν νὰ μὴ ἦταν τὰ δικά του μαλιὰ πού ἄσπρισαν ἀπὸ τοῦς κόπους κι' οἱ ὄμοιοι του πού κυρτώθηκαν ἀπὸ τὴ δουλειὰ γιὰ νὰ τὸ ἀναστήσει καὶ νὰ τὸ κάμει τέτοιο πού τὸ ἐβλεπε ἡ ψυχὴ σου καὶ χαιρόταν.

Ὅπως πάντα καθόταν στὴ γωνιά του, ἀστείευε τοὺς χωριανούς καὶ γελοῦσε μὲ τὸ πλατὺ καὶ καλόκαρδο γέλοιο του, κι' αὐτοὶ τὸν ἐδέλπαν καὶ σταυροκοπιόντουσαν ἀπὸ ἐκπληξη. Καμιὰ προσπάθεια δὲν φαινόταν νὰ κάνει, γιὰ νὰ γλυτώσει τὸ κτήμα του ἀπὸ τὸ ἀδηφάγο στόμα τοῦ Τοκογλύφου.

* * *

—Τὸ ἀμπέλι τοῦ Θέμου τοῦ Καφίζα. Ὁκτὼ σκάλες καὶ ἓνα προστάθι. Στὴν τοποθεσία..... Σύνορα..... Πενήντα λίρες μᾶς εἶπαν. Ὁμιλία, Κύριοι.

Αὐτὰ διαλαλοῦσε μὲ τὴν βροντερὴ φωνὴ του ὁ ψηλὸς καὶ φωνακλᾶς ντελάλης τοῦ χωριοῦ στὴν πλατεία ὅπου ἦταν μαζεμένες πολλὲς κόσμος. Ὁ Θέμος ὁ Καφίζος ἦταν κι' αὐτὸς ἐκεῖ καὶ καθόταν κοντὰ στὸ μουκτάρη, πού διέθυνε τὴ Δημοπρασσία. Ὁ Τράκας καθόταν παράμερα μὲ ἓνα ἀπαίσιο μορφασμὸ στὸ πρόσωπό του, πού εἶχε ἀξιώσεις χαμόγελου. Ἦταν τὸ χαμόγελο τοῦ θριαμβευτῆ. Ἀκόμα δὲν φανερώθηκε ἄλλος νὰ ἀρ-

τηρήσει και να του ἀμφισβητήσει τὸ ἀμπέλι. Ὁ υτελάλης πηγαينوερχόταν ἀπὸ τὴ μιὰ ἄκρη τοῦ χωριοῦ ὡς τὴν ἄλλη και ξεφώνιζε σὰ σφαγμένο γουρούνι, χωρὶς ὅμως οἱ πενήντα λίρες ν' ἀνεβοῦν ἔστω κι' ἓνα σκαλοπάτι πειὸ ψηλά. Ὁ Τράκας γελοῦσε τώρα σαρκαστικά κι' ἄφηνε νὰ φαίνωνται σὰ σὲ σκοτεινὸ σπήλιο τὰ δυὸ τεράσια δόντια ποῦ τὸν εἶχαν ἀπομεινεί. Κανένας δὲν τολμοῦσε νὰ παράβγει μαζί του.

Ὁ Θέμος ὁ Κοφίζας κάπνιζε τὸ τσιμποῦκι του και φαινόταν τελείως ἀδιάφορος. Τηροῦσε στάση ἐντελῶς παθητική. Σὰν νὰ ἦταν ἀπλὸς θεατὴς τῆς τραγωδίας ποῦ παιζόταν.

—Θὰ τὸ παραδώσουμε, Κύριοι, φώναζε ὁ υτελάλης, ὀμιλία, θὰ τὸ παραδώσουμε.

Οἱ χωριανοὶ ἐνίωσαν ἓνα σφύζιμο στὴν καρδιά, κι' ἄρχισαν νὰ τὸ παίρνουν ἀπόφαση. Ὁ Τράκας θὰ γινόταν ὁ καινούργιος ἰδιοκτήτης τοῦ ἀμπელიοῦ.

—Πενήντα λίρες, Κύριοι. Θὰ τὸ παραδώσουμε σὲ πέντε λεπτά. Ὅποιος τὸ θέλει δὲν πρέπει νὰ ντρέπεται. Ἐμπρός, Κύριοι.

Σιωπὴ ἀπλόωθηκε. Τσιμουδιὰ δὲν ἀκούοταν. Ἀντηχοῦσαν ὅμως βαρεὶὰ και ρυθμικὰ τὰ θήματα τοῦ υτελάλη ποῦ πηγαينوερχόταν ἐπίσημος και σοβαρός.

—Θὰ κατακυρωθεῖ, Κύριοι, εἶπε ὁ μουκτάρης. Ἐμπρός.

—Ἐκατὸν λίρες, ἀκούστηκε μιὰ ἤσυχη και χαμηλὴ φωνὴ πίσω ἀπὸ τὸν κύκλο τῶν χωριανῶν, ποῦ εἶχε σχηματισθῆ τριγύρω στὸ μουκτάρη.

Ὅλες οἱ κεφαλὲς γύρισαν μονομιάς, σὰν νὰ τίς εἶχε στριφογυρίσει ταυτόχρονα ὅλες μαζί ἓνα ἀόρατο χερί πρὸς τὸ μέρος ποῦ βγήκε ἡ φωνή.

Πάραπερα, χωρὶς νὰ πολυσκοτίζεται γιὰ τὰ βλέμματα ποῦ ἦταν στραμμένα ἀπάνω του, καθόταν ὁ Βασίλης ὁ Παρμίγγας. Σκυμμένος προσπαθοῦσε νὰ διορθώσει τὰ κάρβουνα τοῦ ναργιλέ του μὲ τὸ ἓνα χερί, ἐνῶ μὲ τὸ ἄλλο κρατοῦσε ἓνα ἀχιστὸ φλυτζάνι καφέ.

—Ποιὸς μίλησε, ρώτησε ὁ υτελάλης.

—Ἐγώ, ἀποκρίθηκε κατακόκκινος ἀπὸ τὸ σκύψιμο και ξεφυσώντας ὁ Βασίλης, χωρὶς νὰ σηκώσει τὴν κεφαλὴ, και εἶπα ἑκατὸν λίρες.

—Ἐκατὸν λίρες, φώναξε μὲ ὄλη τὴ δύναμη τῶν πνευμόνων του, φουσκώνοντας και τεντώνοντας τὸ λαιμὸ ὁ υτελάλης. Ἐκατὸν λίρες. Ἄλλος, κύριοι.

Ὁ Τράκας εἶχε γίνει νερὸ και τὸν κατάπιε ἡ γῆ. Χλώμιασε και τὸ σαγόνι του ἄρχισε νὰ τρέμει.

—Θάρρος, κύριε Ἀργύρη, και τὸ φάγαμε, φώναξε ὁ καφετζῆς ποῦ ἐνούσοσε νὰ καταδιώκει τὸν Τράκα ὡς τὴ Δευτέρα Παρουσία.

Ὁ γέρο Θέμος ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά ἄλλαξε τελείως ὄψη. Εἶχε ἐγκαταλείψει τὸ σχεδὸν μισοκακόμοιρο ὕψος του και φαινόταν σὲν νὰ εἶχε ξαναγιώσει. Ἐλαμπε ὀλόκληρος.

—Ἀκουσε, κουμπάρε, εἶπε στὸν καφετζῆ, νὰ μοῦ κάνεις ἓνα καφέ μερακλίδικο, γιὰτὶ σήμερα εἶμαι στίς χαρὲς μου.

Οἱ χωριανοὶ ἄρχισαν πειὰ νὰ ὑποψιάζονται τὴν ἀλήθεια. Ὁ Θέμος κι' ὁ Βασίλης εἶχαν συμφωνήσει μυστικὰ μεταξύ τους, πῶς θὰ ἐξευτελίζαν τὸν Τράκα. Κι' αὐτὸ ἐξηγοῦσε τὴν φαινομενικὴ ἀδιαφορία τοῦ Θέμου. Ἦταν κομμονισμένα τὰ πράματα. Ποιὸς ξέρει τί ἄλλο προνοοῦσε ἀκόμα ἡ μυστικὴ ἐκείνη συμφωνία, ποῦ ἀποτέλεσμά τῆς ἦταν, χωρὶς ἄλλο, ἡ θαυματουργὴ ἐπέμβαση τοῦ Βασίλη Παρμίγγα.

—Ἐκατὸν λίρες, Κύριοι, φώναξε μὲ ἀνανεωμένο σθένος ὁ υτελάλης. Ἐκατὸν λίρες.

—Ὅλοι γύρισαν μὲ περιέργεια κατὰ κει ποῦ καθόταν ὁ Τράκας νὰ ἰδοῦν ἂν θ' ἀρτηρήσει, μὰ ποῦ Τράκας! Εἶχε κάμει φτερά. Ἐπαφελήθηκε τὴν εὐκαιρία ποῦ ἡ προσοχὴ τῶν χωριανῶν ἦταν στραμμένη ἄλλοῦ και τὸστριψε, κατανοώντας τὸ μάταιο τῶν προσπαθειῶν του, μιὰ κι' εἶχε ἀπέναντί του, ἀντίπαλο, τὸ Βασίλη, ποῦ βγήκε ἀναπάντεχα στὸ χορὸ και τοῦ ἀνάντρεψε τὰ σχέδια.

—Σὲ πέντε λεπτά θὰ κατακυρωθῆ, εἶπε ὁ μουκτάρης, ποῦ ἐκτελοῦσε χρέη δημοπράτη.

—Ἐκατὸν λίρες, Κύριοι, θὰ τὸ παραδώσουμε στὸν κύριο Βασίλη. Ἄλα οὐνο... Ἄλα ντοῦε... Ἐ... ἄλα... Ἐ... ἄλα... τρέ...

—Νὰ τὸ χαίρεσαι, κύριε Βασίλη, νὰ τὸ χαίρεσαι, ἄρχισαν οἱ χωριανοὶ, νὰ τὸ χαίρεσαι!

—Αὐτὸ νὰ τὸ λέτε στὸν συμπέθερο τὸ Θέμο, ἀποκρίθηκε ὁ Βασίλης: τὸ ἀμπέλι θὰ μείνει δικό του.

—Καλέ, τί συμπέθερο καί τί θά μείνει δικό του, διερωτήθηκαν ἔκπληκτοι μερικοί, ἐνῶ ἄλλοι χαμογελοῦσαν πονηρά.

—Βρὲ κουτορνίθια, δὲν καταλαβαίνετε, πὼς πάμε νὰ συμπεθερέψουμε; Πρόκειται ν' ἀρραβωνιάσουμε τὴν κόρη μου τὴν Ἀστέρω μὲ τὸ Γιάννο. Οἱ ἀρραβῶνες ἀποφασίσαμε νὰ γίνουν τὴν Κυριακὴ καὶ δὲν εἶναι ἀνάγκη, μωρὲ παιδιά, ν' ἀγοράσετε κρέας γιὰ τίς φασίλιες σας. Θὰ ξεφαντώσουμε ὅλοι σπίτι μου.

—Νὰ σὰς ζήσουν, νὰ σὰς ζήσουν, εὐχήθηκαν οἱ χωριανοί· καὶ καλὰ στέφανα. Μωρὲ τί ταιριαστὸ ζευγάρι πού θά γίνει!

Ἐκεῖνη τὴν ὥρα φάνηκε νὰ στρίβει λαχανιασμένος τὴ γωνιά τοῦ δρόμου ὁ Τράκας.

—Ἐκατὸν δέκα λίρες, φώναξε ἀπὸ μακριά. Εἶμαι ἀποφασισμένος, ὅλη μου τὴν περιουσία νὰ τὴ θυσιάσω, μὰ νὰ μὴ τοὺς δώσω τὴν εὐχαρίστηση.

—Ἄχ, κύριε Ἀργύρη, ἄργησες λιγούλακι, τοῦ ἀπάντησε ὁ Μουκτάρης, ἐνῶ ἕνα εἰρωνικὸ χαμόγελο ἀνθῆσε κάτω ἀπὸ τὰ μουστάκια του. Δὲν πειράζει. Καὶ στὰ δικά σου.

—Ποιὰ δικά μου, χριστιανέ μου;

—Βρὲ παιδάκι μου, ἐδῶ χαλαίει ὁ κόσμος κι' ἐσὺ ἀγρόν κι' ἀμπέλι ἀγόρασες; Τὴν Κυριακὴ θὰ ἔχουμε χαρτώματα. Συμπεθερεύουν ὁ Θέμος μὲ τὸ Βασίλη ἀπὸ δῶ. Μὲ παρακάλεσαν μάλιστα νὰ σὲ εὐχαριστήσω, γιατί εἶχες τὴν εὐγένεια νὰ φύγεις τόσο γρήγορα ἀπὸ τὴ μέση καὶ νὰ μὴ τοὺς παιδέψεις μὲ τὸ ἀμπέλι. Ἔλα τώρα, μὴ χολοσκᾶς γι' αὐτὰ τὰ μικροπράματα, μὴ στραβῶνεις τὴ μούρη σου καὶ πὲς στοὺς ἀνθρώπους νὰ τοὺς ζήσουν. Καὶ στὰ δικά σου, κύριε Ἀργύρη!

—Καὶ στὰ δικά σου, καὶ στὰ δικά σου, ἀπάντησαν μὲ ἕνα στόμα οἱ χωριανοί.

Τὸν δάλανε στὴ μέση καὶ τὸν κτυποῦσαν μ' ἀφρονισιὰ στὸν ὦμο.

—Φύγετε, πανάθεμά σας, γιατί ἀλλοιῶς θὰ σὰς ἀγκαλέσω ὅλους σας, βόγγηξε ὁ τοκογλύφος, ἐνῶ προσπαθοῦσε ν' ἀπαλλαχθῆ. Αὐτοὶ ὅμως τὸν εἶχαν πάρει ἀπὸ πίσω κι' ἀδιαφοροῦσαν γιὰ τίς φοβέρες του.

Ἦστερα ἀπὸ πολλοὺς ἀγῶνες, πάλαιμα σωστό, κατάρθρωσε ὁ τοκογλύφος νὰ ξεφύγει ἀπὸ τὸ «θανάσιμο ἐναγκαλισμὸ» τῶν χωριανῶν του. Ἔδεσε τὰ χέρια πίσω του καὶ μὲ σκυφτὸ τὸ κεφάλι ἔφυγε ἀργά-ἀργά, ἐνῶ πίσω του τὸν συνώδευαν ἀκόμη τὰ γιουχαίσματα καὶ τὰ σφυρίγματα ὄλου τοῦ χωριοῦ...

Τὴν ἄλλη Κυριακὴ ἔγιναν οἱ ἀρραβῶνες τοῦ Γιάννου καὶ τῆς Ἀστέρας. Ὅλο τὸ χωριὸ γλέντησε καὶ ξεφάντωσε μὲ τὴν καρδιά του. Μόνον ὁ Τράκας ἔλειπε. Τὴ μέρα κείνη δὲν τὸν εἶδε, μὰ οὔτε καὶ τὸ θυμῆθηκε κανένας...

ΑΝΤΩΝΗΣ ΚΩΝΣΤ. ΗΛΙΑΚΗΣ

ΗΛΙΟΒΑΣΙΛΕΜΑ

Τριανταφυλλένια χρώματα ἔχουν θάψει
Τὸν οὐρανὸ σ' αὐτὴ τὴ δύση τοῦ ἡλίου.
Τί θεία εἰκόνα σχηματίζεται
Ἐκεῖ μακριά, πού ὅμως κοντὰ σὰ νὰ εἶναι!

Δυὸ περιστέρια φτεροπετᾶνε πρὸς τὴ δύση
Μὲ ἄστατες λευκὲς κινήσεις,
Σὰν ἀλλόκοτες ψυχές.
Τὸ τριανταφυλλένιο χρώμα τὰ ἔχει τυλίξει,
Ἐνῶ πηγαίνουν ὀλοένα πρὸς τὴ δύση.
Τί θεία εἰκόνα σχηματίζεται ἐκεῖ κάτω!—
Σὰ ζωγραφιὰ ἀκριβὴ τοῦ Ροῦμπενς.

Σ. Α. ΒΑΣΙΛΙΩΤΗΣ

FRANCIS BACON

ΕΚΔΙΚΗΣΗ

Ἡ ἐκδίκηση εἶναι ἓνα εἶδος ἀγρίας δικαιοσύνης, πού πρέπει νά κατατρέχει ὁ νόμος, ὅσο ὁ ἄνθρωπος τήν χρησιμοποιεῖ. Γιατί, τὸ μόνο πού κάμνει τὸ πρῶτο ἀδίκημα εἶναι νά δυσαρεστῆσει τὸ νόμο, ἀλλὰ ἡ ἐκδίκηση ἐκείνου τοῦ ἀδικήματος τὸν ἐξουδετερώνει. Βέβαια, ὅταν ἓνας ἄνθρωπος ἐκδικεῖται, γίνεται ἴσος μὲ τὸν ἐχθρό του, ἀλλὰ ὅταν παραθλέπει τὸ ἀδίκημα γίνεται ἀνώτερος, γιατί εἶναι πριγκηπικὴ ιδιότητα νά συγχωρεῖ κανεὶς, καὶ ὁ Σολομὼν εἶπε, ὅτι εἶναι δόξα ἐνὸς ἀνθρώπου νά παραθλέπει ἓνα ἀδίκημα. Τὰ περασμένα δὲν ξαναγυρνοῦν, καὶ οἱ λογικοὶ ἄνθρωποι ἔχουν ἄρκετὰ νά κάμουν τῶρα καὶ στὸ μέλλον. "Ἐτσι, ἐκεῖνοι πού ἀσχολοῦνται μὲ τὰ περασμένα κοροιδεοῦν τὸν ἑαυτὸ τους. Κανένας δὲν ἀδικεῖ γιὰ χάρη τοῦ ἀδικήματος, ἀλλὰ γιὰ συμφέρον, εὐχαρίστηση, τιμὴ ἢ κάτι τέτοιο. Τότε γιατί νά θυμῶνω μὲ ἓνα ἄνθρωπο, ἐπειδὴ ἀγαπᾷ τὸν ἑαυτὸ του καλύτερα ἀπὸ μένα; Καὶ ἂν ὁ ἄνθρωπος κάμει κακὸ ἀπλῶς ἀπὸ κακία εἶναι σάν τὸ ἀγκάθι ἢ τὸ θάτο πού τοιμπᾷ γιατί δὲν μπορεῖ νά κάμει τίποτε ἄλλο. Ἡ χειρότερη ἐκδίκηση εἶναι γιὰ τὰ ἀδικήματα πού δὲν μπορεῖ νά θεραπεύσει ὁ νόμος· ἀλλὰ ἂς προσέξει ὁ ἄνθρωπος, ἡ ἐκδίκηση νά εἶναι τέτοια, πού νά μὴ χρειάζεται νά τιμωρῆσει ὁ νόμος. Ἀλλοιώτικα ὁ ἐχθρὸς γίνεται ἀκόμα ἀνώτερος. Μερικοὶ, ὅταν ἐκδικοῦνται, θέλουν νά μαθαίνει ὁ κόσμος ἀπὸ πού προέρχεται ἡ ἐκδίκηση. Αὐτὸ εἶναι πῶς γενναῖο, γιατί ἡ εὐχαρίστηση πού προκύπτει δὲν εἶναι τόσο ἡ θλάθῃ, ὅσο τὸ γεγονός πῶς οἱ ἄλλοι πιέζονται νά μετανοιώσουν. Ἀλλὰ οἱ ταπεινοὶ καὶ πανοῦργοι δειλοὶ εἶναι σάν θέλος, πού πετᾷ στὰ σκοτεινά. Ὁ Κόσμος, Δούκας τῆς Φλωρεντίας, ἔλεγε συνήθως ἓνα ρητὸ ἀπελπισίας ἐναντίον τῶν ἀπίστων καὶ ἀμελῶν φίλων, σάν νά ἦταν ἀσυγχώρητα τὰ ἀδικήματα τους. «Θὰ διαβάσετε», ἔλεγε, «ὅτι μᾶς διατάσσουν νά συγχωροῦμε τοὺς ἐχθρούς μας, ἀλλὰ ποτέ δὲν διαβάσετε, ὅτι μᾶς διατάσσουν νά συγχωροῦμε τοὺς φίλους μας». Ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ Ἰωβ εἶναι ἀκόμα καλύτερο: «Τὰ ἀγαθὰ θέλομεν δεχθῆ ἕκ τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰ κακὰ δὲν θέλομεν δεχθῆ;». "Ἐτσι, καὶ μὲ τοὺς φίλους μας. Εἶναι θέβαιον, ὅτι ὁ ἄνθρωπος πού μελετᾷ ἐκδικεῖται ἀφήνει τίς πληγές του ἀνοικτές, ἐνῶ διαφορετικὰ θὰ ἐθεραπεύονταν. Δημόσιες ἐκδικήσεις, σάν ἐκεῖνη τοῦ φόνου τοῦ Καίσαρα, τοῦ Πέρτιναξ, τοῦ Ἑρρίκου τοῦ 3ου τῆς Γαλλίας καὶ πολλῶν ἄλλων, εἶναι ἐνίστε τυχερές. Ἀλλὰ μὲ τίς μυστικές ἐκδικήσεις δὲ συμβαίνει τὸ ἴδιο.

"Ὅχι ὅμως! Δὲν εἶναι ποτέ προτιμότερη ἡ ἐκδίκηση. Φιλέκδικα πρόσωπα ζοῦν σάν τίς μάγισσες, πού κάμνουν ἀγυρτεῖες καὶ κακὰ κι' ἔτσι τὸ τέλος τους εἶναι δυστυχισμένο.

Μεταφρ. ΗΡΩ ΜΥΡΙΑΝΘΟΥΣΗ

ΑΓΝΟΙΑ

Δὲν τῶξερα πῶς ἡ Ἐλπίδα εἶναι ἀγωνία τόσο μεγάλη,
πόνος τόσο βαρὺς,
καὶ πῶς ἡ Μοίρα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι
ἡ Πίκρα καὶ ἡ Μοναξιά
κι' ἔρχεται σάν ἐπισφράγιση
αὐτῆς τῆς Μοίρας
ὁ Θάνατος.

Τὶ κρίμα ποῦναι! Κι' ὅμως ζοῦνε οἱ ἄνθρωποι
ἐγκαταλειμμένοι ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους...

Λὲς κι' εἶναι ἡ δύναμη τῆς συνηθείας
κι' εἶμαι σάν τῶσους ἄλλους τόσο μόνη στὴ ζωὴ,
ἐγὼ — ἓνα κορμί — κι' ἡ λειτουργία τῆς Σκέψης.
Καὶ τίποτ' ἄλλο πιά δὲν ἔχω πού νά ὀρίζω...

Τώρα πιά τὰ θλέπω ὅλα! Βλέπω τὴν ἀλήθεια. . . .

ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ

ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΕΚΕΙΝΟΙ ΠΟΥ ΦΕΥΓΟΥΝ

Δροσίνης... Κι' ύστερα Ξενοπούλου... Οί δυο τελευταίοι τών μεγάλων τής μεγάλης γενιάς, που πέτυχε να ύψώσει, μέσ' από τὸ τέλμα, τὴν πραγματικότητα τῆς πνευματικῆς μας ἀναγέννησης. Κυρτωμένοι, κάτω ἀπὸ τὸ βάρος τῶν χρόνων καὶ τῆς ὀριμότητος, ἔσθισαν κι' αὐτοί, ἤρεμα κι' ἀδιατάραχτα, κληροδοτώντας μας τοὺς ἀγῶνες, τὶς νίκες καὶ τὸ ἔργο τους — τὴν εὐθύνη τῶν ὄσων ἀναμένουν καὶ πρέπει νὰ γίνουν. Στὸ στερέωμα τῶν ἀναζητήσεων καὶ τῶν προσανομισημάτων μας τὸ φωτεινὸ τους παράδειγμα δὲ θὰ σβήσει εὐκόλα. Κι' οἱ βασικὲς κατευθυντήριες γραμμὲς τῆς νεοελληνικῆς πορείας θ' ἀπλώνουν γιὰ πολλὰ χρόνια ἀπάνω στα δικά τους θεμελιώματα. Γιατὶ εἶχαν πνοὴ δημιουργῶν. Γιατὶ εἶχαν δύναμη ἀνανεωτῶν. Καὶ γιὰ τὸ μὲ τὸ μόχθο καὶ τὸ λόγο τους ἀνοίξαν δρόμους γιὰ τὴ γλῶσσα, τὴν ποίηση, τὸν πεζὸ λόγο, τὸ θέατρο, τὸν τύπο — γιὰ ὅ,τι, δηλαδή, συγκροτεῖ μιὰν ἄξια πνευματικὴ ζωὴ.

Ἡ Ἑλλάδα τῶν ἠρωϊκῶν κοινωνικῶν, πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἐξορμήσεων τοῦ 1909-1935 ἔγραψε τὸ ἔπος τῆς ἀνθησιῆς τῆς μέσα στὴν ἀτμόσφαιρα τῆς ἠθικοπνευματικῆς χειραφέτησης ποὺ παρασκευάσεν ἡ γενιὰ τοῦ ξεκινήματος τοῦ 1880, ποὺ, μ' ἐμπνευστὴ τὸ Νικ. Πολίτη, ὅσο περνοῦσεν ὁ καιρὸς, πλάταινε κι' ἀγκάλιαζε κάθε ἄξιο καὶ δυναμικὸ στοιχεῖο. Κι' ἔτσι, ἀναθαφτισμένο τὸ Ἔθνος μέσα στὶς γνήσιες ἐσωτερικὲς του ικανότητες, μπορούσε νὰ τραβήσῃ τὸ δρόμο του μὲ πίστη κι' ἐνθουσιασμό δημιουργικῶ. Δὲν εἶναι δυνατόν παρὰ νὰ δεχτῆ μιὰ μέγα ἢ Ἱστορία πῶς τὶς «πλάστρες φωτιῆς στὴν ἐκκλησιά, στὸ κάστρο, στὶς καρδιές, παντοῦ στὴ χώρα», οἱ πνευματικοὶ ἐκείνοι πρωτοπόροι τὶς ἄνοιξαν. Αὐτοὶ παρασκευάσαν μὲ τῆς καρδιάς τους τὸ αἷμα καὶ τὰ παλληκάρια καὶ τοὺς λειτουργοὺς καὶ τοὺς ρυθμοὺς τοὺς τεχνίτες».

Ὁ Ποιητὴς-Δάσκαλος, ποὺ πάντα τὸ διασβανόταν, τόχε πεῖ καὶ πιὸ πρῖν, ἀπὸ τὸ 1889. Κι' ἔτσι διάγραφε τὴν ἀνὸρθωση ποὺ θ' ἀκολουθοῦσε. Περαιτολογία, ἔα πῆτε. Κι' ὅμως! — ἐπίγνωση τῆς ἀποστολῆς του καὶ τοῦ ρόλου του: «Ὁ ποιητὴς δὲν ἀκολουθεῖ. Προηγεῖται. Δίδει τὸ σύνθημα. Εἶναι ἡ φλόξ καθὼς εἶπεν ἕνας, ποὺ ἀνάπτει τὰ ξηρὰ ξύλα...

Συμβαίνει ἐνίοτε νὰ εἶναι ὁ λόγος τοῦ ποιητοῦ φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ. Διατί; Διότι δὲν ἐγεννήθησαν ἐκεῖνοι πρὸς τοὺς ὁποίους ἀπευθύνεται ὁ λόγος του: ἔα ἔλθουν καὶ αὐτοὶ ἄργα ἢ γρήγορα...».

Κι' ἦρθαν, πράγμοι! Καὶ «Νά, οἱ δρόμοι ὀλιάνοιχτο, στρατοί, καὶ οἱ δάφνες καὶ τὰ ζῆτα». Καὶ θρησκευτικὴ ἢ Ἑλλάδα ἀνέβαζε τὴ Μοῖρα τῆς, προχωρώντας πάνω ἀπὸ ἀναποδιές καὶ θυσίες, ὡς τὴν ὥρα ποὺ χρειάστηκε ν' ἀναρχιρηθῇ τὸ ἀποφασιστικὴ κορφή τῆς Πίνδου. Γιὰ νέες ἐξορμήσεις καὶ καινούργια ἐπιτεύγματα.

Δὲν κλαίμε ποὺ σβήνει ἡ γενιὰ τῶν πρωτοπόρων καὶ τῶν θεμελιωτῶν. Ἄν σήμερα στεκόμαστε πάνω ἀπὸ τοὺς τάφους τῶν τελευταίων ἐκπροσώπων τῆς εἶναι γιὰτὶ αἰσθανόμαστε τὴν ἀνάγκη ν' ἀντλήσουμε, μέσ' ἀπὸ μιὰ γόνιμη περισυλλογὴ κι' ἀναπόληση, τὴν ὁμορφιά καὶ τὸ κουράγιο τῶν ἀγῶνων καὶ τῶν ἔργων τους. Ἄν δὲν ἀξιοποιήσουμε τὴν παράδοσή τους καὶ τὴν πείρα τους θὰ ναι τὰ στραδοπατήματά μας πολλὰ κι' ἐπικίνδυνα. Κι' εἶναι οἱ καιροὶ τόσο κρίσιμοι! Καὶ γιὰ τὸ ἄτομο, καὶ γιὰ τὸ ἔθνος καὶ γιὰ τὸν κόσμο...

Οἱ γλωσσικοὶ καὶ δημοσιογραφικοὶ ἀγῶνες τοῦ Δροσίνη, τὸ κοινωνικὸ καὶ παιδαγωγικὸ τοῦ ἔργο, ὁ στίχος καὶ τὸ ἀφήγημα του ἔχουν πολλὰ νὰ ποῦν καὶ νὰ διδάξουν. Τὸ ἴδιο καὶ τὰ λαμπρὰ λογοτεχνικὰ τρῶπαια τοῦ ἀλησμόνητου Ξενοπούλου. Τὸ διήγημά του ἔδωσε νόημα στὴν πεζογραφία μας, τὸ θέατρό του δημιούργησε παράδοση, ἡ κριτικὴ του ἀξιολόγησε μὲ βετικότητα κι' ἀλήθεια, ἡ «Νέα Ἔστια» του ἔδωσε παλμὸ στὴν πνευματικὴ ζωὴ μας, ἡ «Διάπλυσή» του διαπαιδαγώγησε καὶ μόρφωσε, ἡ γλῶσσα του ἐπέβαλε τὴν ἡρεμίαν καὶ τὸ μέτρο. Κι' ἔμαθε τὸν κόσμον νὰ διαδάζει καὶ νὰ συγκινεῖται.

Ἐκλείσαν κι' οἱ δύο τους τὰ μάτια ἀπάνω στὸ μεταίχμιον ἀκριβῶς τοῦ αἰῶνα μας. Κι' ἔκλεισε μαζί καὶ τὸ κεφάλαιον τῆς γενιάς τους. Κι' ἔτσι τὴν ὥρα ποὺ ἀγωνιζόμαστε νὰ τοποθετηθοῦμε πρὸς τὰ αἰτήματα τοῦ δευτέρου μισοῦ τῆς ἑκατονταετίας μας, ἔρχεται ὁ θανάτος τους νὰ προβάλλει μέσα μας μὲ τὸν πιὸ σημαντικό συμβολισμό. Σὰν νὰ μᾶς λέει πῶς ἦρε ἡ στιγμή ν' ἀνανεωθῇ καὶ πάλιν ἡ ζωὴ μας, νὰ περισυλλε-

γούν οι γνήσιες δυνάμεις μας και να ζωντανέουν τα ιδανικά μας, ν' αναληφθή και πάλιν αγώνας προσαρμογής κι' άποφασιστικής προώθησης, με γνώμονα την παράδοσή μας και πίστη στους εαυτούς μας και τα πεπρωμένα μας. Για να χωρήσουμε πέραν απ' την όρσημη κορφή του '40, για να ολοκληρώσουμε το μόχθο τους και να δικαιώσουμε τις προσδοκίες και τα όράματά μας. Σάν οικοδόμοι οι ίδιοι μ'ας παραδίδουν σήμερα, ενώπιον της 'Ιστορίας, την εύβουλη του δημιουργού και του πλάστη. Κι' έχουμε χρέος να τη δεχτούμε, να τη σηκώσουμε πρόθυμα στους ώμους και να βαθίσουμε άποφασιστικά το δρόμο του μέλλοντος της 'Ελλάδας και του 'Ανθρώπου.

"Όσοι πιστοί.

ΦΡ. Π. ΒΡΑΧΑΣ

ΚΥΠΡΙΑΚΟΙ ΠΕΡΙΠΑΤΟΙ

Ταξίδια

"Ενα δασάκι, μι'α δρυσούλα, ένα τραγούδιμα πουλιού είναι κάθε ταξίδι, που κόβει την άνια της καθημερινής ρουτίνας και σου φέρνει τη δροσιά του δάσους, τη χάρη της δρυσούλας, τον κρυσταλλικό παλμό του ξέγνιστου κελαδήματος. Κάθε ταξίδι και κάτι άγνωστο, κάθε άγνωστο κι' ένα μυστήριο, κάθε μυστήριο και μι'α μαγεία.

'Αλλάζει όμως το πράγμα με το ταξίδι μες στον χρόνο. Μπροστά στον χρόνο δε μπορείς να π'ας πραγματικά, κι' αν π'ας, είναι για λίγο. Τράκα-τρούκ, τράκα-τρούκ, ο βαρύς τροχός της άμαξας του παρόντος σε ξυπνάει κάθε λεπτό, κι' ο άμαξας, ο χρόνος, σε κρατάει χεροπόδαρα δεμένο στη σκοπιά του τωρινού, χωρίς να μπορείς ούτε τ'αυτιά σου να βουλώσης, ούτε τα μάτια σου να σκεπάσης.

—Τράκα-τρούκ τράκα-τρούκ...επιβάτης είσαι του παρόντος. "Εχε το νου σου, κράτα ορθάνοικτα τα μάτια σου. Για τ'ώρα είναι το εισιτήριό σου. Μη γίνεσαι λαθρεπιβάτης του ύστερα, γιατί μπορεί άπρόσεκτα να πέσης έξω απ' το τώρα, και κανένα άμάξι δε θα δρεθή να σε μεταφέρει στο ύστερα. 'Εγκαταλειμμένος όδοιπόρος θα μείνης, και, μη ξέροντας πού να π'ας, θα σαι ύποχρεος να γυρίσης πίσω, στο πριν.

Κι' αυτό το ταξίδι στο πριν είναι πάντα τραγικό. Γιατί, αν το πριν ήταν χειρότερο απ' το τώρα, σε βασανίζει με την άνάμνησή του, αν ήταν καλύτερο, σε

βασανίζει με τη νοσταλγία του. Μη γίνεσαι του παρελθόντος λαθρεπιβάτης. Το παληό εισιτήριο δεν περνάει τώρα, κι' αν σε πιάση ο επιθεωρητής του τράινου της ζωής, θα σε παρουσιάση στον έλεγκτη, και τότε, αλόιμονό σου, τι θάχης να τραθήξης με τον έλεγχο. "Απειρες διατυπώσεις για την ταυτότητα, και, δυστυχία σου, αν, όπως συμβαίνει τες περισσότερες φορές, την έχεις χαμένη.

—Τι έγινε η ταυτότητά σας ;

—Την έχασα, κύριε έλεγκτά. Σε κάποια στροφή άπότομη του χρόνου ζαλίστηκα και μου πεσε.

—Τόπος προορισμού ;

—Τα παρόν, με τελικό προορισμό το μέλλου.

—Μα εδώ είναι το πριν, τι γυρεύεις; θα σε ρωτήση βλοσυρά ο έλεγκτής.

—Κάποια μισοτέλειωτα χειρόγραφα, κάποια άνειπτα τραγούδια ξέχασα, και το μπουκάλι του έκλεκτου κρασιού της ξεγνοιασιάς δεν πρόφτασα καν να το γευθώ.

—Σε πιάσαμε. Είσαι απ' τους συνθέτες της μουσικής τραγωδίας του μέλλοντος, και ζητάς να γυρίσης στις εύκολες μελωδίες του παρελθόντος. Τες άπαλες μελωδίες άλλοι συνεχίζουν, κι' άλλοι πίνουν το κρασί της ξεγνοιασιάς.

—Περιμένετε την ταχεία ; θα ρωτήση ο έλεγκτής τον επιθεωρητή.

—"Όχι, πέρασε από ώρα.

—Τότε έξω απ' το τράινο.

—Βρισκόμαστε στην περιοχή του χάους κύριε έλεγκτά: θα τσακιστή.

—Μα είναι λαθρεπιβάτης; δε μπορεί να ταξιδέψη με το τράινο... Μι'α στιγμή. Κλείστε τον στο βαγόνι των άποσκευών και κατεβάστε τις κουρτίνες. "Ας ταξι-δεύση στα σκοτεινά χωρίς να ξέρη, ούτε από πού περνά, ούτε πού πάει.

Δίκαιο θάχη ο έλεγκτής. Θα μεταφέρειαι χωρίς να ταξιεύης. Πρόσεξε! μη τραθήξης τις κουρτίνες. Μη γίνης λαθρεπιβάτης. Ρημάδια και χαλάσματα θα βλέπης τα σπιτάκια που θα βλέπουν οι επιβάτες, κι' όχλοβοθ' άκούς τα τραγούδια τους.

'Επικίνδυνα είναι τα ταξίδια στο πριν. "Όν,ρα φαίνονται και βραχνάδες είναι. Καλύτερα κανονικός ταξιδευτής του παρόντος, με το εισιτήριό σου εν τάξει, παρά όνειροπόλος λαθροταξιδευτής του παρελθόντος. Θα σε πιάσουν και σε περιμένει ο έλεγκτής και το σκοτεινό βαγόνι των άποσκευών.

ΧΡ. ΠΑΠΑΧΡΥΣΟΣ ΤΟΜΟΥ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Κύπρου Χρυσάνθη : Δημόνωσσα, δραματική σύνθεση, Λευκωσία, 1950, σελ. 26.

Ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ τραγωδία εἶναι ἓνα ποιητικὸ εἶδος, ποῦ μ' ὄλη τὴν ἀνυπέδβλητὴ του τελειότητα δύσκολα μπορεῖ νὰ συγκινήσῃ σήμερα τὸν πολὺν κόσμον. Οἱ ὄροι τῆς κοινωνικῆς, πολιτικῆς καὶ πνευματικῆς ζωῆς, μέσα στοὺς ὁποίους γεννήθηκε καὶ ἀνθῆσε ἡ ἑλληνικὴ τραγωδία, εἶναι τόσο διάφοροι ἀπὸ τοὺς ὄρους τῆς δικῆς μας ζωῆς, ὥστε χρειάζεται σήμερα πολὺ μεγάλη καλλιέργεια καὶ πολλὲς εἰδικὲς γνώσεις γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ νοιώσουμε καὶ νὰ χαρούμε ὅλο τὸ κάλλος καὶ τὸ βαθὺ νόημα καὶ τὴν ποιητικὴ ἀξία μιᾶς ἀρχαίας τραγωδίας. Γι' αὐτὸ εἶναι ἀσφαλῶς πολὺ τολμηρὸ νὰ γράφῃ ὁ ποιητὴς τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνα τραγωδία μὲ βάση τοὺς κανόνες τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς τραγωδίας. Ὁ σημερινὸς ποιητὴς θὰ πρέπῃ ἂν ὄχι νὰ ξεπεράσῃ μὲ τὸ ἔργο του τὰ ἀνυπέδβλητα πρότυπα τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς τραγωδίας, τούλάχιστον ὅμως νὰ τὰ πλησιάσῃ. Ἀλλιῶς δὲν ἔχει νόημα ἡ ποιητικὴ του δημιουργία. Καὶ ἂν ὅμως ἐπιτύχῃ, τὸ ἔργο του θὰ μείνῃ ξένο καὶ δὲν θὰ βρῇ ἀπόχρησιν στὴ σύγχρονη κοινωνία. Ὁ κ. Κύπρος Χρυσάνθης, ἀδιαφορώντας γιὰ τὸ δεύτερο, ἔκανε τὸ τολμηρὸ καὶ ἔγραψε τὴ Δημόνωσσα του. Στὴ μεγάλη του αὐτὴ προσπάθεια ὁ κύριος ποιητὴς δὲν ἀπέτυχε.

Ἡ Δημόνωσσα εἶναι μιὰ δραματικὴ σύνθεση, ὅπως τὴ χαρακτηρίζει ὁ κ. Χρυσάνθης, γραμμένη σύμφωνα μὲ τοὺς κανόνες τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς τραγωδίας. Διοκρίνονται σ' αὐτὴν καθαρὰ ὁ πρόλογος, ἡ παράδος, τὸ πρῶτο ἐπεισόδιο, τὸ πρῶτο στάσιμον, τὸ δεύτερο ἐπεισόδιο, ὁ κομῶς, τὸ δεύτερο στάσιμον, τὸ τρίτο ἐπεισόδιο, ἡ ἐξοδος. Ὁ μῦθος εἶναι παρμένος ἀπὸ τὴν ἀρχαία Κύπρον. Ἡ Δημόνωσσα παίρνει στὰ στίβαρα τῆς χέρια τὴ διακυβέρνηση ἐνὸς κυπριακοῦ βασιλείου ὕστερα ἀπὸ τὴ δολοφονία τοῦ βασιλεῆ σὺζύγου της, ποῦ τὸν σκότωσαν ἄνθρωποι ξένου βασιλείου. Στὸ μεταξύ ἡ πολιτεία πέρασε ἀπὸ μεγάλη δοκιμασία. Ἀναρχία καὶ ἀσυδοσία, πλεονεξία καὶ ἀδικία εἶχαν κυριαρχήσει ἀνάμεσα στοὺς πολίτες. Ἡ Δημόνωσσα διαλαλεῖ αὐστηρότατους νόμους καὶ ὀρίζει αὐστηρότατες ποινὲς γιὰ νὰ ξαναφέρῃ τὴν τάξην καὶ τὴν πει-

θαρχία στὴν ταραγμένη πολιτεία. Ἐνας ἀπὸ τοὺς νόμους προστάζει νὰ σκοτώνεται χωρὶς δίκη ὅποιος σκοτώσῃ ἀθέτως δαμάλα. Ὁ μοναχογιὸς τῆς βασίλισσας, ὁ Στασίκυπρος, συναντᾷ μιὰ δυστυχισμένη δαμάλα, ποῦ τὸ φρικτὸ μαρτύριον τοῦ οἰστροῦ τὴν ἔχει κάνει νὰ γυρίζῃ μὲ ἀσίγαστη μανία μέσα στὰ δάση. Ἡ ἀγαθὴ ψυχὴ του δὲν ἀντέχει νὰ βλέπῃ τὸ μαρτύριον τοῦ ἀγαθοῦ ζώου. Καὶ ἀπὸ οἶκτο σκοτώνει τὴ δαμάλα. Ἡ βασίλισσα προστάζει νὰ σκοτωθῇ μὲ τὸν ἴδιον τρόπο καὶ ὁ Στασίκυπρος. Ἡ κόρη τῆς Δημόνωσσας, ἡ Θεμιστῶ, συντημένη ἀπὸ τὸν πόνο μπροστὰ στὸν νεκρὸν ἀδερφὸ καὶ ἐπαναστατημένη γιὰ τὴν ἀπόφασιν τῆς μητέρας της, φεύγει σὰν τὴν οἰστηλατημένη δαμάλα ἀπὸ τὸ πατρικὸ σπίτι καὶ τὴ χώρα. Κυτημένη ἀπὸ τὴ διπλῆ συμφορὰ ἡ Δημόνωσσα ἀπαγορεύεται.

Καὶ ὁ μῦθος καὶ ἡ τεχνικὴ τοῦ ἔργου κáιουν νὰ ξανοῦν μὲ φυσικότητα μπροστὰ μας ἡ ἀρχαία ζωὴ μέσα στὰ γνωστὰ καλλιτεχνικά της πλαίσια — μέσα στὰ ἀληθινὰ πλαίσια τῆς ἀττικῆς τραγωδίας. Ὁ χορὸς τῶν λευκῶν γερῶντων, ὁ ἄγγελος καὶ ἡ τροφός, ἡ πύλη τοῦ ἀνακτόρου, ὁ βωμὸς καὶ ἡ νεκρικὴ πομπὴ λένε τόσα πολλὰ στὴν ψυχὴ καὶ θυμίζουσι τόσες ἄλλες λαμπρὲς ἀναμνήσεις, ὅταν ὁ ποιητὴς κατορθῶν νὰ χρησιμοποιῇ ὀρθὰ τὰ καλλιτεχνικά αὐτὰ στοιχεῖα τῆς ἑλληνικῆς τραγωδίας. Καὶ ὁ κ. Χρυσάνθης τὰ χρησιμοποιεῖ μὲ πολλὴν ἄνεση καὶ πολλὴν τέχνη. Κανένα ἀπὸ τὰ μακρυνὰ καὶ ξένα πρὸ αὐτὰ στοιχεῖα δὲν ἐνοχλεῖ τὸν σημερινὸν ἀναγνώστη. Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον εἶναι ἀξιόπρόσεκτο στὴ νεοελληνικὴν αὐτὴν τραγωδίαν καὶ γιὰ τὸ ὅτι ὅσον ὁ ποιητὴς της εἶναι ἀξιοθεωρούμενος, εἶναι τὸ γεγονὸς, ὅτι ὄχι μόνον ὁ μῦθος καὶ ἡ τεχνικὴ, ἀλλὰ καὶ οἱ ποιητικὲς ἀρετὲς τοῦ ἔργου καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ ποιητοῦ εἶναι γνήσια ἑλληνικά, γνήσια ἀρχαία ἑλληνικά, σὰν νὰ ἔρχονται σὲ μᾶς ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὴν κλασσικὴν ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα. Ὁ κ. Χρυσάνθης δὲν εἶναι ἀπλῶς ἓνας θαυμαστῆς ἢ ἓνας ἐπιδέξιος μιμητὴς τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς ποιήσεως· εἶναι ἓνα γνήσιον παιδί τῆς, ποῦ μὲ τὴν ρωμαλέα καὶ ὕγιή του φωνασίαν ζῆ πρῶτα μὲ εἰλικρίνεια καὶ ἔνταση καὶ ζωντανεὶ ἐπειτα στὶς καλλιτεχνικὰς του δημιουργίαι τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν ποιητικὴν παράδοσιν. Ὅτι συγκινεῖ καὶ ἐμπνέει τὸν ἀρχαῖον Ἕλληνα — τὸ φῶς καὶ οἱ καρποὶ τῆς γῆς, τὸ χρέος καὶ ἡ χαρὰ τῆς

ζωής, ή οίκογένεια κι' ή όμορφη πατρίδα— συγκινεί και έμπνέει τόν κ. Χρυσάνθη.

«Ω! Χαίρε, φώς, πού ροθολάς γοργόποδο άπ' τοú θουνοú τα πλάγια και ποτίζεις τόν κάμπο και τά δώματα. Σέ πίνω σά δίψασμένο άλάφι με τά μάτια, μ' όλη την ύπαρξη μου...»

Στή Δημόνασσα βρίσκει κανείς άφθονες τής κλασσικές αναμνήσεις: σέ μερικά σημεία ή επίδραση τής αρχαίας ποιήσεως είναι άμεση. Γενικά όμως τό έργο πάλλεται από τόν παλμό τής προσωπικής δημιουργίας. Ρωμαλέα αλλά και πειθαρχημένη ή έμπνευσή του καλπάζει άδιάκοπα πρós τις πηγές της — πού είναι οι ίδιες οι πηγές τής αρχαίας έλληνικής ποιήσεως. Ποιές είναι οι πηγές τής έμπνεύσεως του κ. Χρυσάνθη μαρτυρούν όχι μονάχα τό θέμα τής Δημόνασσας και ή εποχή στην όποια τοποθέτησε τόν μύθο, αλλά και τά επίθετα πού πλάθει κι' οι λέξεις του, πού χρησιμοποιεί: πολύπαχος πλούτος του κάμπου, ουρανοδρόμος Φοίβος, νιοκαρπέδες έληές, θαρύμαστη θαλάσα, έρωτοδόσκητοι παλμοί. "Όλα αυτά μαζί με τόν φιλοσοφικό τρόπο, πού ό ποιητής άντικρύζει τή ζωή — και πού δέν είναι άλλως από τή γωνστή έξαρση του μέτρου και τήν καταδίκη τής υπερβολής, πού βρίσκει κανείς στην άττική τραγωδία — κάνουν τόν κ. Χρυσάνθη νά είναι έναξ γνήσιος συνεχιστής τής αρχαίας έλληνικής ποιήσεως. Αυτό άλλωστε άποδεικνύουν και οι άλλες του ποιητικές συνθέσεις: "Ο θάνατος του "Αδωνη, Μετανάστευση αρχαίων Κυπρίων, "Επιθαλάμιον αρχαίας Κυπρίας.

Μ. ΚΙΤΡΟΜΗΛΙΔΗΣ

Sitzungsberichte der Bayerischen Akademie der Wissenschaften. Philosophisch — historische Klasse, Jahrgang 1949, Heft. 4. Historische Grammatik der unteritalienischen Gräzität von Gerhard Rohlfs. Μόναχον 1950, 8ον, σ. 264.

Η "Ιστορική Γραμματική τών Νοτιοϊταλικών "Ιδιωμάτων του Καθηγητού Γεράρδου Ρόλφς, πού έχει εκδόσει ή Βαυαρική "Ακαδημία τών "Επιστημών, άποτελεί τό άριστουργηματικόν έπιστάγασμα τών μακρών, έντακτικών και έπισταμένων έρευνών του. "Υστερ' από τές τόσες μελέτες του ίδιου και τόσων άλλων, όπως τών "Ιταλών Μορόζι, Τόντι και Κασσόνι, γύρω από τά ιδιώματα αυτά, θ'ά φαινόταν πώς τό θέμα έξαντλήθηκε πιά. Και όμως ή τωρινή γλωσσική μελέτη, πού εκτείνεται με σύστημα σ' ό-

λα τά γραμματικά φαινόμενα (φωνητικά, τυπικά, έτυμολογικά, συντακτικά) με τόσην ακρίβεια και σαφήνεια, χύνει νέο φώς σέ πολλά φαινόμενα και δλοκληρώνει τήν έρευνα τών ιδιωμάτων τούτων.

Τό βιβλίον περιλαμβάνει μιάν εισαγωγή (12-18) στην όποια ό συγγραφέας άναγράφει τής γλωσσικές έργασίες γύρω από τά ιδιώματα αυτά και άποτίει φόρον τιμής στους Χατζιδάκιν και Thumb πού πρώτοι μελέτησαν έπιστημονικά τά νεοελληνικά ιδιώματα κι' έδημιούργησαν νέα εποχή στην έπιστημονική έρευνα τής νέας έλληνικής. Κατόπι μιλά για τά χωριά τής περιοχής, πού έχουν ως μητρική τους γλώσσα, ακόμα και σήμερα, τήν "Ελληνική και κάνει λόγο για τήν έπικοινωνία τους με τόν υπόλοιπο ίταλικό κόσμο και προπαντός τόν άστικό πολιτισμό, και παραθέτει χρονολογικό πίνακα τών έπισκέψεών του σέ κάθε χωριό από τό 1922 ως τό 1949, χωρίς νά παραλείψη ν' άναφέρη με τά ονόματά των τους πληροφοροφόρους του. Και κλείει τήν εισαγωγή με τόν έξης χαρακτηρισμό, όσον άφορά τόν αρχαϊκό τύπο τών ιδιωμάτων: «Έτσι τά ίταλικά νεοελληνικά ιδιώματα έχουν διαφυλάξει ένα γλωσσικό χαρακτήρα, πού, ως πρós τόν αύτοτελή και αρχαϊκό τύπο τους, φθάνονται ή ξεπερνούνται μονάχα από λίγα ιδιώματα του έλληνικού γλωσσικού χώρου (π.χ. άπό τό Τσακωνικό)».

"Ακολουθεί έπειτα ή βιβλιογραφία και κατόπι τό κύριο σώμα του έργου, πού διαιρείται σ' έξη μέρη: Στή Φωνητική (23-87), στό Τυπικό (88-174), στό "Ετυμολογικό (175-201), στή Σύνταξη (202-229), στά Κείμενα, πού περιλαμβάνουν ένα παραμύθι και είκοσι έξη παροιμίες (230-238) και τελευταίο, σάν έπίμετρο, ένα κεφάλαιο με τίτλο «Προσπάθεια για μιάν ιστορική σύνθεση» (239-246). Στό τέλος του βιβλίου προστίθεται πίνακας λέξεων στην έλληνική. Τό βιβλίον περιλαμβάνει επίσης τέσσερεις εικόνες κι' ένα χάρτη.

"Ο συγγραφέας έχει έπεξεργασθή τό ύλικό του με μοναδική έπιμέλεια και μεθοδικότητα άπαράμιλλη. Δέν αφήνει κανένα φαινόμενο άπαράτηρητο κι' έτσι δίδει στόν άναγνώστη πλήρη ιδέα τής μορφής τής έλληνικής, όπως χρησιμοποιείται εκεί. Ξεχωριστήν έντύπωση προκαλούν τά πολλά αρχαϊκά στοιχεία, μερικά τών όποίων δέ σώζονται σέ κανένα άλλο ιδίωμα, όπως π.χ. τά θηλυκά έπίθετα σέ -ος (107), μί α έ λ α ί α ά-

καρπο, μία σίκλα ἔτσαιρο (εὐκαιρος), πίτζηλο μάννα (ἐπίζηλος μάννα=ώραία μάννα), τὸ ἀκούω μετὴ σημασία τοῦ ὀνομάζομαι, ὅπως (209) Πανταλέω κούω (λέγομαι Πανταλέω) καὶ τόσσα ἄλλα, ἰδίως δωρικά στοιχεία, ὅπως (242) πακτά, ἄσαμο, λανόο (πηκτὴ, ἄσημος, ληνός).

Ἡ συγγραφείας βρίσκει ὅτι τὰ ἰδιώματα αὐτὰ συμφωνοῦν στὰ ἐξῆς φαινόμενα μετὴν κυπριακῆ: Στὶς λέξεις τούτων (τούτο) καὶ ὀσκιά, στὴν τροπὴ τοῦ θ σέ χ, στὴν τροπὴ τῶν νθ σέ ττ, στὴν ἀποβολὴ τοῦ σ μεταξύ δυὸ φωνηέντων στὰ ῥήματα π.χ. ἄρτυα ἀντὶ ἄρτυα, στὴ διατήρηση τῶν ῥημάτων σέ -σσω ἀντὶ -ζω, π.χ. ἀλλάσσω, καὶ στὴ διατήρηση τῆς προφορᾶς τῶν διπλῶν συμφώνων. Ἐκτὸς ὅμως τούτων συμφωνοῦν καὶ σὲ μερικά ἄλλα ἀρκετὰ ἀξιοσημείωτα, τὰ ὁποῖα, ἂν ὁ συγγραφεὺς εἶχε ὑπόψιν, θὰ ἔφθανε σὲ διαφορετικὰς ἐρμηνεῖας τῶν γλωσσικῶν τούτων φαινομένων, ὅπως στὴν ἀνάπτυξη ἐνὸς εὐφωνικοῦ φωνήεντος σὲ δυσπρόφερτο σύμπλεγμα συμφώνων μεταξύ τοῦ τελικοῦ συμφώνου προηγουμένης λέξεως καὶ τῶν ἀρκτίκων (ἢ ἀρκτικοῦ διπλοῦ) τῆς ἐπομένης. Τὸ εὐφωνικὸ αὐτὸ φωνήεν, ποῦ ἀναπτύσσεται ἀκριβῶς στὶς ἴδιες περιπτώσεις στὴν κυπριακῆ, εἶναι στὰ ἰταλικά ἰδιώματα ἕνα ε ἐνώ στὰ κυπριακά ἕνα ι· π.χ. σᾶν-ε-θρέχει (Καλαβρία), σᾶν-ι-θρέσει (Κύπρος), τίς-ε-σπαρρει (Καλαβρία), ποιὸς-ι-σπέρνει (Κύπρος), δὲν-ε-τζέρει (Καλ.), δὲν-ι-ξέρει (Κύπρ.), δὲν-ε-σκάστει (Καλ.), δὲν-ι-σγάφτει (Κύπρ.). Ἡ συγγραφείας ἐξηγεῖ τὸ φαινόμενο τοῦτο (σ.42) ὡς πρόθεσιν τοῦ ε καὶ γράφει «σᾶν ἐθρέχει» ἀντὶ «σᾶν-ε-θρέχει», ἀλλ' ἀκριβῶς τὸ ὅτι λέν δὲν-ε-τζέρει μετὸ ε μεταξύ τοῦ δέν καὶ τοῦ τζέρει, ἐνὼ λέν δὲν-ι-τζέρει (αὐτὸ τὸ σημειώνει ὁ ἴδιος ὁ συγγραφεὺς, σ. 43) χωρὶς τὸ ε, γιατί ἔχει ἀρθῆ τὸ δυσπρόφερτο σύμπλεγμα ν-τζ μετὴ μεσολάβηση τοῦ τό, ἔπρεπε νὰ τὸν κάμῃ ἐπιφλακτικὸ ἂν προέκειται περὶ προβητικὸ ἢ εὐφωνικοῦ φωνήεντος.

Ἐπίσης συμφωνοῦν καὶ στὸ σχηματισμὸ τοῦ στιγμιαίου μέλλοντα μετὸ ἐν ν ἂν (=θ ἐν ν ἂν δηλ. θέλω νὰ) καὶ τὴν ὑποτακτικὴν τοῦ ὁριστοῦ. Ἡ συγγραφείας ὑποστηρίζει πῶς δὲν ὑπάρχει τέτοιος μέλλοντος στὰ ἰδιώματα αὐ-

τὰ κί' ὅτι τὰ παραδείγματα, ποῦ φέρνουν οἱ Ἰταλοὶ ἐρευνητὲς ἐν ν ἂν γράψω (Μορζί), ἐν ν ἂν νόση, ἐν ν ἂν στεφανώσετε (Κασσόνι), τ' ἐν ν ἂν σούπω (Τόντι), σημαίνουν τὸ πρέπει νὰ (ἀναγκασιότητα), σημαίνουν δηλ. πρέπει νὰ γράψω, πρέπει νὰ καταλάβῃ κλπ. Τὸ ἐν ν ἂν ὁ συγγραφεὺς τὸ γράφει ἐν ν ἂν κί' αὐτὸ τὸ ε' (150 §174) τὸ θεωρεῖ ὡς συγκοπέντα τύπο τοῦ εἶναι (ἔχει). Ἄλλ' ἂν παραδεχτοῦμε τοῦτο, τότε δὲν δικαιολογοῦνται δυὸ φαινόμενα: (α) Τὰ δυὸ ν στὸ ν ἂν (νῆ) καὶ (β) τὸ πῶς τὸ ε' νὰ γράψω ποῦ πρέπει νὰ σημαίη κατὰ τὸν συγγραφεὺν ἔχει νὰ γράψω (ἀφοῦ τὸ ε'=ἔχει) συνέβη νὰ μῆ στὸ α' πρόσωπο καὶ νὰ σημαίη ἔχω νὰ γράψω. Τὸ ὅτι ἔχουμε ἀκριβῶς στὴν κυπριακῆ τὸν ἴδιον σχηματισμὸ τοῦ μέλλοντα (χρησιμοποιῶ τὰ ἴδια παραδείγματα τοῦ συγγραφεὺς) ἐν ν ἂν γράψω, ἐν ν ἂν νόση, ἐν ν ἂν στεφανώσετε, εἶναι ἂν ν ἂν σούπω, πρέπει νὰ μᾶς κάμῃ ἐπιφλακτικούς, ν' ἀποδεχθῶμε τὴ γνώμην τοῦ συγγραφεὺς. Τὰ παραδείγματα ποῦ φέρνει ὁ συγγραφεὺς γιὰ ν' ἀποδείξῃ ὅτι ὁ μέλλοντος ἔχει τὸν τύπο τοῦ ἐνεστώτα εἶναι κοινὰ σ' ὅλην τὴν μεσσηλικὴν καὶ φανερώουν κατὰ τὸ ὁριστικὸ ποῦ θὰ γίνητε μετέπειτα χρόνον· π.χ. δὲ μπεθσίνει στὴ δημοτικῆ δὲ πεθαίνει (=ἀσφαλῶς δὲ θὰ πεθάνῃ), αὐριπάμε, δημοτικῆ αὐριοπάμε (=αὐριο θὰ πάμε ὀριστικά), δὲν-ε-θρέχει, δημ. δὲ θὰ βρέχει (=εἶναι βέβαιο πῶς δὲ θὰ βρέξῃ), τὸ μ βρίσκειτε, δημ. τὸ βρίσκετε (θὰ τὸν βρῆτε δίχως ἄλλο).

Ἡ συγγραφείας ἐπανερχεται καὶ σ' αὐτὸ τοῦ τὸ ἔργο στὸ θέμα ποῦ γέννησε ἀρκετὰ συζητήσεις, ἂν δηλ. οἱ Ἑλληνας τῶν μερῶν τούτων τῆς Καλαβρίας καὶ τοῦ Τάραντος κρατοῦν ἀπὸ τὰ πρῶτα ἀποικιακὰ ρεύματα τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Μεγάλῃς Ἑλλάδος ἢ ἂν εἶναι μετανάστες τῶν Βυζαντινῶν χρόνων. Ἡ συγγραφείας ἔχει ἐφοδιάσει τῶρα καλύτερα τὴν φαρῆτραν τευ γιὰ νὰ δάλῃ ἐναντίον τῆς Βυζαντινῆς θεωρίας τῶν Ἰταλῶν ἐρευνητῶν. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς διατριβῆς τοῦ Κορόλου Μπαττίστι, Appunti sulla storia della diffusione dell'ellenismo nell'Italia Meridionale (1927) ἢ θεωρία τοῦ Μορζί περὶ μεταναστεύσεως ἀπομεμονωμένων ἀποικιστῶν κατὰ

τὸ 1000 μ.Χ. ἔπαυσε νὰ θεωρῆται παραδεκτὴ καὶ πῆρε νέα μορφή: δὲν ἐξελληνίσθησαν μονάχα μερικὲς μικρὲς ζῶνες παρὰ ὅλες οἱ ἐπαρχίαι ἀπὸ τὸ 1000 μ.Χ. κί' ἔγιναν ἕνας συμπαγῆς ἑλληνικὸς γλωσσικὸς χώρος.

Ἐο συγγραφέας πολὺ ὀρθὰ παρατηρεῖ: "Ἄν συνέβαινε τοῦτο, τότε θὰ εἶχαμε μιὰ πολὺ παράξενη ἐπίδραση τῆς βυζαντινῆς κυριαρχίας. Γιατί ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα νὰ μὴν ἀφήσῃ κανένα ἴχνος σ' ἄλλες ἰταλικῆς ἐπαρχίας (π.χ. τῆ Σαρδηνία, τὴν ἐπαρχία τοῦ Μπάρσι, τὸ Ἐξαρχάτο τῆς Ραβέννας) ποὺ κί' αὐτὲς βρίσκονταν κάτω ἀπὸ τὴ βυζαντινὴ κυριαρχία; Κί' ὅταν σκεφθῆ κανεῖς, προσθέτει ὁ συγγραφέας, ὅτι οἱ γερμανικοὶ λαοὶ δὲν ἐπέτυχαν οὔτε σὲ μιὰ μικρὴ ζώνη ν' ἀφήσουν κανένα ἴχνος τῆς γοθτικῆς ἢ λαγκοβαρδικῆς τῶν γλῶσσας, τότε αὐτὴ ἡ παράξενη ἐπίδραση τοῦ βυζαντινοῦ ἀποικισμοῦ πρέπει νὰ μᾶς ἐκπλήξῃ διπλά. Καὶ καταλήγει στὸ ἀσφαλὲς συμπέρασμα ὅτι ὁ ἑλληνισμὸς αὐτὸς ὑπῆρχε πρὸ τοῦ βυζαντινοῦ κράτους, ὅπως τὸ φανεροῦν οἱ ἀρχαῖοι χαρακτηριστῆρες τῆς γλῶσσας (προβυζαντινὸς) ἀλλὰ καὶ οἱ ἀρχαῖες ἱστορικὲς μαρτυρίαι τίς ὁποῖες παραθέτει: 1) "Ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Στράβωνος ὁ ἑλληνισμὸς τῆς Νεαπόλεως, τοῦ Ρηγίου καὶ τοῦ Τάραντος δὲν εἶχε ἐξαφανισθῆ, καὶ 2) ὅτι τὰ σημαντικώτερα κέντρα τῆς ἑλληνικῆς γλῶσσας στὴ Σικελία (οἱ Συρακοῦσες κί' ἡ Μεσσήνη) τοῦλάχιστο τὴν γ' ἑκατονταετηρίδα μ.Χ. ὑφίσταντο, ὅπως ἀποδεικνύει ἡ πλειονότης τῶν ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν στὶς χριστιανικὲς κατακόμβες. Ἔτσι ὁ ἑλληνισμὸς ἐκεῖ ἀποδεικνύεται συνεχῆς καὶ ἀδιάκοπος ἀπὸ τῶν ἀρχαιότατων χρόνων μέχρι σήμερα.

Αὐτὸ εἶναι τὸ νέο βιβλίον τοῦ καθηγητοῦ Ρόλφ, ποὺ πλουτίζει σημαντικὰ τὴ βιβλιογραφία τῆς νεοελληνικῆς διαλεκτολογίας καὶ ἀποτελεῖ τὴ συστηματικώτερη μελέτη τῶν νοτιοῖταλικῶν ἑλληνικῶν ἰδιωμάτων καὶ μιὰν ἀπὸ τίς σπουδαιότερες γλωσσικῆς μελέτες τῆς τελευταίας δεκαετίας.

Κ. Π. ΧΑΤΖΗΓΙΑΝΝΟΥ

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

Μιὰ ἄγνωστη πτυχὴ τῆς ζωῆς τοῦ Κάλβου στὴν Ἀγγλία.

Ἀγαπητὴ κ. Κραυδιώτη,

Τὰ ἀρχεῖα τῆς ἐκκλησίας τοῦ Louth (παλιοῦ προάστειου τοῦ Λονδίνου) δι-

νουν στὸν Κάλβο τὸν τίτλο «Doctor of Medicine» ἀντὶ «Doctor of Philosophy».

Βέβαια ἐμεῖς γνωρίζουμε, πὼς ὁ Κάλβος καταγινόταν μὲ τὴν ποίηση, τίς γλώσσες, τὴ φιλοσοφία κί' ὄχι τὴν ἱατρικὴ. Πουθενὰ ἄλλοῦ δὲν ἀναφέρεται τέτοιος τίτλος.

Ἔτσι τὰ ἀρχεῖα τῆς ἐκκλησίας, ποὺ ἀνάφερα πρὶν ἀνω, μᾶς μπάξουν σ' ἕνα μυστήριον τῆς ζωῆς τοῦ Κάλβου. Μήπως ὁ ποιητῆς μας καταγινόταν μὲ τὴν ἱατρικὴ, ἢ μήπως εἶναι λάθος στὰ ἀρχεῖα;

Ξέρομε πὼς στὴν Ἀγγλία, κατὰ τίς ἀρχὰς καὶ τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνα, γιὰ νὰ γίνῃ ἕνας γιατρός δὲν σπούδαζε στὸ Πανεπιστήμιον, ἀλλὰ μάθαινε τὴν ἱατρικὴ δουλεύοντας σὲ φαρμακεῖο. Ἀπὸ τὸ γεγονὸς αὐτὸ κάνω τὴν ὑπόθεσιν πὼς ὁ Κάλβος, τὸν καιρὸ ποῦ ἦταν στὴν Ἀγγλία, θὰ δούλεψε κανένα διάστημα σὲ κανένα φαρμακεῖο καὶ θάκανε καὶ τὸ γιὰτρό.

Δὲν ξέρω ἂν, ἐκεῖνοι ποὺ καταγίνονται μὲ τὴ ζωὴ τοῦ ποιητῆ μας στὴν Ἀγγλία, ἐρευνήσανε οὕτῃ τὴν ὑπόθεσιν. Ἄν ὄχι, θὰ ἦταν καλὰ νὰ κοιτάξουν, ἴσως ρίξουν κί' ἄλλο φῶς στὴν ἱστορία τῆς λογοτεχνίας τοῦ «περιπλανώμενου Ζακυνθίου».

Μὲ τιμὴ

Κ. ΛΟΥΛΟΥΔΗΣ

Ἡ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

Ἡ Ἔκθεση τοῦ Γ. Πολ. Γεωργίου (13-25 Δεκεμβρίου).

Σπουδαιότατο καλλιτεχνικὸ γεγονός, ποὺ συνετάραξε τὸ φιλότεχνο κόσμον τῆς Λευκωσίας, τὸν περασμένον Δεκεμβρῆ, ἦταν ἡ ἔκθεσις τοῦ ζωγράφου Γ. Πολ. Γεωργίου, ὁ ὁποῖος ἐξέθεσε 55 εἰκόνες, στὶς αἴθουσες τοῦ Ἀντιπροσώπου τοῦ Βρετανικοῦ Συμβουλίου. Ἡ ἔκθεσις εἶναι ἐπανάληψις ἐκείνης ποῦ ἔκανε ὁ ζωγράφος, τὸν περασμένο Μάη, στὸ Ὄξφορντ, ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Βρετανικοῦ Συμβουλίου.

Ἡ δουλειὰ τοῦ Γεωργίου, ἐκτεθειμένη ἄνετα, καὶ ἄριστα φωτισμένη στὶς εὐρύχωρες αἴθουσες, ἔδωσε μιὰ νέα εὐκαιρία σ' ὅσους τὴν ἤξεραν νὰ τὴ νοιώσουν καὶ νὰ τὴν ἀναυασούν ξανά. Ὁ κόσμος ὅμως στὸν ὁποῖον ἦτο ἄγνωστος ὁ Γεωργίου ἔμεινε ἐκστατικὸς μπροστὰ στὸ θαυμάσιον ἔργο, εἴτε γιατί ἄγνωστος τὴν ὑπαρξὴ του, εἴτε γιατί δύσκολα μπορούσε νὰ καταλάβῃ πὼς μεταμορφώθηκε σὲ ζωγράφος ὁ παλαιὸς δικηγόρος. Εἶναι ἄ-

σκοπο να ενδιατρίψουμε στη διαφώτιση εκείνων που ξέξινσε ή κάποια ιδιορρυθμία της ζωγραφικής του: αρκεί να πούμε πώς ο ζωγράφος μας δεν πάει να κάμει ούτε νουτουραλισμό, ούτε θέαμα άπλως, αλλά Τέχνη.

Ο Γεωργίου «εὐ τ ὕ χ η σ ε» να μη σπουδάσει ζωγραφική σε κανένα σχολείο. Πιθανόν πάντοτε να ενδιαφέρετο για τὴ ζωγραφική. Συστηματικά όμως ἐξωγράφησε κατὰ τὰ τελευταία 10—15 χρόνια. Ἀπὸ τὶς 55 εἰκόνες που ἐκθέτει καμιά δὲν ἔχει ζωγραφιστὴ πρὶν ἀπὸ τὸ 1940. Ὁ Γεωργίου ποὺ εἶναι τώρα 48 ἐτῶν, γεμάτος δραστηριότητα καὶ κέφι, δὲν πρόκειται νὰ σταματήσει ἐδῶ. Ἕνας καλλιερημένος ἄνθρωπος μὲ μεγάλη αἴσθηση χιούμορ, κάτω ἀπὸ τὸ ὀποῖον καλύπτει μίαν ἀπέραντη εὐαισθησία, καὶ γερὸ κριτικὸ μυαλό, εἶδε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τὸ τέλος, δηλ. ὁ ἄνθρωπος ποὺ ποτὲ δὲν ἐδιδάχθη ζωγραφικὴ δὲν ἐπέχειρσε νὰ τὴ μάξει σχολαστικά, καὶ ἀκαδημοϊκά, ἀλλὰ σὰν γεννημένος αἰσθητικὸς ἐπέχειρσε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ νὰ κάμει εἰκόνες. Καὶ τὶς ἔκαμε μὲ τὰ πλούσια δῶρα ποὺ τοῦ ἔχαιρε ἡ φύση, ἔτσι γιὰ νὰ χαρεῖ τὸ χρῶμα καὶ τὴ γραφικὴ ἔκφραση καὶ γιὰ τὸ ἦταν ἀπόλυτη ἀνάγκη νὰ ἐκφράσει τὴν πλημμυρισμένη του ψυχὴ. Ὁ Γεωργίου ἐξωγράφησε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ, φτιάχνοντας τέχνη, μὲ τὴν ἀφέλεια παιδιοῦ καὶ μὲ τὴν κριτικὴ ὀρίμου ἀνθρώπου. Τέλεια προσγειωμένος, δὲν ἔχθηκε οὔτε σὲ θεωρίες, οὔτε σὲ σχολές, οὔτε σὲ τεχνικές, χωρὶς φυσικὰ νὰ τὶς ἀγνοήσει. Πρῶτα μὲ νερομπογιές, καὶ μετὰ μὲ λάδι, ἔκαμε εἰκόνες γεμάτες χαρακτηρισμὰ καὶ ποιήσῃ καὶ ἀλήθειαι. Δὲν εἶχε δὲ νὰ πάει μακριά. Στὸ σπουδαῖο μας τόπο, τὴν ἀρχαία Κύπρο εἶχε μπροστά του τὸ πᾶν: τὸ τοπιό, τὸν ἄνθρωπο, τὸ χρῶμα, τὴ μορφή καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ τόπου. Ἐχρηιάζετο ἕνας καλὸς δέκτης καὶ ἕνας πλούσιος ἄνθρωπος, γιὰ νὰ τὰ νιώσει ὅλα αὐτὰ καὶ γιὰ νὰ τὰ ἐκφράσει. Ἔτσι ἐξέφρασε τὴν Κύπρο ὁ Γεωργίου ζωντανὴ καὶ ἀρχαία καὶ πνευματικὴ, μὲ τὴν ἀπλότητα καὶ τὸ ρωμαντισμὸ της συυφασμένο μὲ τὸ δικό του κόσμο καὶ τὶς δικές του εὐαισθησίες. Ὁ Γεωργίου ζωγράφησε καράβια, λιμάνια, ἐκκλησίες, χωρικοὺς, ἀρχαιοτήτες, σπιτία, κάρα καὶ μικροαντικείμενα. Ἄλλὰ μαζὺ μ' αὐτὰ καὶ τὴν πνοή, τὴν ἀτμόσφαιρα καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ τόπου μας. Ἀκόμα εἶναι πολὺ λίγο νὰ πούμε, πὼς ὁ Γεωργίου ἐξωγράφησε ἀπλῶς τὴν Κύπρο. Αὐτὴ δὲν

εἶναι ὁ σκοπός. Ἀπ' ἐκεῖ ξεκίνησε, γιὰ νὰ χύσει ὅμως τὸ θέμα του στὸ καλοῦπι τῶν συγκινήσεων καὶ τῆς κρίσεώς του. Οἱ Κυπριῶτες του εἶναι ζωντανοὶ καὶ ἀκέραιοι, εἶναι ὅμως καὶ κάτι ἄλλο μαζύ: εἶναι ἐμποτισμένοι μὲ τὶς συγκινήσεις τοῦ ἴδιου τοῦ ζωγράφου. Ἔτσι οἱ ἄνθρωποι του μᾶς προβάλλονται μὲ τὴ γνωστὴ μας ἐξωτερικὴ τους μορφή, ἀλλὰ μαζὺ καὶ μὲ τὸ σκηνικὸ στοιχεῖο τοῦ ζωγράφου ποὺ τοὺς κάνει κάποτε νὰ χειρονομοῦν σὰν αἰσθητικοὶ καὶ σὰν ἠθοποιοὶ μίᾳ τραγωδίας καὶ νὰ ἐκφράζουν τὰ ἀπλὰ τους αἰσθήματα μὲ τὴ λεπτὴ καὶ καλλιερημένη εὐαισθησία τοῦ ἴδιου τοῦ σκηνοβέτη ζωγράφου.

Ὅλα ὅμως αὐτὰ θὰ μοῦ πῆτε εἶναι φιλολογία, ὅπως λέμε. Ἄν ὅμως διαβλέπομε καὶ κάποια τέτοια τάση στὰ ἔργα τοῦ Γεωργίου, δὲν βασίζει ποτὲ ὁ ζωγράφος πάνω σ' αὐτὸ τὴν ἀξία τοῦ ἔργου του. Οἱ τίτλοι μερικῶν ἀπὸ τὰ ἔργα του μᾶς δείχνουν τὴ φιλολογικὴ αὐτὴ ἔφεση: Ἄρ. 9 «Pleading» (Ἰκεσία—Ἐπαναστατημένη θυγατέρα), Ἄρ. 44 «Ἀπὸ τὸ αἶμα σου πορφυρώθηκαν δυὸ λευκὲς ἀνεμώνες», Ἄρ. 15 «The vision of the fields» (Ρομάντισμα στὸν κάμπο). Ὅπως εἶπα ὅμως ὁ ζωγράφος δὲν βασίζει μόνο πάνω στὴ φιλολογία τῆς εἰκόνος του. Τὸ σχέδιό του λιτό, ἀπλό, ἀληθινὸ—τὸ χρῶμά του χωρὶς μεγάλες ἀντιθέσεις φωτὸς ἐναρμονίζεται μὲ τὶς διαρκεῖς ἀποχρώσεις (τὸ τοπικὸ χρῶμα) τῶν πραγμάτων ποὺ ζωγραφίζει ἢ τεχνικὴ του πρωτότυπη μὲ θαυμαστὴ ποιότητα τῆς μοιγίας ἢ σύνθεσή του γεμάτη ἐφευρετικότητα. Ὅλα αὐτὰ ἀποτελοῦν τὸ στερεὸ σκελετὸ πάνω στὸν ὀποῖο στηρίζει τὴν ἐξαιρετὴ ποιότητα τῶν εἰκόνων του ὁ Γεωργίου.

Ὁ Γ. Πολ. Γεωργίου πῆρε τὸ βάπτισμα τὸν περασμένο Ἀπρίλη, ἐκθέτοντας τὴ δουλειά του στὴν Εὐρώπη, Παρίσι, Ὁξφόρδη, Λονδίνο. Οἱ κρούσεις αὐτὲς ὑπῆρξαν εὐνοϊκώτατες. Ὁ καθηγητὴς τῆς Ἀρχαιολογίας στὴν Ὁξφόρδη J. D. Beasley ἔγραψε μὲ ἐνθουσιασμόν: «...Αὐτὲς δὲν εἶναι ἀπόψεις τῆς Κύπρου: εἶναι ἡ ὄπτασις τῆς Κύπρου, ἡ ὄπτασις τῆς Ἑλλάδος». Στὸ Λονδίνο ἀγοράσθηκε ἀπὸ τὸ Ἀυτοκρατορικὸ Μουσεῖο τοῦ Πολέμου ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγάλους του πίνακες, «Οἱ Ἴταλοι παραδίδουν τὸν στόλον των στὴν Ἀμμώχωστον».

Τώρα παρουσιάζει τὶς εἰκόνες του γιὰ πρώτη φορὰ στὴν Κύπρο, ἂν καὶ αὐτὸ εἶναι τρόπος τοῦ λέγειν, γιὰ τὸ σπῆτι

του, όπου είναι συνεχώς έκτεθειμένες, όπως και το palazzo του (το αρχαίο του σπίτι στην παλιά 'Αμμόκωστο) ήταν πάντα το προσκύνημα των καλλιεργημένων ανθρώπων που έπεσκέπτοντο την Κύπρο από παντού. 'Η αλήθεια είναι πως ο Γεωργίου ήταν γνωστός περισσότερο στους ξένους παρά στους ντόπιους. Τώρα με την έκθεσή του στη Λευκωσία, παρ' όλο το μικρό χρονικό διάστημα που βάσταξε, ήταν ευκαιρία να τον γνωρίσουν και οι συμπατριώτες του και να τον περιβάλουν με την αγάπη και την εκτίμησή του του άξιζι.

Με το μικρό αυτό σημείωμα δεν κάμνουμε κριτική της 'Εκθέσεως· γράφουμε απλώς λίγα λόγια για να εκφράσουμε τον ανυπόκριτο μας θαυμασμό και την εκτίμησή μας για το έργο του: το πλούσιο έργο του, που μάς έδωσε στη συγχισμένη αυτή εποχή που ζούμε, και που μαζί με την πολιτισμική συγκίνηση που μάς χάρισε, μάς έδωσε συγχρόνως τη ζωή και το πνεύμα του αρχαίου μας τόπου και του λαού μας.

'Η Κύπρος πρέπει να γίνει περήφανη για το έργο του Γεωργίου· ελπίζουμε δε πως οι διάφοροι επίσημοι οργανισμοί θα δούν πως ώρισμα από τα παλαιότερα έργα του, όπως το 'Αρ. 1 «Aegean Racket» (Φασαρία του Αιγαίου), το καταπληκτικό αυτό έργο σε σύνθεση, χρώμα και τεχνική, το 'Αρ. 4 «Rejoicing» ('Αγαλλίαση), που εκφράζουν τον κυριώτερον χαρακτήρα της τέχνης του, δεν πρέπει να φύγουν από την Κύπρο, αλλά να στεγασθούν κάπου μόνιμως εδώ, για να τα βλέπουμε, να τα ζούμε και να τα χαιρόμαστε.

Α. ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

Η ΞΕΝΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

'Επιστημονικά Συνέδρια

Πέντε μεγάλοι επιστημονικοί 'Οργανισμοί της 'Αμερικής έκαναν τα έτησια συνέδρια των τριών μέρες αυτές των Χριστουγέννων, δυο στο Σικάγο και τρεις στο Τορόντο. Στο Σικάγο γίνανε τα έτησια συνέδρια της 'Ιστορικής και της Γλωσσολογικής 'Αμερικανικής 'Εταιρείας, και στο Τορόντο τα συνέδρια της 'Αμερικανικής Φιλολογικής 'Εταιρείας, του 'Αρχαιολογικού 'Ινστιτούτου 'Αμερικής και της 'Αμερικανικής Φιλολογικής 'Εταιρείας. Μόνο στα δυο τελευταία πήρα μέρος, γιατί βέβαια μου ήταν αδύνατο να παρακολουθήσω και τα πέντε, όσο κι' αν το ήθελα.

Τα συνέδρια στο Τορόντο (Καναδά) έγιναν κατά πρόσκληση του Πανεπιστημίου του Τορόντο —ένος από τα σπουδαιότερα πνευματικά ιδρύματα στον Καναδά—, και διάρκεσαν τρεις μέρες (27—29 Δεκεμβρη) μέσα σε μίαν ατμόσφαιρα θερμής φιλοξέ-

νίας, κατανόησης και επιστημονικής συναδέλφωσης. 'Εκτός από τις συνεδριάσεις για τις τρέχουσες εργασίες του κάθε 'Οργανισμού, τις επίσημες δεξιώσεις και επίσκεψεις σε Μουσεία και Βιβλιοθήκες, έγιναν πολλές επιστημονικές ανακοινώσεις για γενικά και ειδικά θέματα του κάθε κλάδου από καθηγητές της κλασικής φιλολογίας και αρχαιολογίας στα διάφορα Πανεπιστήμια της 'Αμερικής. 'Επειτα από κάθε ανακοίνωση έπακολουθούσε συζήτηση, που διαφώτιζε και συμπλήρωνε με στοχασμό—και με χιούμορ κάποτε—τις απόψεις του όμιλητή.

'Από τις 21 ανακοινώσεις στο 'Αμερικανικό 'Ινστιτούτο 'Αρχαιολογίας αναφέρω: «Κορινθιακή γλυπτική από όπτη γη» του S. S. Weinberg, «Ελλάδα, 1950» του J. Johnson με ένα πολύ ώραιο φιλμ του B. D. MacDonald, «Ανασκαφή στην 'Αθηναϊκή 'Αγορά, 1950» του H. O. M. A. Thompson, «'Ενας πρωτογεωμετρικός γεωμετρικός τάφος» του Carl W. Bløgen «'Αδημοσίευτος θησαυρός άργυρών νομισμάτων από την Κάροστο» του D. M. Robinson, «Ανασκαφές στο Γόρδιον, 1950» του R. S. Young. Τρεις 'Ελληνες αρχαιολόγοι ανακοίνωσαν εργασίες των: ο Γεώργιος Ε. Μυλωνάς «'Η λατρεία των νεκρών στους Μυκηναϊκούς χρόνους», ο Γ. Α. Σταμίρης «Μία Κυπριακή έντυπιγραφη τοιχογραφία από τις 'Αθήνες», κι ο Κ. Γ. Γιαθής «'Η κεντρική πράξη στην τελετή της θυσίας».

'Από τις 28 ανακοινώσεις στην American Philological Association αναφέρω: «'Η θεία φύση της ποίησης, στην αρχαιότητα» της Alice Speduti, «'Ο 'Αντισθένης δεν ήταν λογικός» του G. M. A. Grube, «Πλουτάρχου Δ η μ η τ ρ ι ο ς: μιά πλατωνική τραγωδία» του Ph. H. DeLacy, «'Ενα απόσπασμα του Μενάνδρου αυξημένο και τοποθετημένο» του L. A. Post, «Φημισμένοι φιλόλογοι παραμφώνουν τον 'Επίκουρο» του N. W. DeWit, «'Ο Αισχύλος σαν πολιτικός στοχαστής» του Franz Stoessl, «Το λεξιλόγιο των τραγωδιών του Σενέκα» του L. A. Mackay, «'Η κριτική προσέγγιση στη ρητορική του Σενέκα» του R. H. Hayward. Δυο 'Ελληνες φιλόλογοι ανακοίνωσαν εργασίες των: 'Ο Ι. Α. Νοτόπουλος «'Η γενετική και προφορική σύνθεση στον 'Ομηρο», κι ο ύποφαινομένος «'Ο 'Α γ ώ ν 'Ο μ ή ρ ο υ κ α ι 'Η σ ι ό δ ο σ ο υ και οι Νεοελληνικές επιδιώσεις του».

Μιά πολύ ένδιαφέρουσα συζήτηση έγινε γύρω από το θέμα «Κλασσική και σύγχρονη ποίηση» με κύριους εισηγητές τους R. Lattimore, R. S. Fitzgerald, E. A. Havelock και με την ελεύθερη συμμετοχή πολλών άλλων.

Στην κοινή συνεδρίαση του 'Αρχαιολογικού 'Ινστιτούτου και της Φιλολογικής 'Εταιρείας ο πρόεδρος της τελευταίας R. L. Shero μίλησε με θέμα «'Ολίγοι Ισχυροί» γύρω από την πολιτική και πνευματική ολιγαρχία. Στο κοινό δείπνο των δυο 'Οργανισμών κύριος όμιλητής ήταν ο Douglas Leechman, που μίλησε με θέμα «Μάσκα και μύθος στη Βόρειο 'Αμερική», και παρουσίασε τρεις εξαιρετικά ώραιας και διδαχτικές κινηματογραφικές ταινίες από τη ζωή και μυθολογία των 'Ινδιάνων του Καναδά. 'Η όμιλία και οι ταινίες αυτές ήλθαν σαν διαφωτιστική συμπλήρωση της επίσκεψης των συνέδρων στο Βασιλικό 'Αρχαιολογικό Μουσείο 'Οντάριο, που είναι πλουσιώτατο σε Ινδιάνικα αρχαιολογικά εκθέματα, όπως θα

καί σ' ἐκθέματα ἀπὸ τὴν τέχνη καὶ τὴ ζωὴ ἄλλων λαῶν, —δὲλα ταχοπιούμενα μὲ λεπτό καλλιτεχνικό γούστο, ἐπιστημονικό σύστημα καὶ ὀρθὴ κατανόηση. (Μιά ὀλόκληρη αἰθούσα τοῦ Μουσείου περιέχει ἔργα μόνο κυπριακῆς τέχνης, ἐνῶ ἄλλα κυπριακά ἔργα ἐρίσκονται καὶ σ' ἄλλες συγγενεῖς αἰθούσες.)

* * *

Δὲν ἔδωσα παρὰ μόνο μιὰ ὠρὴ εἰκόνα τῆς πλοῦσιας πνευματικῆς ἀτμόσφαιρας μὲσα στὴν ὁποία κινήθηκαν τὰ δύο αὐτὰ συνέδρια, ποὺ ἀποτελοῦν φόρο τιμῆς τοῦ ἀμερικανικοῦ ἐπιστημονικοῦ κόσμου πρὸς τὸν ἀρχαῖο Ἑλληνικό καὶ Λατινικό πολιτισμό. Νόμισα ὅμως πῶς, ἔστω καὶ χρονολογικά, ἔπρεπε νὰ καταστήσω γνωστὴ στους ἀναγνώστες τῶν «Κυπριακῶν Γραμμάτων» τὴν ἐργασία ποὺ γίνεται στὴν Ἀμερική καὶ σ' αὐτὸν τὸν πνευματικό τομέα.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Οἱ Ἐκθέσεις.

Ὁ Εὐθύμης Παπαδημητρίου ἐξέθεσε στὸ Ζάππειο 71 ἔργα τοῦ ζωγραφικῆς, χαρακτηριστικῆς καὶ σχεδίων. Τὰ ἔργα εἶναι ἀρκετὰ ἀνίσια μεταξὺ τους. Οἱ ἐξολογραφίες του, ἀκόμα καὶ οἱ ἔγχρωμες, φέρουν τὴ σφραγίδα τοῦ καλοῦ χαρακτῆ. Οἱ ἑλίξεις του καὶ τὰ τοπία τῆς Ἀττικῆς ἔχουν δύσκαμη σχεδίαση θαυμαστὴ καὶ τὸ κοπίδι του μοῖρε νὰ κάμει τους μεγαλείτερος ἀκροβατισμούς. Ἀντίθετα, τὰ ζωγραφικά του ἔργα, τὰ λάδια καὶ οἱ τέμπερες, δὲν μάς πειθουν γιὰ τὴν εἰλικρίνεια τοῦ τρόπου ποὺ ζωγραφίζει. Νομίζω ὅτι ὁ ἐμπειρισμὸς του δὲν πηγάει ἀπὸ ἐσωτερικὴ του ἀνάγκη, ἀλλὰ ἀπὸ διάθεση νὰ καταπλήξει τὸ θεατὴ του.

—Ὁ Περικλῆς Βυζάντιος, ποὺ ἐκθέτει στὶς αἰθούσες Ζαχαρίου, ξεκινᾷ ἀπὸ τὸν ἱμπεριονισμό, ἀλλὰ δὲν σταματᾷ ἐκεῖ. Προχωρεῖ πρὸς πέρα στὰ στερεὰ σχήματα τῶν ἀντικειμένων. Ἀπὸ τὸν ἱμπεριονισμό κρατεῖ μόνο τὸ χρῶμα καὶ τὸ δυνατὸ φῶς· ἀλλὰ τὰ σχήματα, οἱ φόρμες του, δὲν διαλύονται στὸ παιγνίδι τοῦ φωτός, ὅπως στὴν ἱμπεριονιστικὴ σχολή. Ζωγραφίζει τὸ ὑπαίθρο γιατί ζεῖ ὅλο τὸ χρόνο στὸ ὑπαίθρο, ὄντας διευθυντὴς τῆς Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν στὸ παράρτημα τῆς Ὑδρας. Ἔτσι, ὅλα του τὰ τοπία εἶναι παρμένα ἀπὸ τὸ ζερὸ ἔραχο τῆς Ὑδρας. Ἡ ἀδιάκοπη ἐπαφή του μὲ τὸ φῶς τοῦ Αἰγαίου τὸν ἔκανε νὰ μπορεῖ μὲ μεγάλη εὐκολία νὰ συλλαμβάνει καὶ ν' ἀποδίδει στοὺς πίνακές του ὅλο τὸ ἐκτυφλωτικό φῶς καὶ τὸ χρῶμα τοῦ νησιοῦ σ' ὅλη τὴ μεγαλειώδη ἀποθέωση τῆς καλοκαιριάτικης ἑλληνικῆς ἀντιλήσεως καὶ σ' ὅλο τὸν πλοῦτο τῶν τόνων. Ὁ μέγας του πίνακας «Δυτικὴ Ὑδρα» μὲ τὸς ὠραίους τόνους ποὺ ἔδωσε στ' ἄσπρα σπῆτα —κι' ὅσοι καταγινοῦνται μὲ τὴ ζωγραφικὴ ἔξερση— τὴν δυσκολία παρουσιάζει ἢ ἀπόδοση τῶν διαφορῶν τόνων τοῦ ἀσπρου —μορτρεῖ τὴν τέλεια τεχνικὴ τοῦ καλλιτέχνη στὴν ἀπόδοση τοῦ ἑλληνικοῦ φωτός. Ἐκτός ἀπὸ τὰ 42 λάδια του, ὁ ζωγράφος ἐκθέτει καὶ 12 τέμπερες, ποὺ ἔχουν τὴ χάρι τῆς γρήγορης ἐκτέλεσης καὶ τὴ διαφάνεια τοῦ χρώματος. Μερικὲς φορές, οἱ τέμπερες συμπληρῶνουνται σὲ λίγες γραμμὲς μὲ

σινικὴ μελάνη, ὅποτε τὸ ἔργο προσλαμβάνει τὸ χαρακτῆρα Γιαπωνέζικου πίνακα.

—Στὴ μεγάλη αἰθούσα τοῦ «Παρνασσού», ὁ ζωγράφος Γιάννης Σπυρόπουλος ἐκθέτει τὴ τελευταία παραγωγή του, ποὺ αἰσθητὰ διαφέρει ἀπὸ τὴν προηγουμένη ἐργασία του. Ἀπὸ τὴν παλαιότερη δουλειά του, παρουσιάζει μερικὰ τοπία ἀπὸ τὴν Ἀττικὴ, γιὰ νὰ μπορέσει, ἴσως, ὁ θεατὴς ν' ἀξιοποιήσει τὶς καινούριες τάσεις τοῦ ζωγράφου καὶ τὶς νέες ἐπιτεύξεις τοῦ χρωστήρα του. Ὁ Σπυρόπουλος στὰ παλαιότερα ἔργα του ἦταν μαλακὸς καὶ γλυκὸς καὶ ἡ πινελιά του, ρευστὴ, ἑμοιάζε κάπως στὴν ποιότητα μ' ἐκείνην τοῦ Γουναρόπουλου (μὴλὼ γιὰ τὸ εἶδος τῆς ποιότητος τῆς πινελίας καὶ οὐχὶ γιὰ τὶς ζωγραφικὲς ἐπιδιώξεις). Ἐθέληε τὴν ὄραση μὲ τὴ λυρική καὶ ρωμαντικὴ του διάθεση. Ἀπὸ τὸ 1949 ὁ καλλιτέχνης ξεφεύγει ἀπὸ τὴ ζωγραφικὴν αὐτὴν ἀντίληψη καὶ τὰ τοπία του ἀπὸ τὴν Ὑδρα παίρνουν μεγαλείτερον στερεότητα καὶ τὰ σχήματα ἐξανερθίσκουν τὸν ὄγκο τους ποὺ ἔχονταν μὲ τὴ ρευστὴ, θολὴ πινελιά. Ἀρχίζει ἤδη νὰ χρησιμοποιεῖ σκούρα περιγράμματα («κοντούρα»). Τέλος στὰ ἔργα του 1950 φαίνεται ὅτι ὁ ζωγράφος ἔχει πάρει τὴ δύναμη ν' ἀποτινάξει ἐντελῶς τὸν παλαιὸν ἑαυτὸν του καὶ ὅλα τὰ τοπία του ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῶν Καλαθρότων, οἱ νεκρὲς φύσεις καὶ τὰ πορτραίτα του, ἔχουν καὶ δύναμη καὶ στερεότητα σχημάτων καὶ μορφῶν, ἐνῶ τὸ κοντούρα—ἐντελῶς πιά μαῦρο—γίνεται τὸ ἀπαραιτήτου συμπλήρωμα καὶ διαχωριστικό σύνορο τῶν ὄγκων. Ὁ Σπυρόπουλος τώρα παύει νὰ εἶναι ἕνας ρωμαντικός· γίνεται πραγματιστής. Ἡ διαφοροποίηση αὐτῆ τοῦ ζωγράφου γίνεται ἀκόμη ἐμφανεστερὴ στὰ πορτραίτα του, ὅπου, χωρὶς νὰ ἐγκαταλείπει ἐντελῶς τὸ πλάσιμο τοῦ προσώπου (ὅπως π.χ. ὁ Τσαρούχης), ὁμοῦ τὸ χρῶμα τοῦ προσώπου γίνεται μονόχρωμο καὶ τὸ ἐλάχιστο πλάσιμο συντελεῖται μὲ τὴν πινελιά τοῦ περιγράμματος ὅπως ἀγγίζει τὸ χρῶμα τοῦ προσώπου, ἢ τοῦ ὕψασματος. Ἡ πινελιά του εἶναι μόνον κάθετη καὶ τὸ χρῶμα του γίνεται τομηπράτο, ἴδιως στὰ τοπία του, ὅπου τὸ θερμῶν καὶ τὸ πορτοκαλλί μαύνουν αὐτοῦσια (χωρὶς ἀνάμιξη) πᾶν στους καρπούς τῶν δέντρων, ἢ στὸ χῶμα. Ἡ γκάμα του εἶναι πλουσιωτάτη, ἀλλὰ ἔχει ἀποκλείσει ἀπὸ τὴν παλέττα του τὰ ὀρθρὰ χρώματα (ὅπως τὴν ὄγρα καὶ τὴν ὄμπρα) γιατί ἔχει τὴν ἀντίληψη ὅτι δὲν λάμπουν ὅπως τὰ μεταλλικά. Ἔτσι ἀναγκάζεται νὰ συνθέσει μὲ διάφορες ἀναμίξεις πολλὰ χρώματα μεταλλικά, γιὰ νὰ βρεῖ τὸ χρῶμα ποὺ λείπει ἀπὸ τὴν παλέττα του. Ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι πάντοτε εὐτυχές. Χωροῦμενοι τόνοι παιγνιδίζουν παντοῦ καὶ λάμπει ὁ πίνακας γεράτος ἀπὸ ἥλιο καὶ φῶς Ἑλληνικό. Μιά ματιά στὰ παλαιότερα ἔργα του μὲ τὸς γκριζοὺς τόνους, σὰς δίνουν ἀμέσως τὴ διαφορὰ ποὺ πέτυχε τώρα ὁ εὐσηνεϊστὴς αὐτὸς καλλιτέχνης. Χωρὶς καμιά ἀμφιβολία ἡ ἐκθεση τοῦ Σπυρόπουλου εἶναι ἢ καλύτερη ποῦ εἶδμε φέτος.

—Στὸν «Ρόμβον» ἐκθέτει ὁ Ἀρμένιος ζωγράφος Τερσιάν μιὰ σειρά 38 ἀκουαρέλων, μὲ λουλούδια καὶ τοπία ἀπὸ τὴν Κέρκυρα καὶ τὴν Ἀθήνα (Ἀκρόπολις). Ὅσοι ἀρέσκονται στὴν πιστὴ ἀπεικόνιση, τὴν ἀκαδημαϊκὴν, τὴν σχεδὸν ἔγχρωμη φωτογραφία, θὰ βροῦν στοὺς πίνακες τοῦ Τερσιάν ἀκριβῶς ἐκεῖνο ποὺ ποθοῦν. Καμιά ἀναζήτηση ἀνανέωσης, καμιά ἀνησυχία δὲν ταραξοῖ τὴν ὑπομονετικὴ τοῦ μακαριότητά. Θὰ πρέ-

πει, όμως, να όμολογηθῆ ότι στην τεχνική αυτή ο Τερσιάν είναι μάεστρος.

— Στην αίθουσα Ζαχαρίου, ὁ Γιαννουκάκης ἐκτέλει 70 ἔργα του: λάδια, ὕδατογραφίες, μοντυπίες καὶ χαλκογραφίες. Ἐνας ἀκόμα ἰμπρεσιονιστῆς ζωγράφος πού ἀφίνει τὴν παλιά του τεχνική καὶ δολερεῖ μετὰ μαύρα περιγράμματα (κοντοῦρ) γύρω ἀπὸ τὰ ἀντικείμενα. Τὰ λάδια του ἀπὸ τὴν Ἄνδρο, τὴν Ὑδρα καὶ τ' ἄλλα νησιά, οἱ βάρκες του καὶ τὰ λιμανάκια, εἶναι δουλεμένα μετὰ τὴν νέαν αὐτῆ τεχνική. Τὰ παλιά μεσαιωνικά «εἰκῶν» ξαναζοῦν στους πίνακες αὐτοὺς μετὰ τὰ πολλά τους χρώματα καὶ τὴ μαύρῃ διαχωριστικῇ γραμμῇ τοῦ περιγράμματος.

Οἱ μοντυπίες τοῦ ζωγράφου εἶναι χαριτωμένες μετὰ τὴ διαφάνειά του χρώματος στὰ «περιστερία» καὶ στὰ «αλουλούδια» του. Καὶ ἡ ἀπλότης καὶ τὸ καλὸ σχέδιον τῶν χαλκογραφιῶν του θαυμάσιον.

T. M. Φ.

ΟΙ ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΕΣ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ

Τὸ Ἐθνικὸν Θέατρον καθιέρωσε φέτος τὶς ποιητικὰς ἀπογευματινὰς, στὶς ὁποῖες ἀπαγγέλλονται ἀπὸ καλλιτέχνες τοῦ θεάτρον ποιήματα νεοελληνῶν ποιητῶν, ὕστερα ἀπὸ σχετικὴ εἰσήγησιν. Ἡ πρώτη ἀπ' αὐτὰς τὶς ἀπογευματινὰς ἔγινε στίς 28 Ὀκτωβρίου, μετὰ πρόγραμμα ἀφιερωμένον στοὺς γενάρχας τῆς Νεοελληνικῆς ποιήσεως, Σολωμὸ καὶ Παλαμῶ.

Ἡ δευτέρα ποιητικὴ ἀπογευματινὴ ἔγινε στίς 2 Ἰανουαρίου μετὰ ἀγγελίαις ποιημάτων τῆς ποιητικῆς γενιᾶς πού ἦρθεν ὕστερα ἀπὸ τοὺς Σολωμὸ καὶ Παλαμῶ. Ἀπαγγέλληκαν ποιήματα τῶν I. Γρυπάρη, Λ. Πορφύρα, Κ. Χατζόπουλου, Ζ. Παπαντωνίου καὶ Μ. Μαλακάση, διαβάσθηκε δὲ καὶ ἓνα διήγημα τοῦ Παπαδιαμαντί. Τῇ γενικῇ ἐπιμέλειᾳ τῆς ποιητικῆς ἀπογευματινῆς εἰχεν ὁ σκηνοθέτης κ. Σωκράτης Καραντινός, ποῦχε τὴν ἐπιμέλεια καὶ τῆς πρώτης ἀπογευματινῆς. Σκοπὸς τῶν ποιητικῶν αὐτῶν ἀπογευματινῶν εἶναι τὰ γνωρίζοντο κοινῶ μετὰ τὴν ποιητικὴν καὶ, γενικώτερα, τὴ νεοελληνικὴ λογοτεχνικὴν μας παραγωγήν, γι' αὐτὸ καὶ γίνονται μετὰ τιμὰς λαϊκὰς.

Εἰσήγησιν εἰς τὴν ποιητικὴν ἀπογευματινὴν ἔκανεν ὁ γνωστός ἠθοποιὸς Γιώργος Παππᾶς, εἰσάγωντας γενικὰ τὴν ἐποχὴν καὶ τὸ εἶδος τῆς ποιήσεως καθὼς καὶ εἰδικὰ σὲ καθένα ἀπὸ τοὺς ποιητὰς.

Τὸ πρόγραμμα ἀνοίξεν ὁ κορυφαῖος μας ἠθοποιὸς Αἰμίλιος Βεάκης—πὺ ἐμφανίζεται γιὰ πρώτη φορὰ, ὕστερα ἀπὸ πολλὰ χρόνια, στὸ Ἐθνικὸν Θέατρον— μετὰ τὴν ἀπαγγελίαν τῆς «Ροδόπης» τοῦ I. Γρυπάρη. Ἐπακολούθησαν ἀπαγγελίαις ποιημάτων τοῦ ἴδιου ποιητῆ ἀπὸ τὴν Ἑλένη Χατζηαργυρί (ἡ «Ἰγνώ»), τὸν Θ. Κωτσόπουλον («Ἀπόδροχον») καὶ τὸν Γ. Γληνῶ, πού ἄρεσε πολὺ σὲ μὴ ζωητὰν ἀπαγγελίαν τοῦ ποιήματος «Ἐπιστάδες».

Μετὰ τὸν Γρυπάρη ὁ Πορφύρας. Ἡ Μαρία, Ἀλκαίου ἀπήγγειλε τὸ τόσα γνωστὸ «Ἄκριμα Πέρουμ» μετὰ ἀσθητικὴν ἀπλότητα, ὅπως τοῦ ταιριαζει, καθὼς καὶ τὰ «Ἐσπερινὸς» καὶ τὸ «Ταξίδιον» τοῦ ἴδιου. Ὑστερα ὁ νέος ἠθοποιὸς Ἄλκης Παππᾶς ἀπήγγειλε μετὰ ἀληθινὴν κατάνεχσιν καὶ κατανοήσιν τὸ ποίημα τοῦ Πορφύρα «Δέσησιν γιὰ τὴν ψυχὴν τοῦ Παπαδιαμαντί».

Ὑστερα ὁ παλιὸς μας ἠθοποιὸς Ν. Παρα-

σκευᾶς διάβασε μετὰ ἀληθινὴν ἔμπνευσιν καὶ ἀγάπην τὸ διήγημα τοῦ Παπαδιαμαντί «Ἐρωτας στὰ χιόνια», πού ἄρεσε πολὺ.

Στὸ 6' μέρος τῆς Ἀπογευματινῆς ἀκούσαμε Χατζόπουλον, πού, ἐκτός ἀπὸ τὰ τόσα γνωστὰ πεζογραφήματά του ἔγραψε καὶ ποιήματα, ὅλο αἰσθητικὸν καὶ γάρ. Ἐτοῖς ἀκούσαμε τὰ γνωστὰ «Στὸ Παραθύρον», «Ἐτρέμε ἓνα θράδον» καὶ τὸ γνωστότατον «Ἄς ἴη θάρκα...» ἀπὸ τὴν Α. Παπατζί, πού ὕστερην ὅμως, δικαιολογημένα, γιὰ τὴν ἐπιστρατευθῆκε τὴν τελευταίαν στιγμὴν ἀπὸ τὸ σκηνοθετῆ γιὰ ν' ἀντικαταστήσῃ τὴ Θάλεια Καλλιγὰ, πού ἀρρώστησε.

Ὁ ἐπόμενος ποιητῆς ἦταν ὁ γλυκύτατος Ζαχαρίας Παπαντωνίου, ἐξ ἴσου καλὸς σάν ποιητῆς ὅσο καὶ σάν πεζογράφος καὶ αἰσθητικὸς. Ἀκούσαμε πρῶτα μίαν ὄρασι ἀπαγγελίαν τοῦ νέου ἠθοποιού Α. Πέτσου στὸ «Ἡ προσεχὴ τοῦ ταπεινοῦ», καὶ ὕστερα τὴν ἐπίσης πετυχημένη ἀπαγγελίαν τῆς Ἑλένης Χαλκούσης στὸ «Τραγοῦδι τῆς Ἀθήνας» καὶ σὶὸ «Ἐρενάτα στὸ παραθύρον ἐνὸς σοφοῦ». Ὁλοτέλα ξεχωριστὴ ἐπιτυχία σημείωσεν ἡ Ἑλένη Νενεδακὴ στὸ χαρακτηριστικὸν ποίημα τοῦ Παπαντωνίου «Ἡ γριά ἢ θασά μ», πούνα μίμησιν ἀπὸ Γαλλικὸν ποίημα, ἀδοχομένο σὲ ρομελιώτικην ἰτοιολαλίαν. Ἡ νέα καλλιτεχνικὴ ἀπέδωκε καὶ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν προφορὰν μετὰ ἀριστοτεχνικὸν τρόπον, σημεῖωνόντας τὴν καλύτερὴν τῆς ἐπιτυχίαν, σὲ τρόπον πού προκάλεσε τὶς ζωηρότατες ἐκδηλώσεις τοῦ κοινού.

Τέλος ἀκούσαμε Μαλακάση. Ἡ Μιράντα ἀπάγγειλε τὰ «Ἐλεγείον ἐς κόρη», «Θυμᾶσαι, θράδον ἦταν ὄρασι», «Ἀγάπην» καὶ «Βενεσιάνικον», ὁ Γ. Γληνὸς τὸ «Τὸ λένε τ' ἀηδονάκια», ἀπαγγελλόμενον μετὰ πάλμῶν καὶ ζωντανίαν, καὶ τὸν περιφημὸν «Μπαταριά», τὸ λεβέντικο μεσολογικὸν τραγοῦδι τοῦ Μαλακάση, πού τὸ ἀπάγγειλε μετὰ ἀληθινὴν ψυχὴν, μὰ καὶ μετὰ αὐτοσυγκράτησιν καὶ λυρισμὸν, ὁ Θ. Κωτσόπουλος.

Δ. Α. ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗΣ

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Στίς 26 π. Δεκεμβρίου συγκροτήθηκε στή Σεβέρεια Βιβλιοθήκη ἡ ἐτήσια Γενικὴ Συνέλευσις τοῦ Ἑλληνικοῦ Πνευματικοῦ Ὁμίλου Κύπρου. Μετὰ τὴ λογοδοσίαν τοῦ Προέδρου κ. Κ. Σπυριδάκι ἐπὶ τῶν πεπραγμένων τὸν λήξαντος ἔτους καὶ τὴν ταμειακὴν ἐκθέσιν τοῦ Ταμῆα τοῦ Ὁμίλου κ. Ν. Κρανιδιώτη ἔγιναν, σύμφωνα μετὰ τὸ καταστατικὸν, ἀρχαιρεσίαις κ' ἀναδείχθηκε τὸ νέο Διοικητικὸν Συμβούλιον τοῦ Ὁμίλου, πού καταρτίσθηκε, ὕστερα, σὲ σῶμα ὡς ἔξης: Κ. Σπυριδάκις, Πρόεδρος, Ἀθ. Μερεμέτης, Ἀντιπρόεδρος, Θ. Σοφοκλέους, Γραμματεὺς, Κ. Καραγιώργου, Ταμῆας καὶ ἡ κ. Λυδίου Συμεωνίδου Στελλὰ καὶ οἱ κ.κ. Γ. Παπαχαράλαμπος καὶ Ν. Κρανιδιώτης, Σύμβουλοι.

—Τὴν ἴδιαν μέρα συγκροτήθηκε κ' ἡ ἐτήσια Γενικὴ Συνέλευσις τῆς Ἐταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν. Ἐλογοδοτήσεν ὁ Πρόεδρος κ. Κ. Σπυριδάκις ἐπὶ τῆς ἐξέθεσε τὴν ταμειακὴν κατάστασιν ὁ κ. Ν. Κληρίδης. Ἐπακολούθησαν ἀρχαιρεσίαις κ' ἀναδείχθηκε τὸ νέο Διοικητικὸν Συμβούλιον τῆς Ἐταιρείας, πού καταρτίσθηκε, ὕστερα, σὲ σῶμα ὡς ἔξης: Κ. Σπυριδάκις, Πρόεδρος, Κ. Μυριανδόπουλος, Ἀντιπρόεδρος, Γ. Παπαχαράλαμπος, Γραμματεὺς, Ν. Κληρίδης, Ταμῆας καὶ οἱ κ.κ. Θ. Σοφοκλέους, Α. Διαμαντῆς καὶ Κ. Χρυσάνθης, Σύμβουλοι.

—Τὸ πρῶτο βραβεῖο τοῦ Καλοκαιρινείου θεατρικοῦ διαγωνισμοῦ ἀπενεμήθη ἐξ ἴσου στὸν Κύπριο ποιητὴ καὶ πεζογράφο κ. Δ. Μ. Δημητριάδη, Διευθυντὴ τῆς ἔφημερίδος «Χρῆνος» Λεμεσοῦ, γιὰ τὸ ἔργον του, «Ἄ-πόγονος» καὶ τὸν κ. Μαρσελλο γιὰ τὸ ἔργον του «Μπαμπᾶς χωρὶς παῖδι». Μὲ τὸ δεύτερο βραβεῖο βραβεύθηκαν τὰ ἔργα «Ἁγία Λαύρα» τοῦ κ. Χρ. Βασιλοπούλου καὶ «Ἐρωτες μεσσηλικῶν» τοῦ κ. Ν. Βυζαντινοῦ.

—Ὁ συνεργάτης μας κ. Κ. Προυσῆς πήρε μέρος στὸ ἐτήσιο μικτὸ συνέδριον τοῦ Ἀμερικανικοῦ Φιλολογικοῦ Συνδέσμου καὶ τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Ἀμερικῆς, ποῦ συγκροτήθηκε ἀπὸ τὶς 27-29 τοῦ π. Δεκεμβρίου στὸ Τορόντο, καὶ προέβη σὲ ἐπιστημονικὴ ἀνακοίνωσιν μὲ θέμα: «Ὁ ὄγῳ ν Ὁ μῆρον καὶ Ἡ σιό δ ο ν καὶ οἱ Νεοελληνικὲς ἐπιπτώσεις του». Ἡ ἀνακοίνωσις τοῦ κ. Προυσῆ ἀποτελεῖ περιλήψην εὐρυτέρας μελέτης του, ποῦ θὰ δημοσιευθῇ στὸ ἐπιστημονικὸ Δελτίον τοῦ Ἀμερικανικοῦ Φιλολογικοῦ Συνδέσμου, τοῦ ὁποιοῦ ὁ κ. Προυσῆς ἀποτελεῖ τακτικὸν μέλος.

—Στις 2 Ἰανουαρίου πέθανε στὴν Κηφισιά ὁ ποιητὴς Γ. Δροσίνης.

—Ὁ κ. Ἀθ. Μερμετήης ἔδωσε στίς 10 καὶ 17 Ἰανουαρίου τὸ τέταρτον καὶ πέμπτον μέρος τῆς ὁμιλίας του ἐπὶ τῆς προσωπικῆς φιλοσοφίας, στὴ σειρά τῶν Διαλέξεων τοῦ Ἑλληνικοῦ Πνευματικοῦ Ὁμίλου Κύπρου.

—Κυκλοφόρησε τὸ πρῶτον τεῦχος τῆς «Μαθητικῆς Ἑστίας», ἐκφραστικοῦ ὄργανου τῶν μαθητῶν τοῦ Παγκυπρίου Γυμνασίου, μὲ πλουσίαν καὶ ἐνδιαφέρουσαν ὕλην. Προλογίζεται ἀπὸ τὸν Γυμνασιάρχην κ. Κ. Σπυριδάκι.

—Στις 14 Ἰανουαρίου πέθανε στὴν Ἀθήνα ὁ μυθιστοριογράφος καὶ θεατρικὸς συγγραφεὺς Γρηγόριος Ξενόπουλος.

—Στις 19 Ἰανουαρίου ὁ κ. Δημ. Δημητριάδης ἔκαμε ἐναρξὴ τῶν διαλέξεων τοῦ Συνδέσμου Κυριῶν Λεμεσοῦ μὲ θέμα «Μπέρναντ Σὼ».

—Στις 10 Ἰανουαρίου ὁ κ. Φωκᾶς Ν. Φωκαΐδης μίλησε στὴν αἴθουσα τῆς Ἑλληνικῆς Χριστιανικῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Τζοχάννεσπουργκ μὲ θέμα: «Ἡ ἔννοια τῆς πνευματικῆς ζωῆς καὶ ὁ ἀνθρωπος».

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Κ. Σπυριδάκι, δ.φ.: Ὁ Ἐπιτάφιος τοῦ Περικλέους καὶ αἱ ἐν αὐτῷ πολιτικαὶ σκέψεις τοῦ Θουκυδίδου. Λευκωσία (Κύπρου), 1950.

Ἀνδρέα Χ. Γαβριηλίδη, δικηγόρου: Τὰ Ἐθναρχικά δικαιώματα καὶ τὸ ἐνατικὸν δημοψήφισμα. Λευκωσία (Κύπρου), 1950.

Νίκου Κρανιδιώτη: Τὸ Νεοελληνικὸ Ἑότατρο. Λευκωσία—Κύπρου, 1950.

Ἑλληνικοῦ Πνευματικοῦ Ὁμίλου Κύπρου: Δελτίον (Περίοδος 1949). Λευκωσία—Κύπρου.

Τάκη Δέξα: Πικρὴ Ἐποχὴ. Διηγήματα. Πύργος—Ἡλίας, 1950.

Αὐγῆς Σακαλλῆ: Ὁ Διαβάτης μὲ τὸν ἥλιο. Ποιήματα. Ἀθήνα, 1950.

Συλλόγου «Ἑλληνικὸν Φῶς»: Γιὰ μίαν καινούργιαν Ἑλλάδα. Ἀθήναι, 1950.

Συλλόγου «Ἑλληνικὸν Φῶς»: Κύκλοι ἐθνικοῦ πνευματικοῦ ἀγῶνος. Ἀθήναι, 1950. Δρχ. 2.000.

ΠΡΟΚΗΡΥΞΙΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΚΥΠΡ. ΣΠΟΥΔΩΝ

Ἐπὶ τῆς Ἑταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν προκηρύχθη, συμφώνως πρὸς τὸ 3ον ἀρθρον τοῦ διέποντος τὸ ἐκ Α.20 λαογραφικὸν Ἑσθλον Κ. Μαγκλή κανονισμοῦ, λαογραφικὸς διαγωνισμὸς μὲ θέμα: «Λαογραφικὰ τῆς Κερύνειας».

Ἡ καθ' ὕλην ἔκτασις τοῦ διαγωνισμοῦ περιλαμβάνεται εἰς τὸ Δελτίον Α', ἡ δὲ περιοχὴ ἐκ τῆς ὁποίας πρέπει νὰ συλλεγῇ ἡ ὕλη περιορίζεται ἀποκλειστικῶς εἰς τὰ ἐν τῷ Δελτίῳ Β' ὀνομαζόμενα χωρία. Τὰ Δελτία ταῦτα δύνανται νὰ ζητηθῶσι παρὰ τοῦ Γραμματέως τῆς Ἑταιρείας.

Τὰ χειρόγραφα πρέπει νὰ ὑποβληθῶσι πρὸς τὸν Γραμματέαν τῆς Ἑταιρείας μέχρι τῆς 1ης Ὀκτωβρίου 1952.

Ἀντίγραφα τοῦ κανονισμοῦ ἢ περισσοτέρας πληροφορίας δύνανται νὰ ζητηθῶσι παρὰ τοῦ Γραμματέως τῆς Ἑταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν, Τ.Κ. 34, Λευκωσίαν.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΣ ΕΟΡΤΑΣΜΟΣ

Ἡ ἐν Ἀθήναις «Ἐνωσις Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν» ἔωρτασε τὴν ἐξηκονταετηρίδα τοῦ λογοτεχνικοῦ καὶ δημοσιογραφικοῦ ἔργου τοῦ Προέδρου τῆς κ. Δημητρίου Καλογεροπούλου. Εἰς τὴν Στέγην Γραμμάτων ὁμίλησαν οἱ κ.κ. Ε. Εὐστρατιάδης καὶ Φάνης Μιχαλόπουλος, καὶ ἡ Μ. Δασαρούκα ἀπήγγειλε δύο πεζὰ ποιήματά του, εἰς δὲ τὸ παρατεθὲν πρὸς τιμὴν του δειπνον ὁμίλησαν οἱ κ.κ. Ἄλ. Φιλαδέλφους ἐξ ἑμῶν τῆς Ἐνώσεως Λογοτεχνῶν, ὁ Ὑπουργὸς τοῦ Τύπου κ. Κοθρῆς, ὁ Γεν. Διευθυντὴς τῶν Γραμμάτων κ. Μαντουῆς ἐξ ὀνόματος τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας, ὁ Πρόεδρος τῆς Ἐνώσεως Συνακτῶν τοῦ Ἀθηναικοῦ Τύπου κ. Μπόγρης, ἐκ ἑμῶν δὲ τοῦ Συνδέσμου τῶν Καλλιτεχνῶν ἡ κ. Ε. Γεωργαντῆ, τῶν νέων λογοτεχνῶν ὁ κ. Λυκούρης καὶ ὁ διευθυντὴς τῆς «Μαθητικῆς Ἑστίας» κ. Π. Χατζῆς.

Τὸ Ἰνστιτούτον Ἀξιοποιήσεως, κατ' ἐντολήν του Ἀνωτάτου Συμβουλίου του, ἀπέμεινε εἰς τὸν κ. Καλογεροπούλου χρυσοῦν μεταλλίον «διὰ τὴν ἑξαιρετικὴν συμβολὴν του εἰς τὴν πνευματικὴν πρόοδον».

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Ν. Κ. Ἀ. σ. ἰ. ο. ν. Ζάντοβι: Πήραμε τίς μεταφράσεις σας. Σὰς εὐχαριστοῦμε. Θὰ δημοσιευθῶν.— Σ. Χρ. Λαζάρου, Ἀθήνας: Εὐχαριστοῦμε γιὰ τὰ καλά σας λόγια. Τὰ ποιήματά σας ἔχουν τεχνικὰ ἀδυναμίες καὶ προβδίων ἐπιδράσεις ποῦ δὲν ἀφομοιώθηκαν ἀκόμη.— Α. Κυπριανοῦ, Λεμεσόν: Τὸ νέο σας ποιήμα εἶναι κατώτερον ἀπὸ τὰ προηγουμένα.— Γ. Ἰ. Ἀ. ν. η. ν. Ἀ ν δ ρ ῖ κ ο π ο υ λ ο ν, Ἀθήνας: Πολὺ μᾶς συγκινοῦν οἱ ἐκδηλώσεις σας. Σὰς εὐχαριστοῦμε θερμὰ γιὰ τὰ καλά σας λόγια. Τὰ ποιήματά σας θὰ δημοσιευθῶν.